

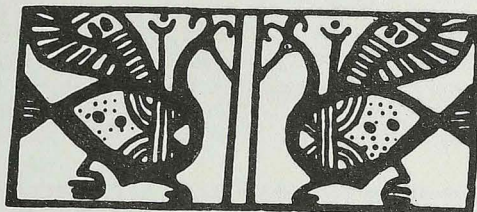

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ, ΚΩΣΤΑΣ ΓΙΩΡΓΑΛΛΙΔΗΣ, ΔΗΜ. ΔΗΜΟΥ, ΚΩΣΤΑΣ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ, ΡΟΥΛΑ ΙΩΑΝΝΙΔΟΥ - ΣΤΑΥΡΟΥ, ΛΙΝΑ ΓΑΡΥΦΑΛΑΚΗ - ΝΙΚΟΛΑΟΥ, ΓΙΑΝΝΗΣ ΝΙΚΟΠΟΥΛΟΣ, ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΕΥΑΓΕΛΙΔΗΣ. ΚΑΤΙΝΑ ΓΙΑΝΝΑΚΗ - ΠΑΠΑΣΤΥΛΙΑΝΟΥ, ΡΩΞΑΝΗ ΠΑΥΛΕΑ, ΣΑΒΒΑΣ ΑΧΙΛΛΕΩΣ, ΑΠΟΣΤ. ΠΑΠΑΘΕΟΔΩΡΟΥ, Α.Κ. ΤΟΦΑΛΟΣ, Κ. ΣΑΡΔΕΛΗΣ, ΙΑΚ. ΚΥΘΡΕΩΤΗΣ, Θ. ΘΕΟΧΑΡΟΥΣ, Ε. ΚΑΡΑΓΙΩΡΓΗΣ.

379-380

ISSN 0554 - 3363

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

Υπεύθυνος εκδότης: ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ
Ἀνδροκλέους 2, Λευκωσία, Τηλ. 465900
Ταχ. Θυρ. 7355, 1644 Λευκωσία

Γιὰ τοὺς Συνδρομητὰς Ἑλλάδος:
Παρακαλῶ νὰ πληρῶνεται ἡ συνδρομὴ στὴν ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΕΛΛΑΔΟΣ
Πίστωση Λογαριασμοῦ 080/51260530
στὸ ὄνομα: Παναγιώτης Κ. Χρυσάνθης
αἰτιολογία: Συνδρομὴ περιοδικοῦ «Πνευματικὴ Κύπρος» ἔτος...
καὶ νὰ μᾶς στέλλεται ἡ ἀπόδειξη γιὰ τὰ βιβλία μας.

Ἐτήσια συνδρομὴ	Κ€4.00
Ἐτήσια συνδρομὴ διὰ βιβλιοθήκες, σχολεῖα, ὀργανισμοὺς	Κ€5.00
Ἐτήσια συνδρομὴ Ἑλλάδος	\$20 (δολλάρια)
Ἐτήσια συνδρομὴ ἔξωτερικοῦ	\$20 (δολλάρια)
Τιμὴ τεύχους	Κ€2.00

Τὰ χειρόγραφα δὲν ἐπιστρέφονται. Κλισεὲ καὶ φωτογραφίες ἐπιστρέφονται.
Ἀνάτυπα πληρώνονται στὸν τυπογράφο.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Κύπρος Χρυσάνθης: Ἐφτὰ ὀπτασίες (ποιήματα)	113
Κώστας Γιωργαλλίδης: Σταθερὸ σημεῖο (διήγημα)	118
Κύπρος Χρυσάνθης: «Βραβεῖο Γραμμάτων ΕΠΟΚ. Γ.Ν. Χατζηκωστῆς»	122
Δημ. Δήμου: Δύο ποιήματα	129
Κώστας Τριανταφύλλου: Δύο λαοὶ (διήγημα)	131
Ρούλα Ἰωαννίδου-Σταύρου: DP	133
Λίνα Γαρυφαλλάκη-Νικολάου: Στὴν Κερύνεια τὰ κυκλάμινα...	134
Γιάννης Νικολόπουλος: Τὴν ἀγάπησε...	135
Στέφανος Δ. Εὐαγγελίδης: Τὸ κορίτσι ἀπ' τὴν πόλη στὶς ὄχθες τοῦ Λέχ	136
Ρούλα Ἰωαννίδου-Σταύρου: Νοικοκυρεμένη νοσταλγία	140
Κατίνα Γιαννάκη-Παπαστυλιανοῦ: Ἐδὴ στὴ Γαλάτεια τῶν Ἀγγέλων	141
Ρωξάνη Παυλέα: Τρία ποιήματα	142
Σάββας Ἀχιλλέως: Ὁ στριμμένος λοχαγὸς (διήγημα)	143
Ἄποστ. Π. Παπαθεοδώρου: Χρυσάνθη Ζιτσαῖα μὲ ἐπιλογὴ ποιημάτων	150
Ἄ.Κ. Τόφαλος: Ἡ τάξις τοῦ χρόνου	155

ΠΝΕΥΜΑ ΚΑΙ ΖΩΗ - Κ. Χρυσάνθη: «Τὸ βασιλόπουλο τῆς Βενετιᾶς», «Κερύνια καὶ Κοινὸ Κυπρίων», «Βράβευση τοῦ Γιώργου Κυτρομηλίδη», «Εὐχαριστίες στὴν Κυπριακὴ Ὀλυμπιακὴ Ἐπιτροπὴ» - Κ. Σαρδέλης: «Δραστηριότητες τῆς Ἐθνικῆς Ἐταιρείας Ἑλλήνων Λογοτεχνῶν Κύπρου - ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ - Κ. Χρυσάνθη: Ἄ.Χ. Ποῦλλος «Ὅρατῶν τε κι' Ἄοράτων» - Ἰακ. Κυθροῦ: «Γερ. Ρηγάτος «Γιὰ ἓνα Νόμπελ Λογοτεχνίας» - Θ. Θεοχάρους: Γερ. Ρηγάτος «Γιὰ ἓνα Νόμπελ στὴν Κυπριακὴ Λογοτεχνία», Κ. Χρυσάνθη «Τὰ γιορταστικά» - Δημ. Δήμου: Χρυσ. Χατζηπαναγιῆ «Κύπρος Χρυσάνθης. Πτυχές τοῦ ἔργου του», - Κ. Χρυσάνθης: Ἄνδρ. Μακρίδη «Ἡ θολὴ γυναίκα», Βασ. Λαζανά «Rainer Maria Rilke - ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ - ΜΟΥΣΙΚΗ - Ε. Καραγιώργης - Κ. Χρυσάνθης «Ω! Μάνα Κύπρος».

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ

ΤΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΤΙΜΗΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Υπεύθυνος: ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΧΡΟΝΙΑ ΔΕ'

ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ - ΔΕΚΕΜΒΡΗΣ 1995

ΑΡ. 379-380

ΕΦΤΑ ΟΠΤΑΣΙΕΣ

ΑΦΡΟΔΙΤΗ

Την Αφροδίτη, φως καλλίγραμμο, ψυχή κατάφορτη πλανήτες,
την άρπαξε το κύμα απ' τα ποδάρια της Ελλάδας και την πάει
ταξίδι καλοκαιρινό με τη βουλή της ιστορίας των θεών, την λεν μυθολογία,
την πάει προς το νησί που Κύπρος λέγεται στη γλώσσα των Θεών.
Άνεμος δυτικός φυσάει από στόματα θεών
και στα ολάσπρα της φορέματα ανθόνια κελαηδούν,
λεβέντες ήλιοι βάφουν τα μαλλιά της μες στο χρώμα του σταχτού
όταν στη Μεσαριά μας ωριμάζει ετούτο γύρω,
κι επτά ουρανοί στα φωτεινά της μάτια αστράφτουν
και χίλια περιστέρια την δοξολογούν ολόλευκα,
κόκκινες παπαρούνες στο στομόχειλό της μαγνητίζουν και ξυπνούν
της ομορφιάς το θαυμασμό κι ο νους πετάει στη χώρα
των μεθυσμένων στίχων κι ένα ρίγος περιλούζει
τις ίνες του κορμού για μιαν ανάσταση καινούργιων φύτρων,
τον έρωτα που σπαρταρά και πλάθει τη ζωή στα ζωντανά...
Και ταξιδεύει, ταξιδεύει απάνω στις Μεσόγειος την παλάμη.
Σε μια στιγμή στην παραλία της Κύπρου χίλια χέρια
την καλοδέχονται με επτά καρδιές στα δάκτυλά τους.
Χλωμάζει ο τόπος γύρω, προσκυνούν τα πλάσματα,
ένα παράξενο τοπίο γεννιέται από στοιχεία της φύσης.
Εδώ στην Πάφο ορίζουνε οι Θεοί την κατοικία της
Τρέχουνε οι ώρες, τρέχουνε τα χρώματα, τρέχουνε οι ψυχές,
ανάβουνε αγκαλιές, ανάβουνε φιλιά και λάμπουνε τα μάτια
καινούργια για να φτιάξουνε ζωή, γεμάτη θαυμασμό.
Η Κύπρος ζει τον έρωτά της.

ΣΑΛΑΜΙΝΑ

Τα ελληνικά καράβια στ' αρχιπέλαγα χαράζουν δρόμους
 με ομηρικά ψηφία
 Του Τεύκρου το καράβι στ' ανατολικό αγκυροβολούσε στήθος
 της Μακαρίας ετούτης γης της διαμαντόπετρας που λένε Κύπρος.
 Απ' το θυμό του βασιλιά της Σαλαμίνας διώχτηκε ο Τεύκρος
 γιατί τον Αίαντα δεν απότρεψε να δώσει τέλος στη ζωή του
 με το δικό του χέρι.

Κάθε θυμός την αδικία υπηρετεί
 μα ο αδικημένος τ' όνομα δεν χάνει και τη μοίρα του.
 Κι ο Τεύκρος τον ελληνικό παλμό φυτεύει
 εδώ στη Σαλαμίνα. Κι άνοιξαν κρουνοί γραμμάτων,
 ξεκίνησε ο θεσμός και η τέχνη των δραμάτων,
 το πνεύμα των Ελλήνων ξαναπαίρνει το παλιό ρυθμό του
 ενώνοντας με της Αθήνας την ψυχή το απόμακρό μας τούτο
 μέρος των Ελλήνων.

Κυριάρχησαν τα δράματα στο γαλανό τριγύρω ορίζοντα,
 μεγάλες αγορές με πλούτο μιας ποικίλης γεύσης,
 εμπόρια κερδοφόρα ανατολής και δύσης,
 λιμένες με καράβια ελληνικά και ξενικά,
 κι απάνω απ' όλα τα κοσμήματα της ιστορίας
 εμβλήματα ιερά, του Ευαγόρα, του Ονήσιλου και μια γραμμή
 ονόματα εκλεκτά.

Από τις πύλες μπήκαν σε καινούργια χρόνια του Χριστού
 τα παληκάρια τα ιερά.

Δίπλα στα ομηρικά μνημούρια οι τάφοι του Βαρνάβα
 κι άλλων της πίστης του Χριστού πλασμάτων
 Και στις καινούργιες εποχές να ξαναζούν τ' αρχαία μηνύματα
 κι οι τραγωδίες των Αθηναίων
 ελληνικά υπομνήματα σε δύσκολους καιρούς.

ΚΟΥΡΙΟ

Υπηρετούμε ισότιμα ψυχή και σώμα
 τον δυσπρόστατο άνθρωπο, θεό και ύλη.
 Οι ανθρώπινες φωνές στη μελωδία των στίχων
 εδώ στο θέατρο του Κουρίου συναγωνίζονταν τη γαλανή φωνή
 της θάλασσας και τ' ουρανού θεοπρεπέστατα.
 Τα πάθη τα παλιά προβάλλαν για συνεισιμό,
 σε δένανε με τους προγόνους μες τις ώρες των σπουδών
 και των μεγάλων πεταγμάτων.

Τον χρόνο πάλευε εδώ το πνεύμα των Ελλήνων
και τον νικούσε.

Κι αντίκρου μες στο στάδιο η άμιλλα θεοποιούσε
στην άθληση τα νιάτα των Κυπρίων Ελλήνων.

Μες στην υγεία και την καλλιγραμμία του σώματος
των λογισμών δυνάμωνε το κάλλος,

για ωραίες προθέσεις κι έργα δυναμωτικά
στης πολιτείας την τύχη.

Ο πρώτος στο λιθάρι και στ' ακόντιον ο άλλος,
κάποιος στο πήδημα, στην πάλη ο άλλος

τιμή και δόξα στη γενιά τους και στην πολιτεία τους.

Κι αν ο σεισμός ερείπωσε το μέρος, μένει η φήμη
να περπατά μες στα χαλάσματα με βήμα ευγενικό

τ' αρχαία τα κλή να διαλαλεί μες στους ανέμους, μες στο φως
στο πράσινο και γαλανό και στους σωρούς της πέτρας.

ΤΟ ΚΑΡΑΒΙ ΤΗΣ ΚΕΡΥΝΕΙΑΣ

Πολυνύμητο καράβι Κερυνιώτικο αειθαλλές
αξιώθηκες το μεθυσμένο πέρασμα μες τα νησιά του Αιγαίου
και χάρηκες τους φωτεινούς ορίζοντες με τις εναλλαγές τους—

εδώ τα ξερονήσια να μιλούν με γλώσσα φτωχική,
εκεί τα πράσινα ακρογιάλια να σιγομιλούνε με τ' αγέρια
μ' ένα ρυθμό θωπευτικό, πιο πέρα δύσκολα περάσματα
με ρεύματα πνιγμένα στο τραγούδι των Σειρήνων.

Σε μια στροφή ένα σμάρι περιστέρια ειρηνικά νικήσαν
μια τρελλοφουρτούνα.

Ύστερα βρήκες στη γωνία του βράχου τη Σειρήνα των παλιών μας χορικών,
της φίλησες το μέτωπο σαν η γιαγιά μας των παλιών πατρίδων.

Ένας αφρός πετάχτηκε απ' το κύμα μια στιγμή και μίλησε
για τα φιλιά των κόκκινων εφήβων.

Στ' αμπάρι σου δοχεία με τα πιο εκλεκτά γεννήματα,

τ' αμύγδαλα, κρασί και λάδι

στο εκδρομικό τους κομπολόι μετρούσανε τις μέρες
και γράφανε στα εμπορικά τετράδια το χρυσάφι της σοδειάς.

Λένε πως στα νησιά θα φέρνανε στο γυρισμό τους λάδι από την Κρήτη,
από την Κύπρο μοσχομύριστο κρασί κι απ' τα παράλια της Αιγύπτου
πετράδια και πατύρους με γραφές ελληνικές.

Θεέ μου, πώς ευδόκησες μια τέτοια στα πανιά μας ευτυχία,
προτού μας ρίξει η τρικυμία στους βράχους και σταμάτησε

στ' αρμένισμά μας το μενεξεδί στις παραλίες της Κύπρου!

Τώρα φυλακισμένο μες στο κάστρο της Κερύνειας
να συλλογιέμαι τους καιρούς της ευτυχίας

μ' ένα πικρό λεμόνι!

ΑΓΙΟΣ ΙΛΑΡΙΩΝΑΣ

Κι αν πατημένη η κορυφή στον Άγιο Ιλαρίωνα,
 το φως του ανέσπερο τη μυστική Αροδαφνούσα μας παραμυθολογεί
 στα στόματα των χωρικών
 Ό,τι μιλά ο λαός είναι μια θάλασσα καρδιές και λογισμοί.
 Ξένοι στρατοί το κάστρο το βυζαντινό τ' ανθεκτικό
 με πάθος πολιορκούσαν κι ήρθε μια στιγμή κι ο δόλος
 την αναπότρεπτη του πράξη να καρφώσει.
 Εγκυμονούσα στέλλει στον πυλώνα κι ολοφύρεται
 πως έτοιμη 'ναι να γεννήσει.
 Η λύπηση δεν έχει λογική και δεν υπολογίζει. Κι ήρθε η προσταγή
 ν' ανοίξουν τον πυλώνα. Η γέννα φέρνει τους Θεούς στη γη
 κι όποιος της στέκει εμπόδιο ασυγχώρητα αμαρτάνει.
 Οι ξένοι αρματωμένοι παραφύλαγαν και χύμηξαν
 στο κάστρο κι άρχισε η σφαγή.
 Κι η Αροδαφνούσα πήρε τη ζωή της και τα κάλλη της και τά 'ριξε
 στους σκοτεινούς γκρεμούς να μην αγγίξει το κορμί της ξένη ανάσα
 Τώρα το κάστρο πνίγεται στο φως και στα χτυπήματα του αγέρα,
 κοιτά τη θάλασσα με την Κερύνεια διαμαντόπετρα,
 κόκκινα τέρατα της Κόλασης τον ομφαλό του κατατρώγουν
 σημάδια αλλότρια των Ελλήνων, σταυρικά.
 Θα παραδώσουμε μια μέρα στον Θεό τη μαρτυρία μας
 για τους κουρσάρους της Ανατολής.
 Ο θρύλος δεν πεθαίνει. Θ' αναστήσουμε τ' αρχαία ιδανικά μας,
 την πίστη του Χριστού με το καθάριο πρόσωπο
 και τις καλές προθέσεις,
 ψηλοκορφή τ' Αγίου Ιλαρίωνα, καρδιά μας!

ΓΡΗΓΟΡΗΣ ΑΥΞΕΝΤΙΟΥ

Γενναίος αυτός που στάθηκε απροσκύνητος μπροστά στο Χάρο
 τη μαρτυρία να σώσει της φυλής του.
 Τον προσκυνούμε.
 Του ανθρώπου τις αδυναμίες γονάτισε και πήρε τα οροπέδια
 της λευτεριάς, της πρώτης αρετής των αρετών.
 Τον προσκυνούμε.
 Της Κύπρου την παλάμη γέμισε άρτο αθανασίας
 υψώνοντας ελληνικό κεφάλι αρχαϊκό.
 Τον προσκυνούμε.
 Η Λύση, το χωριό του, νάχει τον καϊμό του
 κι εμείς το χέρι του υψωμένο στον σταυρό να δείχνει τους

αιώνιους ουρανούς.

Του Έλληνα μοίρα να παλεύει.

Τον προσκυνούμε.

Απ' τις πλαγιές του Μαχαιρά, βουνό κι αυτός περήφανο, γενναίο
να μελετά την ιστορία των υψηλών μετώπων
μες τη φωνή πατρίδας.

Τον προσκυνούμε

Τον λεν Γρηγόρη Αυξεντίου στη γήινη γλώσσα,
στων ουρανών τη γλώσσα αρχάγγελο και πρωτοστάτη
στα τάγματα των ουρανίων σωμάτων.

Υπέριμαχε της Λευτεριάς και Ολυμπιονίκη της, Γρηγόρη Αυξεντίου,
χαίρε και πάλιν χαίρε στους αιώνες των αιώνων.

ΠΑΝΑΓΙΑ ΤΟΥ ΚΥΚΚΟΥ

Στον Ηγούμενο Κύκκου κ. Νικηφόρο

Με τέρπει των εικόνων η ιστορία και μου ξυπνά διπλό το σέβας.

Οι μάνες έχουνε την πιο τρανή λατρεία, θεών κι ανθρώπων.

Ω Παναγία γλυκοφιλούσα μου του Κύκκου, μάνα μας κι ελπίδα μας,
υπάκουσε το δούλο εμέ του γιου σου του έντιμου,
επίβλεψε τα χρήσιμα έργα των Κυπρίων Ελλήνων, σφράγισε

την εντιμότητά τους,

αξιώσέ τους λευτεριά χωρίς δευσμεύσεις και επιβλέψεις,

φέρε στα μέρη τους αυτούς που χάσανε το δρόμο στα πελάγη της ζωής
και τρέφονται με ξενικές σειρήνες και δολιότητες,
κάνε καιρούς στη γη μας καρποφόρους.

Ω Παναγία του Αη Λουκά, του γνώστη των ιαμάτων κι αποστόλου
της ένδοξης λατρείας Χριστού,

στο μοναστήρι σου το λογισμό μου επαναπαύω,

στη γύρω φύση απλώνω τα φτερά των αισθημάτων μου,

τις εντολές σου εδώ τις μητρικές ξαναμετρώ και καταγράφω

τις κινήσεις μου,

επανακτώ δυνάμεις, συνενώνουμε με του Θεού το φως.

Μάνα μου, μάνα μου, πονετική με δάκρυ ασήμι

τους γιους γλυκοφιλάς σπουδάζοντας με σωφροσύνη

το επίγειο μέλλον τους και στέκεσαι πονετική στα παραπτώματά τους,

μεσολαβείς για κάθε προστασία τους με το χαμόγελό σου

ευχή του τρισυπόστατου Θεού,

Ω Παναγία, αρχόντισσα του Κύκκου κι όλους μας μητέρα.

ΣΤΑΘΕΡΟ ΣΗΜΕΙΟ

(Διήγημα)

Ακόμη και την τελευταία μέρα που τον είδαμε στο νοσοκομείο είχε στην έγνοια του «την κάρτα». «Την κάρτα», το μηνιαίο δελτίο του λεωφορείου που θα γύριζε στο χωριό του. Μόλις που φτάσαμε από την επαρχία, δυο ώρες δρόμο, ξεθεωμένοι από το ταξίδι, ούτε που πήγαμε σπίτι για να ξεφορτώσουμε τα ρούχα μας, να φρεσκαρίσουμε λιγάκι, ν' ανασάνουμε μια σταλιά.

Μας τόχε πει ξεκάθαρα κι' ανήσυχια ο μικρός αδελφός. «Βιαστείτε γιατί μπορεί να μην τον προλάβετε. Οι γιατροί τόπαν κοφτά. Απόλυτη εξάντληση, αφυδάτωση, καρδιακή ανεπάρκεια. Δεν θ' αντέξει πολύ. Είναι κι' η προχωρημένη ηλικία. Δεν έχει άλλες δυνάμεις. Παραμιλάει...».

Αυτά μας μήνυσε ο μικρός... Τι μικρός, τριάντα τόσων χρόνων τώρα ο Περικλής, με τρία παιδιά κι αυτός πια. Αλλά ήταν ο τελευταίος μας. Ήταν κι εκτός προγράμματος. Έγινε και ξέμακρτα από τους άλλους, πέντε χρόνια διαφορά από τον τελευταίο, είκοσι χρόνια διαφορά από την πρώτη αδελφή... Τον είχαμε το μικρό μας, τον αγαπητό μας.

Στο τέλος έμεινε πιο κοντά στους γέρους, τους παραστάθηκε, τράβηξε όλες τις φουρτούνες των τελευταίων χρόνων. Έπειτα μας βρήκε η συμφορά, η εισβολή, πλάκωσαν οι Τούρκοι, ακουγόντουσαν οι φήμες από μακριά, σκοτώνουν, βιάζουν, ρημάζουν.

Αυτοί πούχαν έστω κι' ένα κυνηγετικό και πέντε φυσίγνια, ξέχασαν τον αδελφοσκοτωμό του πραξικοπήματος και τις ακρότητες της χούντας... Ένοιωσαν την πατρίδα να κινδυνεύει από τον Τούρκο, κι' ο ξένος σαν μπει κατακτητής σε άλλη χώρα δεν κάνει διάκριση δεξιούς, αριστερούς, φιλοφασίστες, δημοκράτες. Σφάζει και περνά.

Έδεσαν λοιπόν κόμπο την πίκρα και την απογοήτευση, πέταξαν στην πάντα το μίσος και τις διχόνοιες κι' έτρεξαν όπου φτάσει φτάσει να κρατήσουν ένα μετερίζι... Πήγαν μπροστά στο μέτωπο, στην Κερύνεια, στη Λάπηθο στο βορρά να απωθήσουν τον κατακτητή, να κρατήσουν τις Θερμοπύλες τους.

Έτρεξε κι' ο μεγάλος μας αδελφός, δεμένα ακόμα τα πλευρά του από το ξύλο πούφαγε τις πρώτες μέρες του πραξικοπήματος. Έτρεξε, έτρεξε στους γνωστούς παλιούς συντρόφους του από τον καιρό που πολεμούσε τους Άγγλους, το 55-59, να πάρει όπλο, να καταταγεί σε μια μονάδα έστω και απλός τουφεκιοφόρος, φτάνει να πήγαινε στην πρώτη γραμμή, να κτυπούσε τον ξένο, να μην πατούσε ξένο πόδι στα χώματα του νησιού. Τόσοι κατακτητές πέρασαν, τόσους αιώνες από το νησί και κανένας δεν έμεινε, κανένας δεν στέριωσε, κανένας δεν κατάφερε να αλλαξοπιστήσει τους τόπακες, πούχαν ρίζες που χάνονταν τέσσερεις χιλιάδες χρόνια βαθειά στην αρχαιότητα. Πότε με το κρυφό σχολειό, πότε με το Ευαγγέλιο, κρατήθηκε κι' η πίστη, κρατήθηκε κι' η πατρίδα. Ο Χριστός Χριστός, κι' η Ελλάδα Ελλάδα. Κι' ας έγινε τόση καπλήλευση και της Ελλάδας και της Θρησκείας από επιτήδειους και φανατικούς και αντιφανατικούς, ο καθένας για δικό του λογαριασμό.

Ο Αλέξης έβαζε πάντα παράμερα αυτές τις μικρότητες. Κι' ήταν πάντα μπροστά. Και τότε που έτρεξε στη φωτιά συγκλονισμένος από το χαμό του Μάρκου Δράκου και

πήρε την ομάδα μεσάνυχτα κι' έσθησε την ενέδρα στο στενό γεφύρι γι' αντίποινο, χωρίς καν διαταγή από τον Αργηγό, έτσι αυθόρμητα κι' αυτόβουλα, κι' άφησε τη μάνα του να δένει σφιχτά την μαντήλα της και να σκίζει τις σάρκες της απ' την αγωνία της. Κι' αυτός να της λέει ξεκάθαρα πια, χωρίς προσχήματα, χωρίς περιστροφές.

— Μάνα θέλεις τα παιδιά σου κιοτήδες; Δεν μ' έχεις εμένα τόσο πατριώτη όσο τον Δράκο; Θέλεις νάμαι μάνα δειλός, θέλεις να κάνω πίσω;

Κι' εκεί που άλλες φορές έτρεμε κι' αναφωνούσε μ' απόγνωση... τι θα γίνουμε εμείς, ποιος θα στηρίξει τα μικρά σου τ' αδέρφια, ο πατέρας σας σακατεμένος απ' το δυστύχημα δεν μπορεί να δουλέψει να σας θρέψει; Πώς θα τους αναστήσω εγώ μόνη μου αν πάθεις κι' εσύ κανένα κακό... τι θ' απογίνουμε, ποιος θα μας φροντίσει;...

Τούτη τη φορά έσφιξε τον πόνο της, ξεχείλισε μέσα της η ορμή της Μπουμπουλίνας, φούσκωσαν τα στήθια της.

— Με την ευχή μου, παιδί μου, στο καλό, καλή δουλειά... Να χαρείς πρόσεχε γιε μου και τον έχωσε στην αγκαλιά της που μύριζε ιδρώτα από τον κάματο και την αγωνία.

Πήρε τότε απάνω του, έγινε γίγαντας, έγινε αστραπή.

Σαν γύρισε, καθόταν στον αργαλειό με χαμηλωμένο το φως, στο μισοσκόταδο κι' έπλεκε μια κουβέρτα με όλα τα χρώματα της άνοιξης. Δεν το μπορούσε να κοιμηθεί.

— Γύρισες, γιε μου; Νάσαι καλά. Μ' έτρωγε η αγωνία, όχι πως φοβόμουνα, όπως τις άλλες φορές. Αλλά να, αγωνιούσα μήπως σας ξέφευγαν και πήγαινε ο κόπος σας χαμένος.

Από κείνο το βράδυ δεν του ξανάκαμε σκηνή, δεν τούδειξε πως φοβόταν. Απλά τον έβλεπε στα μάτια.

— Απόψε θα βγεις, γιε μου; Χωρίς να περιμένει απάντηση, γιατί γνώριζε την απάντησή... συμπλήρωνε...

— Θα σε περιμένω. Θάμαι στον αργαλειό, θα συνεχίσω την κουβέρτα να την αποτελειώσω. Σαν νά 'θελε να του πει «μέχρι την ημέρα που θα μπορούμε να την απλώσουμε λεύτερα στον κάμπο, χωρίς καμιά σκιά στον λαμπερό ήλιο, στην πράσινη χλόη, στους λουλουδιασμένους αγρούς, χωρίς κανένα φόβο, χωρίς κανένα ξένο πάνω απ' το κεφάλι μας»...

Και τούτη τη φορά, σαν έδωσε βόλτα όλα τα γνωστά σπίτια και δεν βρήκε κανένα από τους παλιούς συντρόφους... τούπαν πως όλοι έφυγαν για το μέτωπο... πήγε σ' ένα πρόχειρο κέντρο κατάταξης απέναντι από το παλιό νεκροταφείο.

Ένα τσούρμο, μερικές εκατοντάδες άνθρωποι με πολιτικά, συγχισμένοι και αποκαμωμένοι, άλλοι ξαπλωμένοι στους όχτους, άλλοι περιφερόμενοι άσκοπα...

— Εδώ κατατάσσονται; ρωτά ένα γνωστό του.

Γέλασε κάπως ειρωνικά, κάπως πονηρά, ο άλλος.

— Εδώ ακριβώς κατατάσσονται... δηλαδή τι κατατάσσονται, μαζεύονται όλοι εδώ. Αλλά, αν ενδιαφέρεσαι μείνε κι' εσύ εδώ, ξάπλα απάνω στον όχτο... «να πολε-

μάς» εδώ στα σοκάκια της Λευκωσίας, χωρίς όπλο, χωρίς εχθρό. Εμείς είμαστε από τα χτες εδώ και δεν ξέρουμε αν θα πάμε πουθενά. Διάλεξε...

Μάζεψε την απογοήτευσή του, ένοιωσε θλίψη και γύρισε σπίτι που τον περίμενε με αγωνία η γυναίκα του και τα παιδιά του.

— Σου τόλεγα πως είμαστε προδομένοι. Εσύ και καλά να πας να πολεμήσεις. Περιμένεις ναρθούν αεροπλάνα υποστήριξης, φανταζόσουν αερομαχίες. Είσαι αδιόρθωτος. Εξακολουθείς να είσαι ακόμη ρομαντικός. Έκαμες το καθήκον σου το πενήνταπέντε, πολέμησες στο βουνό το εξηντατέσσερα, σε φτάνει. Ας δουλέψουν κι' άλλοι. Στο κάτω κάτω υπάρχουν και νέοι τώρα, υπάρχουν κι' εκείνοι που μας τα μπερδεψαν και μας έφεραν τον ξένο και τη συμφορά.

Ένοιωσε ντροπή κι' απελπισία κι' εξευτελισμό.

Πιο μεγάλη όμως ντροπή ένοιωσε απέναντι στον Περικλή, τον μικρό του αδελφό, μαθητή τότε, που κείνες τις μέρες μπλοκαρίστηκε κοντά του, στο σπίτι του, στη Λευκωσία, σαν ξέσπασε το πραξικόπημα.

Ένοιωσε τόσο αδύναμος και τόσο ένοχος. Τι παράδειγμα θά 'παιρναν τα μικρά παιδιά του και ο μικρός αδελφός τους απ' τη γενιά του! Τη γενιά που καθώς διάβαζε ο μικρός αδελφός του στα βιβλία ήταν γενιά ηρωική, έδωξε τους Άγγλους, νίκησε μια αυτοκρατορία... και ονειρευόταν τότε να μεγαλώσει κι' αυτός και νάχει την ευκαρία να μοιάσει του ίδιου και της γενιάς του... Ένοιωθε μπροστά σε κείνα τα αθώα κι' επίμονα μάτια μια ασήκωτη ντροπή και μια ενοχή κι' ας μην είχε ο ίδιος οποιαδήποτε ανάμειξη στον εμφύλιο και στις διαμάχες. Αυτός έπαιρνε το όπλο κι' έπεφτε στην φωτιά μόνο για να πολεμήσει τον ξένο, ποτέ όμως το δικό του.

Απάνω στους συλλογισμούς του, ο γέρος γόγγιξε στο κρεβάτι του πόνου, κι' όμως δεν ξεχνούσε την κάρτα...

— Αλέξη, να θυμηθείς να μου φέρεις την κάρτα του λεωφορείου, γιε μου. Να χαρείς μην το ξεχάσεις. Γιατί, μόλις σηκωθώ, θα ετοιμάσω τα πράματά μου και θα πάω στο χωριό. Να πάω να δω πρώτα τον τόπο, να βάλω τον Σολωμό να μου σκάψει τον τάφο... νάναι έτοιμος... και μόλις που θάναι έτοιμος να πεις στον Κυριάκο να φέρει το αυτοκίνητο να πάρουμε τη μάνα σας στο χωριό.

— Εντάξει, γέρο, να γίνεις καλά και βλέπουμε.

Ενενήντα δύο χρονών τώρα ο γέρος και δεν τάβαζε κάτω. Μέχρι πριν τρεις μέρες με ειδοποίησε ο γαμπρός μου πως τον είδε να περιφέρεται στην αγορά του Δημαρχείου... να κρατά μια πλαστική τσάντα από την μια και από την άλλη να στηρίζεται στο σκαλιστό μπαστούνι του. Να περνά από κιόσκι σε κιόσκι της λαϊκής αγοράς της Παρασκευής και μόλις που άκουγε γνώριμη φωνή να σταματά, να κόβει δυο κουβέντες, να πηγαίνει πάρα κάτω και στον ίδιο ρυθμό να περιφέρεται σ' όλα τα κιόσκια, να γεμίζει την ημέρα του. Στο τέλος, μετά από κάμποσο παζάρεμα, να παίρνει ένα κιλό πατάτες, ή πορτοκάλια και μια δέσμη χόρτα, κι' ας μην τα χρειαζόταν, φτάνει να δικαιολογούσε την επίσκεψή του στην αγορά, να αποχαιρετά στα τυφλά τους φίλους του, τους συγχωριανούς του, που τους ξεχώριζε από τη φωνή και μόνο, να παίρνει το

λεωφορείο και να γυρνά στο μικρό προσφυγικό μονάρι του στο συνοικισμό, που είχε στημένο το νοικοκυριό του...

— Έτσι που λες, Αλέξη, μίλα και με τον παπά, ορίστε την ημέρα για την μετακομιδή. Δεν θ' αφήσω την μάνα σας θαμμένη σε ξένους τόπους...

Δεν μπορούσε να το χωνέψει ο γέρος. Είκοσι χρόνια περιμένει να γυρίσει στο σπίτι του. Στο κατεχόμενο χωριό του. Να φύγουν οι Τούρκοι, ν' ανοίξουν οι δρόμοι για τη γη τη δική του, το σπίτι το δικό του. Όσο κι' αν το βασάνιζε το πράμα, όσο κι' αν έδερε το μυαλό του, δεν κατάφερε ποτέ να βρει λογική. Έφτανε πάντα σ' ένα αδιέξοδο και δεν είχε μια σωστή απάντηση, μια διέξοδο. «Ποιος νόμος γράφει πως μπορεί ο ξένος να σε ξεσπιτώσει, να κρατά με τη βία το σπίτι το δικό σου, τη γη των γονιών σου»!

Πολλές φορές τουρχόταν να πάρει σβάρνα όλες τις πρεσβείες των μεγάλων, να τους βάλει φωτιά. Ίσως ταράξει την απάθειά τους, ίσως τραβήξει την προσοχή του κόσμου. Ίσως γραφτεί κάτι στις εφημερίδες, ίσως βουίξει κάποιο ραδιόφωνο δικό μας ή ξένο πως υπάρχουν ακόμη άνθρωποι σ' αυτό τον κόσμο, τον πολιτισμένο, πουύφτασε μέχρι το φεγγάρι,... άνθρωποι που δεν τους επιτρέπεται να γυρίσουν και να ζήσουν στα δικά τους τα σπίτια, στους τόπους που γεννήθηκαν και αναστήθηκαν και στη γη τους που πότισαν με αίμα και ζύμωσαν με ιδρώτα και μόχθο.

Άλλατε πάλι έκαμνε πιο παράτολμα σχέδια. Να πάρει το κυνηγετικό του, να ζωστεί τα φυσίγγια, να φορτωθεί εκρηκτικές ύλες. Να περάσει κρυφά στο χωριό του, να σκαρφαλώσει στο καμπαναριό της εκκλησίας του Αρχάγγελου, που της έχουν γκρεμίσει το σταυρό, και την έχουν κάμει τζαμί, να βαρέσει την καμπάνα, να βουίξει το χωριό από τη μελωδία της, όπως παλιά κάθε Ανάσταση. Να φρουμάζουν οι Τούρκοι από το κακό τους. Θα τον κτυπούσαν, θα τον πυροβολούσαν. Στο τέλος θα τον σκοτώναν.. θάχε τουλάχιστον μια ελπίδα να τον έθαβαν στο νεκροταφείο του χωριού... χωρίς κηδεία σίγουρα, χωρίς τάξη θρησκευτική... Ή ακόμα στη χειρότερη περίπτωση θάσκαβαν κανένα λάκκο και θα τον έθαβαν όπως όπως σαν σκυλί, θάταν όμως τουλάχιστον σε χώμα φιλόξενο, στο χώμα του χωριού του. Όχι όπως τη γρια του, που την έθαβαν σε ξένο τόπο... στο προσφυγικό νεκροταφείο... μακριά από τις ρίζες της, ξέχωρα από τους δικούς της...

— Ακούς λοιπόν, Αλέξη, μην αμελήσεις, πες στον Κυριάκο νάρθει την Κυριακή, να ξεθάψουμε τη μάνα σου, να την πάρουμε στο χωριό... να την πάρουμε κοντά στους γονιούς μας, να βρει νεπαμό η ψυχή της, να νοιώσει πως γύρισε στη γη που γεννήθηκε... Κι' ετοιμάστε μου και μένα μια γωνιά, έναν τόπο τόσο δα δίπλα της. Κι' όπου νάσαι γυρίζω κι' εγώ... Μόνο μην ξεχάσεις την κάρτα, γιε μου, γιατί χωρίς κάρτα δεν θα μας πάρει πίσω στο χωριό το λεωφορείο...

Έσφιξε ο γιος τα χείλια με σπαραγμό, τούγκλεισε τα μάτια με στοργή κι' ένα δάκρυ έσταξε και δρόσισε σαν ευλογία το πρόσωπο του γέρου και σαν υπόσχεση πως δεν θα ξεχάσει ποτέ την στερνή του παραγγελία. Το σταθερό σημείο...

ΒΡΑΒΕΙΟ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΕΠΟΚ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ν. ΧΑΤΖΗΚΩΣΤΗΣ

Το «Βραβείο Γραμμάτων» που απονέμει κάθε δυο χρόνια ο «Ελληνικός Πνευματικός Όμιλος Κύπρου» και χορηγείται από τη Λαϊκή Τράπεζα με στόχο την προαγωγή του πολιτισμού στον τόπο μας, εφέτος απονέμεται στον φιλόλογο-γυμνασιάρχη του Παγκυπρίου Γυμνασίου Γεώργιο Ν. Χατζηκωστή, πραγματικά εθνική προσωπικότητα, ευσυνείδητο υπηρέτη των γραμμάτων και υπεύθυνο εργάτη της ελληνικής Παιδείας.

Ειδική εκτίμηση στο όλο έργο του Χατζηκωστή κατέχει η ποικίλη διασωστική εκδοτική εργασία του για το «Παγκύπριο Γυμνάσιο» την οποία προσωπικά θα εκθέσω με κάποια κριτική διάθεση, αφήνοντας την έκθεση της άλλης πνευματικής δραστηριότητάς του σε άλλο μέλος του Ομίλου.

Οι επέτειοι και οι εορτασμοί δίνουν την ευκαιρία για κάποιες υψηλές, στον πνευματικό κυρίως χώρο, χειρονομίες συχνά εθνικώς και πνευματικώς διασωστικές. Εδώ στο νησί μας, με τις δύσκολές του περιστάσεις στα εθνικά θέματα, μερικές επέτειοι συντηρούν τη μνήμη, προβάλλουν κάποια παλιά μεγέθη και αντιστέκονται στην τριβή.

Η εκατονταετηρίδα του Παγκυπρίου Γυμνασίου (1893-1993), της Τροφού Σχολής σειράς επιστημόνων και πνευματικών ανθρώπων σε παγκύπρια κλίμακα στα πιο παλιά χρόνια, η οποία σχολή διατηρεί την παράδοσή της κι ας είναι δίσεκτοι οι χρόνοι, έδωσε το σύνθημα συγκεντρώσεων και εκδόσεων γύρω από την ιστορία της και των πνευματικών της τέκνων. Ο τωρινός γυμνασιάρχης της Γεώργιος Ν. Χατζηκωστής, παρόλο που δεν είναι απόφοιτος του Παγκυπρίου Γυμνασίου, με ένθεο πάθος ερευνά, κατατάσσει, προγραμματίζει, εκδίδει, τακτοποιεί τα της Σχολής αυτής, καλύπτοντας όλο το φάσμα των προσφορών της.

1. ΕΠΙΓΡΑΦΕΣ ΚΑΙ ΕΠΙΓΡΑΜΜΑΤΑ ΣΤΟ ΠΑΓΚΥΠΡΙΟ ΓΥΜΝΑΣΙΟ

Στο προλογικό σημείωμά του ο Γεώργιος Ν. Χατζηκωστής γράφει:

«...Όπως σε κάθε τόπο τα εμφανέστερα στοιχεία της ιστορικής και πολιτιστικής του φυσιογνωμίας είναι τα αρχιτεκτονικά και τα άλλα έργα τέχνης, έτσι και στο Παγκύπριο Γυμνάσιο το κτιριακό του συγκρότημα, τα μνημεία και τα έργα τέχνης που έχουν ενσωματωθεί σ' αυτό υποπίπτουν πρώτα στην αντίληψη του επισκέπτη και, με τις επιγραφές και τα επιγράμματα που είναι αναγραμμένα σ' αυτά, αποτελούν ρητές μαρτυρίες για πρόσωπα, γεγονότα και σταθμούς της ιστορίας του.

Για τούτο το πρώτο αυτό βιβλίο της σειράς για την Εκατονταετηρίδα του Παγκυπρίου Γυμνασίου κρίθηκε ότι έπρεπε να περιλάβει τις επιγραφές και τα επιγράμματα που υπάρχουν στο Σχολείο, με τα απαραίτητα σχόλια ή πληροφορίες για τα πρόσωπα και τα γεγονότα στα οποία αναφέρονται, «ως μη τα γενόμενα τω χρόνω, εξίτηλα γένηται», κατά τον πατέρα της Ιστορίας...».

2. ΕΡΓΑ ΤΕΧΝΗΣ ΣΤΟ ΠΑΓΚΥΠΡΙΟ ΓΥΜΝΑΣΙΟ

Ο πρόλογος του Γ. Χατζηκωστή στο βιβλίο αυτό δείχνει και τον εκπαιδευτικό σκοπό, που επιδιώκεται με αυτό. Προς τούτο μεταφέρεται εδώ το προλογικό αυτό ση-

μείωμα. Αναφέρουμε τους συνεργάτες: Νίτσα Παπαδοπούλου, Κωνσταντία Χατζηκωστή, Λουκάς Ορφανίδης, Λουκάς Λοϊζίδης, που βοήθησαν τον Γ. Χατζηκωστή στην όλη σύνθεση του έργου αυτού.

«Ένα από τα στοιχεία της φυσιογνωμίας του Παγκυπρίου Γυμνασίου είναι και τα πολυάριθμα έργα τέχνης, που συγκεντρώθηκαν και ενσωματώθηκαν σ' αυτό κατά τη διάρκεια της εκατονταετούς ιστορίας του. Τα έργα αυτά είτε δωρήθηκαν στο Σχολείο, είτε αγοράστηκαν είτε είναι δημιουργήματα καθηγητών της Τέχνης που υπηρέτησαν σ' αυτό ή μαθητών του. Όσα αγοράστηκαν απέβλεπαν κυρίως την εποπτική διδασκαλία ή την αισθητική αγωγή των μαθητών.

Οι κατηγορίες των έργων αυτών είναι οι ακόλουθες: ζωγραφικοί πίνακες, εικόνες, έργα πλαστικής (γλυπτά και ανάγλυφα), χαρακτικά, (λιθογραφίες και χαλκογραφίες).

Η παρουσίασή τους στο βιβλίο αυτό, της σειράς των εκδόσεων της Εκατονταετηρίδας, αποσκοπεί:

— Να προβάλλει μια διάσταση του ενδιαφέροντος και των προσπαθειών της διεύθυνσης και των καθηγητών του Σχολείου, μέσα στο χρόνο, για την πληρέστερη αγωγή των μαθητών τους.

— Να τιμήσει τους δημιουργούς γνωστούς και ανώνυμους.

— Να καταγράψει τα έργα για να διευκολύνει τον έλεγχο, τη φροντίδα και τη συντήρησή τους.

— Να φέρει τους σημερινούς – και αυριανούς – μαθητές του Σχολείου σε επαφή με μιαν άποψη της ιστορίας και της φυσιογνωμίας του.

Τα έργα παρουσιάζονται με την ακόλουθη διάταξη:

Α. Ζωγραφικοί Πίνακες και Εικόνες, Β. Γλυπτά και Ανάγλυφα, Γ. Λιθογραφίες, Δ. Χαλκογραφίες (Ελληνικά θέματα. Ξένα θέματα).

Το βιβλίο αυτό δεν είναι ένα Λεύκωμα έργων Τέχνης. Σε τέτοια περίπτωση θα είχε άλλη μορφή, άλλο σχήμα, άλλη εκδοτική εμφάνιση και θα συνεπήγγοτο πολλαπλάσια δαπάνη. Το βιβλίο φιλοδοξεί μόνο να δώσει μια πλευρά της ιστορίας του Σχολείου και ταυτόχρονα να αποτελέσει σε ένα βαθμό, παιδευτικό όργανο για τους μαθητές του και για όποιον άλλο. Για τούτο προστέθηκαν σε κάθε έργο τα πληροφοριακά στοιχεία που το συνοδεύουν.

Για την πραγματοποίηση του βιβλίου συνέβαλαν πολλοί, με αγάπη για το Παγκύπριο Γυμνάσιο και ενδιαφέρον για το αντικείμενο της εργασίας».

Έτσι, δημοσιεύονται έργα τέχνης και στοιχεία για τους Νίκο Νικολαΐδη, Ι Κισσονέγγη, Α. Διαμαντή, Γ. Πολ. Γεωργίου, Τηλ. Κάνθο, Λευτ. Οικονόμου, Κώστα Ιωακείμ, Α. Λαδόμματο, Σπ. Βασιλείου, Ελένη Βούλγαρη, Γ. Σφήκα, Ηρ. Αβρααμίδη, Χαρ. Δίκαιο. Από την καθαρώς εκπαιδευτική άποψη, ιδίως την ιστορική, είναι η σειρά των χαρακτικών από το '21 μας με τις σύντομες αλλά καιρίες εξηγήσεις.

3. ΚΛΗΡΟΔΟΤΗΜΑΤΑ, ΔΩΡΕΕΣ ΚΑΙ ΒΡΑΒΕΙΑ ΣΤΟ ΠΑΓΚΥΠΡΙΟ ΓΥΜΝΑΣΙΟ

Το βιβλίο αποσκοπεί:

1. Να συγκεντρώσει και διασώσει τα στοιχεία για τα Κληροδοτήματα και τις Δωρεές που έγιναν στο σχολείο και για τα βραβεία που αθλοθετήθηκαν σ' αυτό.

2. Να αποδώσει την οφειλόμενη τιμή και ευγνωμοσύνη του σχολείου προς τους κληροδότες, δωρεοδότες και αθλοθέτες, παρέχοντας ταυτόχρονα και βιογραφικά στοιχεία για τον καθένα, ώστε κανένας απ' αυτούς να μη μείνει ένα απλό όνομα.
3. Να δώσει τη δυνατότητα για περαιτέρω διερεύνηση του θέματος από οποιονδήποτε ενδιαφερόμενο και τη γενικότερη αντίκριση του κεφαλαίου «Κληροδοτήματα, Δωρεές και Βραβεία στο Παγκύπριο Γυμνάσιο» όσον αφορά κυρίως την εκπλήρωση των προνοιών των δωρεών και τα προβλήματα που τυχόν παρουσιάζονται σήμερα από την ιστορική εξέλιξη των πραγμάτων.
4. Να προσφέρει συνοπτικά στοιχεία για ενημέρωση των επόμενων γυμνασιαρχών του σχολείου, οι οποίοι θα εξακολουθήσουν να είναι υποχρεωμένοι να διαχειρίζονται τα Κληροδοτήματα, της Δωρεές και τα Βραβεία, ώστε να μη χρειάζεται να καταφεύγουν στις χιλιάδες σελίδες των σχετικών φακέλων.

4. ΣΕΛΙΔΕΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΤΗ ΖΩΗ ΤΟΥ ΠΑΓΚΥΠΡΙΟΥ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

Το βιβλίο διαιρείται σε μερικούς ειδικούς τομείς, από τους οποίους ανθολογούνται χαρακτηριστικά έγγραφα, χαρακτηρισμοί, επεισόδια, ψηφίσματα και άλλα. Μετά το προλογικό σημείωμα του Γ. Χατζηκωστή, ακολουθεί ο «Ύμνος του Παγκυπρίου Γυμνασίου» που έγραψε το 1943 ο Κύπρος Χρυσάνθης και δυο «θεμελιώδεις» παράγραφοι από τους Εσωτερικούς Κανονισμούς του σχολείου (1951). Στον πρώτο τομέα περιλαμβάνονται τα της ίδρυσης του Παγκυπρίου Γυμνασίου από διάφορους (Σπ. Ι. Σπυριδάκι, ο Κύπρου Σωφρόνιος. Κ. Φυλακτού και άλλοι) και από τις εφημερίδες. Στο δεύτερο τομέα ανθολογούνται διάφορα, που αφορούν τα πρώτα χρόνια της λειτουργίας του σχολείου, από απομνημονεύματα, λογοδοσίες, πρακτικά, αναλυτικά προγράμματα, εορτές, ίδρυση συλλόγου αποφοίτων. Στον τρίτο τομέα περιγράφεται ο τύπος του σχολείου, η λειτουργία και ο εξοπλισμός του, όπως συντονισμός εργασίας, υποτροφίες, άδεια λειτουργίας, πρακτική άσκηση των μαθητών, ποικίλες ανάγκες του σχολείου, ίδρυση πρακτικού και εμπορικού τμήματος και άλλα. Στον τέταρτο τομέα περιλαμβάνονται γεγονότα, δραστηριότητες και καινοτομίες του σχολείου, όπως η βράβυσή του από την Ακαδημία Αθηνών, έκθεση έργων τέχνης των μαθητών του στην Αθήνα, παράσταση αρχαίας τραγωδίας (1898). Σχολιατρική Υπηρεσία, συμμετοχή μαθητών του στον πόλεμο του 1897, εκδρομές, η ίδρυση της «Σεβερείου Βιβλιοθήκης» και άλλα. Στον πέμπτο τομέα καταγράφονται κανονισμοί και ποινές καθηγητών. Στον έκτο τομέα καταγράφονται οι κανονισμοί υπαλληλικού προσωπικού. Και στον έβδομο τομέα οι κανονισμοί μαθητών, παράπτωμα και ποινές όπως ο εκκλησιασμός, το θέατρο και η στολή, διάφορες ποινές κλπ. Στον όγδοο τομέα ανθολογούνται περιστατικά από τη ζωή των μαθητών, όπως η «μαθητική συντροφιά», με τον ύμνο της, που έγραψε ο Κ. Χρυσάνθης, η θρησκευτική αγωγή των μαθητών, μια σχολιατρική έκθεση, το μαθητικό συσσίτιο, οι θερινές κατασκηνώσεις. Στους ένατο και δέκατο τομείς περιλαμβάνονται τα των περιστατικών κάτω από τους περιορισμούς και την καταπίεση της αποικιοκρατίας και στον αγώνα του 1955-1959. Έγγραφα, απειλές, πιέσεις, έρευνες στο σχολείο και άλλα αναγράφονται όπως και η συμμετοχή του σχολείου στον αγώνα, κυρίως από το περιοδικό του σχολείου «Μαθητική Εστία». Επίσης τα των φυλακίσεων μαθητών τα της διαγραφής του σχολείου και τα των ενεργειών για το επανάνοιγμά του και άλλα ποικίλα σχετικά με αυτά. Στον ενδέκατο τομέα περιλαμβάνονται τα του εορτασμού της πεντηκονταετηρίδας του σχολείου (1943), όπως περιγραφά του εορτασμού, συγχαρητήριες επιστολές. Και στο δωδέκατο τομέα καταγράφονται συγχαρητήρια και ψηφίσματα από τον εορτασμό της 150ετηρίδας της «Ελληνικής Σχολής» (1962). Για να τελειώσει

όλη αυτή η ιστορική και πνευματική διαδρομή μέσα στα εκατό χρόνια του σχολείου με ένα τομέα ασυνήθιστο: τα περιστατικά και κείμενα... απροσδόκητα, μεταξύ των οποίων και το πιο κάτω, που δημοσιεύτηκε στον «Κυπριακό Τύπο» (4 Νοεμβρίου 1943).

«Κύριε Διευθυντά,

Από της παρελθούσης Παρασκευής ως εμφανίζεται εκ σχετικής εις τας εφημερίδας ειδοποιήσεως, εισήχθη και το μάθημα της παιδοκομίας διά τας 3 ανωτέρας τάξεις του Γυμνασίου Θηλέων, υπό μορφήν διαλέξεων διδομένων υπό του νεαρού Ασκληπιάδου κ. Κ. Χρυσάνθη, όστις τελευταίως συνεδέθη στενώς με το Παγκύπριον Γυμνάσιον άτε ποιήσας και τον ύμνον αυτού πλην του διορισμού τους και ως σχολιάτρου.

Ποιος είχε την φαινήν ταύτην ιδέαν αγνοούμεν. Ως πολίται όμως θα ηθέλομεν να ερωτήσωμεν τους αρμοδίους:

α) Ποιαι σκέψεις επεκράτησαν παρά τη Σχολ. Εφορεία Λευκωσίας ώστε να επιτρέψει εις ένα άγνωστον εις τας μαθητριάς 16-18 ετών νεαρόν κύριον να τας διδάσκη μάθημα, το όποιον είναι επόμενον διά την ηλικίαν των διδασκομένων, τα κοινωνικά μας συνθήκας και το κλίμα μας, να γεννήση πλήθος αποριών και σκοτεινών σκέψεων;

β) Τι ευθύνην έχει ο κ. Γυμνασιάρχης του Παγκυπρίου εις το ζήτημα τούτο και ποιαι παιδαγωγικά ανάγκαι του επέβαλον ώστε να ανέχεται αν μη να εισηγήται τοιαύτα μαθήματα;

γ) Ηρωτήθη ο καθηγητικός σύλλογος καθόλου διά την τοιαύτην καινοτομίαν ή να υποθέσωμεν, ότι διά τους ευλογημένους αυτούς ισχύουν ακόμη οι ηχηροί χαρακτηρισμοί του κ. προέδρου της Εφορείας από του 1932 και εντεύθεν;»

5. ΔΙΑΚΡΙΘΕΝΤΕΣ ΑΠΟΦΟΙΤΟΙ ΤΟΥ ΠΑΓΚΥΠΡΙΟΥ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

Περιλαμβάνει σύντομες ομιλίες για αποφοίτους της σχολής σε προηγούμενα κυρίως χρόνια, οι οποίοι έδωσαν ένα σημαντικό παρόν στον επιστημονικό, λογοτεχνικό και καλλιτεχνικό τομέα της πνευματικής ζωής, της Κύπρου. Οι διαλέξεις αυτές είχαν «πανηγυρικό» χαρακτήρα και συμβολικό, γιατί μετείχαν στη διοργάνωσή τους υπολογίσιμοι όμιλοι, που είχαν άμεση σχέση με τη Σχολή.

Στο προλογικό σημείωμά του ο Γεώργιος Ν. Χατζηκωστής γράφει και τα εξής ενδεικτικά:

«... Στα πλαίσια του εορτασμού της Εκατονταετηρίδας του Σχολείου κρίθηκε ότι έπρεπε να παρουσιασθούν στο ευρύτερο κοινό μερικοί από τους διακριθέντες αυτούς αποφοίτους του Παγκυπρίου Γυμνασίου. Αυτό επιτεύχθηκε με μια σειρά συγκεντρώσεων που έγιναν από τον Ιανουάριο του 1992 ως το Φεβρουάριο του 1993. Χώροι των συγκεντρώσεων αυτών ήταν η Σεβέριος Βιβλιοθήκη και η Αίθουσα Τελετών του Σχολείου. Σε κάθε μια από τις συγκεντρώσεις τρεις ή τέσσερεις ομιλητές παρουσίαζαν με συντομία ισάριθμους αποφοίτους του Σχολείου. Η επιλογή ήταν πάντα μεταξύ των μη επιζώντων. Ο αριθμός των ομιλιών στην κάθε συγκέντρωση και ο συνοπτικός τρόπος παρουσίασης δημιουργούσαν ευπρόσδεκτη ποικιλία και προκαλούσαν το ενδιαφέρον του ακροατηρίου. Η παρουσίαση των καλλιτεχνών αποφοίτων συνοδεύθηκε από έκθεση έργων τους στην γκαλερύ «Opus 39» της Λευκωσίας.

Οι συγκεντρώσεις που αφορούσαν τους λογοτέχνες έγιναν με τη συνεργασία του Ελληνικού Πνευματικού Ομίλου Κύπρου, όσες αφορούσαν τους επιστήμονες αποφοί-

τους με τη συνεργασία της Εταιρείας Κυπριακών Σπουδών και όσες τους καλλιτέχνες με τη συνεργασία του Επιμελητηρίου Καλών Τεχνών Κύπρου. Και στα τρία αυτά ιδρύματα οφείλονται ευχαριστίες.

Εκτός από τους δεκαοκτώ αποφοίτους που υπήρξαν το αντικείμενο των σχετικών συγκεντρώσεων και περιλαμβάνονται στο βιβλίο αυτό, υπάρχουν, ασφαλώς, και δεκάδες, αν όχι εκατοντάδες, άλλοι διακριθέντες απόφοιτοι του Σχολείου και στους ίδιους τομείς και σε άλλους, όπως είναι η εκκλησία, ο δημόσιος βίος, η παιδεία, η μουσική, η οικονομία, η ευποιΐα. Για όλους αυτούς είναι δίκαιο να γίνει στο μέλλον ανάλογος λόγος. Χρονικοί και άλλοι περιορισμοί δεν επέτρεψαν την παρουσίαση περισσότερων προσώπων στην περίοδο των εκδηλώσεων της Εκατονταετηρίδας».

6. ANAMNHΣTIKON ΛEYKΩMA EKATONTAEHTHPIDΔΣ

Τα περιεχόμενα της έκδοσης είναι:

Επίγραμμα για την Εκατονταετηρίδα.

Αφιέρωση

Ύμνος του Παγκυπρίου Γυμνασίου.

Εκατό χρόνια ζωής: Κ. Σπυριδάκι, Η ίδρυση του Παγκυπρίου Γυμνασίου, Κ. Σπυριδάκι, Πεντήκοντα χρόνια του Παγκυπρίου Γυμνασίου (1893-1943). Κ. Χατζηδημητρίου, Το Παγκύπριο Γυμνάσιο κατά την πενήνταετία 1943-1993.

Ο Εορτασμός της Εκατονταετηρίδας: Χρονικό του Εορτασμού. Η τελετή της Εκατονταετηρίδας (15 Μαΐου 1993). Εισφορές για την Εκατονταετηρίδα.

Πίνακες: Οι ιδρυτές του Παγκυπρίου Γυμνασίου. Οι έφοροι του Παγκυπρίου Γυμνασίου. Το διδακτικό προσωπικό του Παγκυπρίου Γυμνασίου. Το διδακτικό προσωπικό του 1893-1894. Το διδακτικό προσωπικό του 1992-1993. Το υπαλληλικό προσωπικό. Οι ευεργέτες, δωρητές και αθλοθέτες του Παγκυπρίου Γυμνασίου. Οι απόφοιτοι του Παγκυπρίου Γυμνασίου. Οι απόφοιτοι του Παγκυπρίου Διδασκαλείου. Συμμετοχή στους εθνικούς αγώνες. Μαθητές και απόφοιτοι μετασχόντες ως εθελοντές στους απελευθερωτικούς αγώνες της Ελλάδος 1897-1944. Συλληφθέντες, καταδικασθέντες, κρατηθέντες σε στρατόπεδα συγκεντρώσεως και φυλακισθέντες καθηγητές και μαθητές κατά τον απελευθερωτικό αγώνα 1955-59. Πεσόντες και αγνοούμενοι καθηγητές, μαθητές και απόφοιτοι κατά τους εθνικούς αγώνες 1912-1974. Οι εκδόσεις του Παγκυπρίου Γυμνασίου. Τα απονεμόμενα βραβεία στο Παγκύπριο Γυμνάσιο.

Παράρτημα: Η Παλαιά Σχολή (1821-1893). Οι διδάξαντες στην «Ελληνική Σχολή Λευκωσίας». Δωρητές και ευεργέτες της Ελληνικής Σχολής. Φωτογραφίες.

Από τις πέντε ενότητες της έκδοσης αυτής η πρώτη περιλαμβάνει το «Επίγραμμα για το Παγκύπριο Γυμνάσιο», και τον «Ύμνο του Παγκυπρίου Γυμνασίου», (1943) που έγραψε και τα δυο ο Κ. Χρυσάνθης.

Ακολουθεί η δεύτερη ενότητα, στην οποία αναδημοσιεύονται δυο εργασίες του αείμνηστου Κ. Σπυριδάκι με αρκετές πληροφορίες και σχετικές παραπομπές αναφορικά με την ίδρυση του «Παγκυπρίου Γυμνασίου» και την πενήνταετή του ζωή (1893-1943). Στις εργασίες αυτές περιλαμβάνονται έγγραφα, τα ιστορικά της γυμνασιαρχίας των διαφόρων γυμνασιαρχών μέχρι της του Σπυριδάκι γυμνασιαρχίας.

Η ίδρυση του Τμήματος Θηλέων, οι σχέσεις του σχολείου με την Εκκλησία, οι σχολικές γιορτές, οι Όμιλοι, γενικά η «φιλοσοφία» του σχολείου, και η πνευματική και καλλιτεχνική εξακρίνιση προς την κοινωνία σε διάφορους τομείς από το 1943-1993 περιγράφεται στην εργασία της Κ. Δικαίου-Χατζηδημητρίου. Με αυτή συμπληρώνεται η ιστορία του «Παγκυπρίου Γυμνασίου» σε ευρύ φάσμα.

Το χρονικό του εορτασμού της εκατονταετηρίδας του «Παγκυπρίου Γυμνασίου» εκθέτει ο Γεώργιος Χατζηκωστής, γυμνασιάρχης του σχολείου, γιατί κόλας ο σταθμός αυτός στη ζωή του δίνει ευκαιρία να τιμηθεί για την προσφορά του. Γράφει ο Χατζηκωστής πως από το Δεκέμβριο του 1991 άρχισαν σχετικές συγκεντρώσεις για το θέμα αυτό του εορτασμού: Ιδρύθηκε η Οργανωτική Επιτροπή, δόθηκε δημοσιογραφική προς ενημέρωση, απεστάλη έκκληση για οικονομική ενίσχυση, έγινε σχέδιο οργάνωσης του Αρχείου του Σχολείου, προγραμματισμός για εκδόσεις, διαλέξεις, παράσταση τραγωδίας και υπολογίστηκε το σχετικό κόστος. Με βάση τα ανωτέρω πραγματοποιήθηκαν πολλά (δημιουργία Μουσείου, της Ιστορίας του Σχολείου συντήρηση της «Κρύπτης των Φιλικών» και άλλα) για να φτάσουμε στον επίσημο εορτασμό με σύντομη περιγραφή του.

Η τελετή της εκατονταετηρίδας (15 Μαΐου 1993) περιγράφεται: Πρόσκληση, πρόγραμμα, ευχή κατά τη δέηση, η ιδρυτική πράξη (16 Μαΐου 1893), οι διάφοροι χαιρετισμοί, και ο εορταστικός λόγος του γυμνασιάρχη Γ. Χατζηκωστή. Στο λόγο αυτό εκτίθεται η ιστορία του σχολείου και οι προτάσεις για ενδυνάμωση. Εδώ μεταφέρονται οι κυριότεροι σταθμοί:

Η δημιουργία Τμήματος Διδασκαλείου (1894).

Η δεκαπενταετής γυμνασιαρχία (1896-1911) του Μιχαήλ Βολονάκη.

Η διαίρεση του Σχολείου σε δυο ξεχωριστά γυμνάσια, «αμφότερα παγκύπρια καλούμενα», (1908-1911), που προήλθε κυρίως από την παράταση του λεγομένου «αρχιεπισκοπικού ζητήματος» στις αρχές του αιώνα.

Η μεγάλη πυρκαγιά του 1920, η οποία απετέφρωσε το Σχολείο εξ ολοκλήρου, και η ανέγερση του νέου κτιρίου με την κλασική πρόσοψη.

Η κατάργηση του Διδασκαλείου (1935).

Η δημιουργία Τμήματος Θηλέων (1935 μέχρι 1961).

Η μακρά γυμνασιαρχία του Κωνσταντίνου Σπυριδάκη (1936-1960).

Η ανέγερση της Σεβερείου Βιβλιοθήκης (1949).

Η διαγραφή του Σχολείου από τους Άγγλους (1956).

Η μετατροπή του σε μεικτό γυμνάσιο (1975).

Η διαίρεσή του σε δυο κύκλους, γυμνασιακό και λυκειακό, υπό διαφορετικές διευθύνσεις (1980-1984).

Η μετατροπή του σε λύκειο (από το 1984).

Αλλά και οι εισηγήσεις του Χατζηκωστή για να συνεχίσει δημιουργικά το έργο το «Παγκύπριο Γυμνάσιο» πρέπει να προσεχτούν. Το τονίζω αυτό.

7. ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ ΠΑΛΙΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ ΚΑΙ ΚΑΘΗΓΗΤΩΝ ΤΟΥ ΠΑΓΚΥΠΡΙΟΥ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

Αυτές οι αναμνήσεις αναφέρονται στην περίοδο 1987 έως 1993 και οι περισσότερες δημοσιεύτηκαν στη «Μαθητική Εστία», το περιοδικό του Σχολείου.

«... Αν η μαθητική ζωή αποτελεί για όλους σχεδόν την πιο ζωντανή πηγή αναμνήσεων, αυτό ισχύει περισσότερο για όσους έζησαν, ως μαθητές, την παράδοση και τη μοναδική φυσιογνωμία του Παγκυπρίου Γυμνασίου. Ανάλογες αναμνήσεις έχουν και όσοι υπηρέτησαν σ' αυτό ως καθηγητές, είτε διετέλεσαν προηγουμένως μαθητές του ή όχι.

Ένα δείγμα αυτών των αναμνήσεων, που είναι μαζί και μια ιστορική μαρτυρία της ζωής του Σχολείου, αποτελούν τα κείμενα που δημοσιεύονται στο βιβλίο αυτό. Γραμμένα σε συνεχή αφηγηματικό λόγο ή δοσμένα με τη μορφή μιας συνομιλίας, καλύπτουν μια περίοδο εβδομηνταπέντε περίπου χρόνων...».

Οι αναμνήσεις αυτές καλύπτουν μεγάλο κύκλο: Ενθυμήματα από καθηγητές και μαθητές, ενώ παράλληλα δίνονται και αυτοβιογραφικά των συγγραφέων όπως και άλλες εκτιμήσεις των. Περιγραφές της σχολής σε παλαιότερα και νεότερα χρόνια και μερικές φάσεις της ιστορίας της, όπως τον διαχωρισμό της σε Κιτιακό και Κυρηνειακό, την πυρκαγιά που κατέστρεψε την πρόσοψή της, τα διάφορα μαθήματα, τις τραγωδίες που παρουσιάστηκαν, τη συμμετοχή μαθητών του στις τοπικές εξεγέρσεις, τα τμήματα (κλασικό, εμπορικό, πρακτικό), το διδασκαλείο, τους εθνικούς ήρωές του και άλλα. Η έκθεση τελειώνει με κάποια σχόλια για τη συμμετοχή του σχολείου στον αγώνα του 1955-1959, που περιέχονται σε κείμενα καθηγητών και μαθητών του. Στο εισαγωγικό για την προσφορά του σχολείου καταγράφονται οι ήρωες του αγώνα Ζάκος, Ιωνάς, Γιωργάλλας, Μυλωνάς, Χριστόδουλος Εγγλέζος και η γενική συμβολή του σύντομα, αλλά ουσιαστικά.

Με την έκθεσή μου αυτή για τις εκδόσεις του «Παγκυπρίου Γυμνασίου» της εκατονταετηρίδας 1893-1993, που καλύπτουν 1554 σελίδες και εξιστορούν ένα μεγάλο μέρος της ζωής αυτής της Σχολής, και οι οποίες πιθανόν να συνεχιστούν σε νέους τομείς για πρόσωπα, κινήσεις, συμβολές κλπ. εκφράζω την αξία του Γεώργιου Ν. Χατζηκωστή ως ερευνητή αλλά και ως εραστή του «Παγκυπρίου Γυμνασίου» της Τροφού Σχολής επιστημόνων, λογοτεχνών, καλλιτεχνών, πολιτικών ανδρών. Οφείλουμε σ' αυτόν ευχαριστίες, ειδικά εμείς οι απόφοιτοι της Σχολής αυτής. Η διασωστική δραστηριότητά του για την ιστορία του Γυμνασίου αυτού επεκτείνεται και στην πραγμάτωση των εξής:

- 1) Μουσείο της Ιστορίας του Σχολείου
- 2) Συγκρότηση και ταξινόμηση του πλούσιου Αρχείου του
- 3) Ανασυγκρότηση και ταξινόμηση του Αρχαιολογικού και Ιστορικού Μουσείου του και
- 4) Αναβάθμιση της Σεβερείου Βιβλιοθήκης.

Για όλα αυτά ως ελάχιστο φόρο τιμής ο «Ελληνικός Πνευματικός Όμιλος Κύπρου» απένειμε στον Γιώργο Ν. Χατζηκωστή το «Βραβείο Γραμμάτων» 1995.

ΔΥΟ ΠΟΙΗΜΑΤΑ

ΩΔΗ ΣΤΟΝ ΑΓΗΝΟΡΑ ΑΣΤΕΡΙΑΔΗ

κοινό θετταλών...

1.	Στην Καλλίστη Θύρα	★	Σε πρωταντάμωσα
	Παραμερίζοντας	★	Τον θυρεό
	Και είπα: «Χαίρε»	★	Εσύ του Κάλλους ρέκτη
	Ιδαγέ πολυτάλαντε	★	Βυζαντινέ αετομάχε
5.	Ακαταμάχητε του Ωραίου	★	Ζηλωτή
	Του Έλληνα	★	Επίγονε
	Μεριάζω	★	Να διαβείς
	Στην απαράμιλλη γη	★	Δαφνηφόρια σου πρόπονν
10.	Ο οίστρος των ποιητών	★	Σμήνη χελιδονιών
	Σε αναψυχούν	★	Στις φλέβες του Χρόνου
	Αχνάρι Ανθρώπου	★	Που περάτωσε
	Παλίμψηστη	★	Γαιώδη Πολιτεία
	Μέσα στη νηνεμία	★	Όπως ο πολεμιστής
15.	Κρατά το σκουτάρι	★	Λεύτερος κι ολόθρος
	Και με τον ήλιο	★	Ξέρει να πολιτεύεται
	Έτσι κι' εσένα ο νους	★	Τέχνη σπουδαία κατέχει
	Βλογημένη	★	Σε βράχο Πεντελικό
	Που τότε λένε	★	Αγωνία
20.	Με ξόμπλια	★	Και φύλλα από μετάξι
	Λινομέταξη λίνδο	★	Και υακίνθους
	Η θωριά σου	★	Δένει με τον κεραυνό
	Με την απανεμιά	★	Το ατσάλι
	Το μπλε σύννεφο	★	Που χαμηλώνει
25.	Στο διάβα	★	Των Αγγέλων.

ΠΩΛ ΓΚΩΓΚΕΝ

(Σχόλιο στον πίνακα Αγέαρέα του 1829)

Στη γλύπτρια Μάρα Καρέτσου

«πάντες τους σοφούς τιμών»
Αριστοτέλους, Ρητορική, 1398β)«Ο Γκωγκέν. Τον αγαπώ. Ένας τίμιος, που στέκεται ψηλά».
Γιώργος Μπουζιάνης

Ο Πωλ Γκωγκέν παίζει στο Χρηματιστήριο
και κερδίζει εκατομμύρια γαλλικά φράγκα στην Βρετάνη
από την Τράπεζα των Αθανάτων.
Και στο Άρλ ακόμα ο τρελός Βικέντιος
τον κυνηγάει με τα πιστόλια του
μα να τότε πετύχει δεν μπορεί.
Εκείνος ζωγραφίζει τον «Κίτρινο Χριστό» αέναα
γυμνώλενος και εφοπλιστής παραδείσιος του χρωστήρα
φεύγει για την Γαλλική Πολυνησία
ερωτικός αλιάετος, σύδεντρα στο πάθος ζείδωρος
μέσα στα λιόδεντρα λέει σε ένα μαθητή του:
— «Πώς βλέπεις το δέντρο; Πράσινο;
Χρησιμοποίησε το πιο πράσινο
που έχεις στην παλέτα σου».
— «Και την σκιά γαλαζωτή; Μη φοβάσαι.
Ζωγράφισέ την όσο πιο γαλάζια μπορείς».
— «Και την γυναίκα με βαθυγάλαζα μάτια.
Όπως τον μπλάβο ουρανό».
Έτσι μίλησε ο Πωλ Γκωγκέν
και ύστερα χάθηκε στους τροπικούς.
Με της μοναξιάς του το βουλοκέρι.
Ηρεμότερος από το νερό, ψηλότερος από το χορτάρι.
Αυτός,
ο πιο αισθαντικός χρηματιστής.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΔΗΜΟΥ

ΔΥΟ ΛΑΟΙ (Διήγημα)

Τὸ πρωτὶ εἶχε προχωρήσει. Εἶναι Σάββατο, ἡμέρα ἀργίας γιὰ τοὺς περισσότερους. Ἐβλεπες τὸν ἥλιο, ψηλότερα πολὺ ἀπὸ τὸν ὀρίζοντα, νὰ ζητᾶ ναχελικὰ νὰ βγεῖ ἀπὸ τὰ σύννεφα. Τὸ κρύο δὲν τὸ αἰσθανόσουν καὶ τόσο. Τὸ πλακόστρατο τῆς πλατείας εἶχε κιάλας στεγνώσει. Θὰ ἔλεγες πὼς τὴ νύκτα εἶχεν ἐλαφρὰ βρέξει, τόσο δά, ἂν δὲν πρόσεχες τὶς γωνιές, ὅπου διατηροῦταν ἀκόμη ἕνα μικρὸ στρώμα ἀπὸ χιόνι. Καὶ εἶμαστε στὶς πρώτες ἡμέρες τοῦ Μαγιοῦ. Ἡ κακοκαιρία, τὸ χιόνι, ὅπως ἀνεπαίσθητα ἦρθε τὴ νύκτα, χωρὶς ἄερες, χωρὶς φασαρίες, ἔτσι καὶ διακριτικὰ καὶ ἀποσυρόταν. Οὔτε σκέψη πὼς ἡ ὑπαίθρια γιορτὴ δὲ θὰ γινόταν στὴν ὥρα τῆς μπροστὰ στὸ παλιό, μεσαιωνικὸ δημαρχεῖο. Κάπου ἐδῶ κοντὰ περνᾶ καὶ ὁ παραπόταμος τοῦ Ρήνου, ἡ ἀτμόσφαιρα εἶναι σὰ σὲ λιμανιοῦ, κάπως σὰν σὲ χώρα τοῦ Νότου. Ὁ δήμαρχος θέλησε νὰ ἔχει στὴν προστασία του αὐτὸ τὸ γιορτασμὸ στὴν πόλη του τῆς παγκόσμιας ἡμέρας τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ. Ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς πατριῶτες του Ἐρυθροσταυρίτες, αὐτὴ τὴν φορὰ θὰ τιμῶνταν καὶ αὐτοὶ οἱ συναδέλφοί τους ποὺ ἦρθαν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα ἀκριβῶς γιὰ τὴ γιορτὴ καὶ ἦταν ὅλοι τους σήμερα προσκαλεσμένοι του. Ἀπὸ τὸ πρωτὶ ἀπὸ τὸν ἐξώστη τοῦ Δημαρχεῖου κυμάτιζε ἡ σημαία μας, φτιαγμένη ἐπιτόπια ἀπὸ ἀνθρώπους του, ἀρκετὰ μεγάλη, ἕνα μακριὸ ὀρθογώνιο μὲ μακρόσυρτες, παραταμένες λουρίδες ἀπὸ γαλάζιο ἀνάλαφρο χρώμα.

Ἡ ὥρα ἡ καθορισμένη τῆς τελετῆς, ὅσο νᾶναι, πλησιάζει. Κατέβηκαν ἀπὸ τὸ λεωφορεῖο τους οἱ Ἑλληνες φιλοξενούμενοι, τὸ περισσότερο ἀδελφές ἐθελόντριες νοσοκόμες μὲ τὶς ποὺ συνηθίζουμε ἐμεῖς βαθυγάλανες μαντῆλες τους, οἱ σαμαρεῖτες, νέα παιδιὰ μὲ τὴ στολὴ τους, καὶ λίγοι ἀπὸ τὴ Διοίκηση, γεροντικά πρόσωπα αὐτοὶ μὲ τὰ πολιτικά τους. Ἐφθασεν ἀπὸ γειτονικὸ δρόμο συνταγμένη ἡ δημοτικὴ μουσικὴ, παιανίζοντας καὶ μὲ βῆμα, ἐπῆρε τὴ θέση τῆς καὶ ἀπέμεινε σ' αὐτὴ. Σχηματίσθηκε μπροστὰ τῆς ἕνα ἡμικύκλιο. Μὲ μιᾶς καὶ πύκνωσαν οἱ προσκαλεσμένοι, ὅλα στὴν ὥρα τους. Ὅλοι ὀδηγήθηκαν, χωρὶς δυσκολία, νὰ καθήσουν στὰ μικρὰ ξύλινα παγκάκια ποὺ εἶχαν τοποθετηθῆ γιὰ νὰ παρακολουθήσουν μὲ ἀνεση ὅλοι τους τὸ πρόγραμμα.

Σὰν κάπως παράμερα, στὸ περιθώριο πὲς αὐτῆς τῆς εὐφρόσυνης ἀναταραχῆς, ἀπὸ βαθεῖα μακριὰ πεζοπορώντας, ἐπλησίασαν ἀθόρυβα, χωρὶς νὰ σταματήσουν ἕνα βῆμα, ἀμίλητες – οὔτε μεταξύ τους – μὲ σφικτὸ τὸ στόμα, διακριτικὲς ὅμως καὶ σοβαρές, ψηλόκορμες, συνταγμένες σὲ μιὰν ἄψογη εὐθεία, τέσσερις Γερμανίδες Ἐρυθροσταυρίτισσες μιᾶς κάποιας ἡλικίας προχωρημένης, παλιές ὁμορφιές, ἀμετακίνητες ἀρχοντιές, χωρὶς συνοδὸ κανένα, ντυμένες τὴ στολὴ τους τὴν παλιά, τοῦ καιροῦ τοῦ πολέμου καὶ εἶναι ἡ στολὴ τῆς κάθε μιᾶς πολὺ χρησιμοποιομένη, μὲ τὴ λευκὴ κολλαριστὴ σκουφίτσα, τὶς κάποιες βαθυκύανες, τὶς μεγάλες ἄσπρες κολλαρισμένες μανσέττες, στὰ χέρια κρατοῦσαν μικρὲς μαῦρες τσάντες τετραγωνικὲς, ὁμοιόμορφες, μὲ τὰ ἄσπρα τους γάντια· τὰ φοροῦσαν. Ὅλα ἀπάνω τους – καὶ τ' ἄσπρα μαλλιά – δήλωναν τὸ παρελθόν, τὰ τρικυμισμένα περασμένα, ἀκόμα καὶ τὰ ποικίλα διάσημα στὸ στήθος τῆς καθεμιᾶς – κι ἔφεραν μόνον τὶς ταινίες τους – ἀλλὰ ἦταν πολλὰ, σὲ δύο σειρές.

Στὴν ὥρα αὐτὴν ἄρχισε μὲ τὴ μουσικὴ ἡ τελετὴ. Λόγοι, χαιρετισμοί, ὁ πανηγυρικός τῆς ἡμέρας, αὐτὸς μακρύτερος, ἀπὸ ἕνα δικό μας. Ὅλα σὲ ξένη γλῶσσα, δὲν τὴν προφθαίνω, δὲν τὴν καταλαβαίνω. Θυμᾶμαι μόνον ποὺ τὴν ἄκουα, ἄλλοτε σκληρὴ, κο-

φτή, βαρειά στο μεγαλύτερο μέρος του τελευταίου μεγάλου πολέμου. Ζω στον Έρυθρο Σταυρό κοντά πενήντα χρόνια – ω, πόσες εξορμήσεις από το θάνατο... Πρέπει να είμαι μέχρι τέλος ανεπηρέαστος, ύπομονετικός, αντικειμενικός, να κρίνω όλα. Πρέπει να δείξω πώς είμαι γιατρεμένος από όλα... Με συνεπαίρνουν τα χειροκροτήματα των διπλανών μου. Είναι μια γιορτή ειρήνης. Πρέπει να πεισθώ πώς είναι η εποχή της. Και μου ανήκει.

Οι λόγοι έτελείωσαν. Το πρόγραμμα τώρα έχει μόνο μουσική και χορούς. Τους παρακολουθώ κι αυτούς. Μας δίνεται μια ευχάριστη μουσική, χορεύουν εμπρός στο ήμικύκλιο οι συνάδελφοι Γερμανοί που μας έφεραν εδώ, τα παιδιά τους, οι δικοί τους, τα συγκροτήματα που εκάλεσαν για να μας ευχαριστήσουν. Νέα τραγούδια, νέοι ρυθμοί. Μας ξεκουράζουν όλ' αυτά, το παραδέχομαι, φουντώνουν τη γιορτή. Και ήταν αυτή προς το τέλος της που, έξω από το πρόγραμμα, πρόσθετα από το πρόγραμμα, είδα τις τέσσερις άμιλητες κυρίες, τις ηλικιωμένες – μας είπαν κατόπιν πώς οι δυο ήταν ντοκτορέσσειες και όλες τους από παλιά, αρχαία σπίτια – σηκώθηκαν από τη θέση τους – και δεν ήταν μπροστά – σηκώθηκαν ήρεμα, μπήκαν στο ήμικύκλιο, μοναχικές πάντα, έγινε σιωπή και στάθηκαν περιμένοντας ν' αρχίσει η μουσική.

Άκουστηκε, όχι από την μπάντα, από το μέγαφωνο που έδινε και τους λόγους, μια άλλη μουσική, από κασέττα, αλλοιώτικη αυτή, κάπως μυστηριακή – μας είπαν πώς είναι από το Μεσαίωνα – και μας έδιναν οι τέσσαρες Γερμανίδες της μεγάλης ηλικίας ένα πολύ παλιό αυθεντικό και δύσκολο πολύ χορευτικό σύμπλεγμα, απαλό, πολύ ειρηνικό, λεπτό θα το πω, δαντελένιο. Όλοι το ξεχωρίσαμε αυτό το θέαμα και οι ντόπιοι κι εμείς οι επισκέπτες. Σάν μια βεντάγια αναπτύχθηκαν οι τέσσερες κυρίες με τις στολές τους όλόκληρες, τις κάπες τους ανεμίζοντας, κρατώντας μιάν αρμονία παντού, άλλοτε γινόταν ζευγάρια, ένωσαν τα χέρια, τα σήκωναν κατόπιν ως ένα σημείο και μ' ένα παλμό χορευτικό αδιάκοπο, ποτέ νευρικό ή έντονο, δεν κοίταξαν ποτέ εμάς απέναντί τους, γύρω τους, σε καμμιά πλευρά, συνέχιζαν επίμονα, πολύ ζεστά.

Η μουσική ήταν γλυκειά, αλλά παρατεινόταν ώσπου πήρε, τέλος, ένα ρυθμό απαντητικό, με επιτάχυνση, τώρα είχαμε μια γοργή κίνηση, νέα σύνθεση, όλα ζωήρεψαν, τα κορμιά, τα κεφάλια, τα χέρια, τα πόδια, ήρθε η σειρά να τιναχτούν κι αυτά, οι κινήσεις να αποκορυφωθούν, να επιμείνουν ώσπου να φθάσουν και στο δικό μας πνεύμα, και στη δική μας ψυχή. Βλέπαμε τις γηραιές κυρίες να λαχανιάζουν πιά, να έχουν δοκιμαστεί. Δεν σταμάτησαν όμως ούτε λεπτό και από το στόμα τους δέ βγήκε λέξη. Έπέμεναν. Σηκωθήκαμε οι Έλληνες όρθιοι αθόρμητα – μόνο οι Έλληνες – και τις παρακολουθούσαμε έτσι με σεβασμό, άφωνοι όλοι. Και μόνο σάν έπαυσε η μουσική και έτελείωσαν κι αυτές, ή ακρινή από την τετράδα, δαμάζοντας το λαχάνιασμα της, άκουστηκε στη γλώσσα της:

— Den Griechen von deu Deutschen.

Μίλησε σταθερά, αλλά με συγκίνηση, ευδιάκριτα. «Για τους Έλληνες από τους Γερμανούς».

Οι τέσσερες κυρίες δεν ξαναγύρισαν να καθήσουν. Έφυγαν διακριτικά, όπως ήρθαν. Χωρίς οποιαδήποτε διατύπωση. Ούτε κίνηση χαιρετισμού. Σά να φάνηκαν κάποια στιγμή ικανοποιημένες, αλλά δέ χαμογέλασαν.

Τὴν ἐπόμενη ἡμέρα, Κυριακή, φεύγαμε καὶ γυρίσαμε στὴν Ἑλλάδα. Ἀπὸ τὸ Σάββατο – μιὰ κυρία ἀπὸ μᾶς εἶχε τὴν πρωτοβουλία – μαζέψαμε ἔμεις οἱ Ἕλληνες φιλοξενούμενοι ἓνα κάποιο ποσό, κλείσαμε συμφωνία μ' ἓνα ἀνθοπωλεῖο στὴν πόλη, στὰ γραφεῖα τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ ἔφθανε μιὰ πελώρια ἀνθοδέσμη – γέμισε τὸ γραφεῖο τοῦ Προέδρου. Τοὺς εἶχαμε φέρει, ὅταν ἐφθάσαμε, κι ἓνα μεγάλο ἀμφορέα ἀττικό. Ἦταν κι αὐτὸς στημένος περιβλεπτα στὸ γραφεῖο τοῦ Προέδρου. Ἐξαιρετική ἢ ἀνθοδέσμη μας ἀπὸ τὰ πιὸ καλά λουλούδια. Εἶχε καὶ τὴν κάρτα ποὺ ἐτοιμάσαμε καὶ ἀφήσαμε νὰ καρφίτσωθεῖ: Den Deutschen von den Grietchen.

Οἱ τέσσαρες πολὺ ἡλικιωμένες ἀδελφές τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ ἐκλήθησαν ἀπὸ τὰ γραφεῖα νὰ περάσουν νὰ τὴν ἰδοῦν. Ἐπῆγαν καὶ οἱ τέσσερες μαζί, ὑπηρεσιακά, πειθαρχικά. Ἄλλ' αὐτὴ τὴ φορὰ ἐμίλησαν πολὺ συναμεταξύ τους. Ἐζήτησαν νὰ τοὺς φυλάξουν τὴν κάρτα ἢ, ὅπως τελικὰ συμφώνησαν, νὰ διατηρηθεῖ πάνω στὸν ἀμφορέα. Γιὰ ἀνάμνηση. Ἀκόμα λέω ἐγώ, καὶ σὰ μιὰ μαρτυρία. Σὰν ἐξομολόγηση, γιὰ ἄφεση ἁμαρτιῶν.

ΚΩΣΤΑΣ Ν. ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ

D P

*Στὴ δική σας περίπτωση
οἱ ἀριθμοὶ ἔχασαν τὴν ὑπόστασή τους
ντράπηκαν γιὰ τὸν προορισμὸ τους
καὶ ἀπαίτησαν ἐπίμονα ἀλλαγὴ ἀποστολῆς.
Κι ἀφοῦ δὲν εἰσακούστηκαν
ἀποφάσισαν ὁμόφωνα καὶ ἀμετάκλητα
νὰ συσταθοῦν σὲ μονάδες αὐτοκτονίας.
Ἔτσι, μὲ τὴ συνείδηση ἥσυχη πιὰ
ἀναχώρησαν σιγὰ σιγὰ
ἀπὸ τὰ κρατητήρια Πύλας καὶ Κοκκινότριμιθιάς.*

ΡΟΥΛΑ ΙΩΑΝΝΙΔΟΥ-ΣΤΑΥΡΟΥ

ΣΤΗΝ ΚΕΡΥΝΕΙΑ ΤΑ ΚΥΚΛΑΜΙΝΑ ΑΝΘΙΖΑΝΕ ΤΟΝ ΜΑΡΤΗ

*Αφιέρωμα στους αγαπητούς μου κουμπάρους και φίλους Γιώργο και Μαρούλα Χαραλάμπους.
Σε ανάμνηση της Νιότης μας, όταν αυτή περιπλανιόταν ανέμελα στην αδούλωτη Κερύνεια.*

Συχνά διερωτώμαι
 εάν εξακολουθούν ν' ανθίζουνε
 τα κυκλάμινα του Μπέλλα-Πάις.
 Αυτά που συναπάντησα εωθινό
 κάποιου αναίμακτου Μάρτη,
 να ανεμίζουν το ρόδινο κεφάλι τους
 στο απαλοχάιδεμα της θαλασσινής αύρας...
 Τότε που ακόμη λίκνιζες
 αβεβήλωτη τους Έλληνες
 στη γαλανή σου αγκάλη.
 Τότε που... καθρεφτιζότανε ελεύθερα
 μέσ' τα νεανικά μου μάτια,
 το Αββαείο, οι πεδιάδες, οι λόφοι
 οι αετοράχες, τα κορφοβούνια σου,
 και μαγεμένα όνειρα,
 πεταλουδίζαν στην ψυχή.
 Και αν ακόμη ανθούν
 με οδύνη συλλογιέμια
 πως πια θε να φυτρώνουν
 βαμμένα κατακόκκινα
 απ' το αιματοπότιστο χώμα,
 που τώρα
 τρέφει τη φύτρα τους.
 Κερύνεια αρχόντισσα καλο Κυρά...
 που ορδές βαρβάρων άνδραποδίσανε
 το πανίερο σώμα σου.
 Και σφάξανε την Ειρήνη
 κάτω από την σκιά του Πενταδάκτυλου...
 Πόσες φορές ευχήθηκα
 να μη σ' είχα γνωρίσει...
 Να μη με είχες κοινωνήσει
 με τ' άγιο Νάμα των πηγών σου.
 Πονώ φρικτά σαν σκέπτομαι
 πως σε υποχρέωσαν
 παιδιά κατακτητών να θρέφουνε
 οι καρπεροί μαστοί σου.

Κι εσύ, Μάνα πενθοφορούσα
παθητικά να υπομένεις.
Και να προσμένεις στωϊκά
την ημέρα, που αδούλωτα
τα κυκλάμινα της Κερύνειας
θ' ανθίζουν ρόδινα ξανά,
τα εωθινά του Μάρτη.

ΛΙΝΑ ΓΑΡΥΦΑΛΑΚΗ - ΝΙΚΟΛΑΟΥ

ΤΗΝ ΑΓΑΠΗΣΕ...

Στή Σοφία

Τήν αγάπησε
μέ μιὰ άσίγαστη όρμη
ϊδία μ' εκείνη
τῶν βουερῶν κυμάτων
τῆς τρικυμισμένης θάλασσας.

Τήν αγάπησε
μ' όλη τήν ένταση
τῶν έξαίσιων αίσθημάτων του
κι όλο γι αὐτή μιλοῦσε
στις συζητήσεις, μέσ στις σκέψεις του
καί στις καθημερινές συναναστροφές του,
καθώς τήν έβλεπε παντού
νά τόν ακολουθεῖ
μέ τό φωτοστέφανο τῆς μορφῆς της...

Τήν αγάπησε
κι ἦταν γι' αὐτόν
τό σύμπαν τῆς ζωῆς του
ό έναστρος οὐρανός
ή νύχτα, ή βροχή, ή Πανσέληνος.

Τήν αγάπησε
μοναδικά και πλήρη
μέ όση δύναμη εἶχε στην καρδιά
μέ όση έλπίδα του έμενε να ζήσει

μόνο γι' αὐτή
και για κανέναν άλλο...

ΓΙΑΝΝΗΣ ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΣ

ΤΟ ΚΟΡΙΤΣΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΟΛΗ ΣΤΙΣ ΟΧΘΕΣ ΤΟΥ ΛΕΧ

(Διήγημα)

I. Η Συνάντηση

*«Μα ήταν αγέρας κι έφυγε, κορδαλλός κι εχάθη.
Ήταν του Μάη το πρόσωπο, του φεγγαριού ασπράδα
ένα περπάτημα ελαφρύ, σαν σκίρτημα του κάμπου
ένα φιλί της θάλασσας της αφροστολισμένης»*

N. Γκάτσος

Σέρνοντας τα βήματά μου, μέσα Αυγούστου, στην όχθη του ποταμού, ακολουθούσα το ρου, παλεύοντας με την πληγή που μ' άνοιξε στα στήθη αυτή η πόλη. Έβλεπα το αντιφέγγισμα του φεγγαριού που σκαρφάλωνε ψηλά να πάρει τη θέση του μεγάλου του ανταγωνιστή, που χάθηκε σαν κυνηγημένος πίσω απ' τις Άλπεις.

Δεν πρόλαβα να κάμω δυο βήματα, όταν το είδωλο του φεγγαριού στο ποτάμι ταράχτηκε. Θαρρείς πως ελευθερώθηκε καθώς άρχισε να αντανakλάται πάνω στις σταγόνες του νερού που πετάγονταν στον αέρα και φαίνονταν να λάμπουν σαν κομματάκια από ασήμι. Πλησίασα. Κρύφτηκα πίσω από μια ιτιά (ιτιά ήτανε;) μέσα από τη φυλλωσιά διέκρινα το κατάσπρω αγαλματένιο γυμνό κορμί ενός κοριτσιού, που όρθιο μες στο ποτάμι έπαιρνε με τις χούφτες το νερό και το πετούσε ψηλά στον ουρανό. Οι σταγόνες μεταμορφώνονταν θαρρείς σε ασημόσκονη καθώς έπεφταν στο κορμί της, κάνοντάς την ν' ακτινοβολεί, λες και το φως πήγαζε από μέσα της. Μήπως με γελούσαν τα μάτια μου; Μήπως το φεγγάρι μου έπαιζε παιχνίδια;

Πλησίασα κι άλλο. Το γέλιο της αντηχούσε τώρα παντού, καθώς τα κατάπληχτά μου μάτια κι η πληγωμένη μου ψυχή ρουφούσαν με απόλαυση τα σγουρά καστανόξανθα μαλλιά, το δροσερό πρόσωπο, το αλαβάστρινο κορμί. Ένοιωθα βαθιά μες στο στέρνο μου το υπόκωφο σφυροκόπημα της καρδιάς μου να δυναμώνει – αν είναι όνειρο, ας μη ξυπνήσω ποτέ, παρακάλαγα. Πόσο θά 'θελα να την αγγίξω. Ήταν τόσο κοντά και συνάμα μακριά, σαν ένα αστέρι.

Πλησίασα κι άλλο. Ένα κλαδί της ιτιάς (τελικά, ήταν ιτιά) που έσπασε, με πρόδωσε. Εκείνη... βγήκε αλαφιασμένη απ' το νερό, κοίταξε προς το μέρος μου και ξαφνικά τίναξε τις δυο της φτερούγες και πέταξε ψηλά, παίρνοντας το δρόμο που της έστρωναν οι ακτίδες του φεγγαριού.

Στις όχθες του Λεχ, ενός παραπόταμου του Δούναβη, μια πόλη στέκεται εδώ και δυο χιλιάδες χρόνια. Εκεί, ο ξένος θ' ακούσει τους ντόπιους να λένε μια ιστορία, που οι ρίζες της χάνονται στη σκοτεινιά του Μεσαίωνα. Όταν, μέσα Αυγούστου – λένε – κάθε χρόνο έχει πανσέληνο, έρχονται από τα γειτονικά δάση τα ξωτικά για να λουστούν στο φως του φεγγαριού και στο ποτάμι, που ανύποπτο διασχίζει βιαστικά την πόλη.

Αναστέναξα. Και μαζί μου αναστέναξε όλη η πλάση.

II. Το κορίτσι από την πόλη στις όχθες του Λεχ

«Θα πενθώ πάντα –
– μ' ακούς; – για σένα
μόνος, στον Παράδεισο»

Οδ. Ελύτης.

Δεν ξέρω γιατί ήμουν σε κείνο το τραίνο, που έμπαινε ασθμαίνοντας στο σταθμό της πόλης στις όχθες του Λεχ, ολοκληρώνοντας τη διαδρομή που έκαναν τρία χρόνια με το μυαλό μου. Σαν αστραπή πέρασαν τότε μπροστά μου οι εικόνες της πρώτης συνάντησης στον ίδιο σταθμό. Φορούσε, θυμάμαι, ένα άσπρο τι-σερτ, τζην παντελόνι και δερμάτινο σακκάκι. Ήταν πιο ψηλή απ' ό,τι πίστευα. Δεν μπορώ να πω, πως μου είχε κάνει ιδιαίτερη εντύπωση. Πόσο ειρωνικό μου φαίνεται, τώρα που το σκέφτομαι, να μην με είχε εντυπωσιάσει ιδιαίτερα το κορίτσι που αναστάτωσε τη ζωή μου. Ένα χαμόγελο αμυδρό σχηματίστηκε στα χείλη μου και η γριά, που καθόταν απέναντί μου, μου το ανταπέδωσε.

Το τραίνο σταμάτησε και όταν βρέθηκα στην έξοδο του σταθμού, στο ίδιο σημείο που την πρωτοσυνάντησα, διερωτήθηκα για πρώτη φορά τι ζητούσα απ' αυτή τη συνάντηση, που μέχρι πριν λίγες στιγμές ακόμα μου φαινόταν σαν αναπόδραστη αναγκαιότητα. Έμοιαζα τόσο σίγουρος, όταν της ζητούσα να ξανασυναντηθούμε. Τώρα που βρίσκομαι λίγες ώρες μακριά από αυτό που περίμενα και ζητούσα απελπισμένα, το μυαλό μου συγκεχυμένο με έκανε να νιώθω χαμένος στην έρημο της πραγματικότητας.

Το ταξί με πήγε στο ξενοδοχείο. Λίγες ώρες πριν την συνάντηση. Έπρεπε, επιτέλους, να συγκεντρωθώ και να σκεφθώ ψύχραιμα. Ξάπλωσα. Το κρεβάτι έτριξε διαμαρτυρόμενο, όταν δέχτηκε το σώμα μου, δίνοντάς μου άλλη μια ένδειξη που σφράγισε τελεσίδικα αυτό, που είχα στο νου μου, όταν πάτησα το πόδι μου στην πόλη στις όχθες του Λεχ. Ήμουν ανεπιθύμητος. Όλα σε κείνη την πόλη μου έλεγαν ότι ήμουν ανεπιθύμητος.

Έκλεισα τα μάτια μου και σκάβοντας στα συντρίμια του μυαλού μου προσπάθησα αυτή την ύστατη στιγμή να κάνω ακόμα μια αυτοκριτική, μήπως ψηλαφώντας τις λεπτομέρειες στα ερείπια της ύπαρξής μου βρω μιαν άκρη. Εκείνη μου είχε πει ότι την είχα πιέσει πολύ. Ότι δεν της είχα αφήσει περιθώρια για εκλογή. Ότι της επέβαλα τη βούλησή μου, χωρίς καν να λάβω υπόψη τη δική της. Και ότι τελικά δεν συνειδητοποίησα πόσο ευαίσθητη ήταν και πόσο βαθειά την είχα πληγώσει. Στο αναστατωμένο μου μυαλό στροβιλίζονται οι αιτιάσεις της σε μια τελευταία προσπάθεια να καταλάβω. Να! Να καταλάβω! Αυτό λοιπόν με οδήγησε στην πόλη στις όχθες του Λεχ. Αυτό μου υπαγόρευσε να επιζητήσω αυτή τη συνάντηση. Να καταλάβω.

Θυμάμαι το πρώτο καλοκαίρι που έφυγε, ένιωθα την ψυχή μου να παραδέρνει σε τέσσερεις τοίχους, εγκλωβισμένη σε μια φυλακή χωρίς πόρτα, ούτε παράθυρο. Ένιωθα τόση μοναξιά· απέραντη, αβάσταχτη. Οι δυνάμεις μου με είχαν εγκαταλείψει, η ζωή με είχε ξεχάσει και κάθε προσπάθεια της ψυχής μου να φτερουγίσει ελεύθερη κατέληγε στη συντριβή κάτω από το βάρος μιας οδυνηρής και ατέλειωτης πραγματικότητας.

Τώρα, στην πόλη στις όχθες του Λεχ, σ' ένα ψυχρό δωμάτιο ξενοδοχείου, βλέπω τους δείκτες του ρολογιού να μετρούν ασταμάτητα το χρόνο φέροντάς με λεπτό

προς λεπτό, στιγμή προς στιγμή κοντά στη συνάντηση. Η καρδιά μου τώρα κτυπά ανάμεσα στο θέλω και στο πρέπει. Πόσο θέλω, μόλις τη δω, να πέσω στην αγκαλιά της, να της δώσω τα φιλιιά που της έδιναν στα όνειρά μου τόσο καιρό. Πόσο θέλω να χύσω στην αγκαλιά της τα δάκρυα που κρατούσα μέσα μου τόσο καιρό. Όμως, όχι. Πρέπει να συγκρατηθώ. Πρέπει να συγκρατηθώ, για να μπορέσω να της εκφράσω αυτά που διαμορφώνονται μέσα μου.

Το ρολόι στον τοίχο συνεχίζει να κτυπά την ώρα κι εγώ το παρακολουθώ σαν μελλοθάνατος, που μετρά τις τελευταίες του στιγμές. Τηλέφωνο. Είχα πει στη ρεσεψιόν να μου κτυπήσουν στις έξι. Το ραντεβού ήταν στις επτά. Σηκώθηκα και άλλαξα ρούχα. Φόρεσα τα ρούχα, που είχα πάρει ειδικά γι' αυτή την περίπτωση. Μπλε παντελόνι, μαβ πουκάμισο, γραβάτα, ζακέτα Μπένεττον. Πάντοτε έδινε σημασία – σε αντίθεση με μένα – στο ντύσιμο. Βγήκα από το ξενοδοχείο και περπάτησα στους υγρούς δρόμους της πόλης. Ένωσα ένα ρίγος στο σώμα. Ή μήπως στη ψυχή; Ποιος ξέρει; Σχεδόν τρέμοντας πήρα ταξί για να με πάρει στην καφετέρια, όπου είχαμε δώσει ραντεβού.

Έτσι, με το μυαλό πιο συγκεχυμένο από ποτέ, την είδα από τη μεγάλη τζαμαρία της καφετέριας. Το κορίτσι από την πόλη στις όχθες του Λεχ. Καθόταν μόνη στο ίδιο τραπέζι που καθήσαμε μαζί εκείνο το απόγευμα πριν τρία χρόνια. Το θυμόταν; Ήταν άραγε και γι' αυτήν ένα αναπόσπαστο κομμάτι της σχέσης μας, όπως ήταν για μένα κάθε τι το νοητό ή το υλικό, που μοιραστήκαμε;

Παίρνω μια βαθειά αναπνοή. Κάνω ένα βήμα προς την κατεύθυνση που βρισκόταν το κορίτσι από την πόλη στις όχθες του Λεχ και μετά παραλύω. Σβήνω. Χάνομαι. Γιατί τότε καταλαβαίνω ότι το κορίτσι από την πόλη στις όχθες του Λεχ δεν ήταν ό,τι σημαντικότερο στην όλη υπόθεση. Εκείνο που μετρούσε ήταν η διαδρομή που έκανα μέσα μου τα τρία αυτά χρόνια. Εκείνο που μετρούσε ήταν το μονοπάτι, που οδήγησε την ψυχή μου στο πέρασμα από την εφηβεία στην ωρίμανση. Στην ουσία, το κορίτσι από την πόλη στις όχθες του Λεχ δεν ήταν περισσότερο από μια κινητήρια δύναμη, από ένα μοχλό.

Της έριξα μια τελευταία ματιά μέσα από ένα πέπλο δακρύων, παίρνοντας την απόφαση να κρατηθώ με την μνήμη και με ό,τι έκτισα στη φαντασία όλα αυτά τα χρόνια.

Το τραίνο άφησε πίσω του την πόλη στις όχθες του Λεχ, καθώς ο ήλιος είχε κρυφτεί κάπου πίσω από τις Άλπεις. Τότε θυμήθηκα κάποιον, που κάποτε είχε αναρωτηθεί αν η μνήμη είναι κάτι που έχεις ή κάτι που έχεις χάσει.

III Τα γενέθλια

- «Τις νοεί;
- Άγιος ο Θεός.
- Τις νοσεί;
- Σαρξ και θυμός».

Ο Λεχ κυλούσε ασταμάτητα, φέρνοντας και παίρνοντας μνήμες, αισθήματα κι ελπίδες. Το κορίτσι από την πόλη στις όχθες του Λεχ ξύπνησε ένα πρωινό κάπου στο

τέλος του Ιούλη έχοντας ακόμα στα μάτια τα δάκρυα της προηγούμενης βραδιάς. Το κρεβάτι της, ο καλύτερος φίλος της μέχρι πριν λίγο καιρό, το μέρος όπου ένοιωθε τη μεγαλύτερη ασφάλεια, είχε τώρα μεταβληθεί στο χειρότερό της εχθρό. Δεν άντεχε πια να ακούει τον ήχο των δακρύων της που ανέβλυζαν κάθε βράδυ πίσω από την κλειστή πόρτα μέσα στο σκοτάδι της μοναχικής της νύχτας.

Σε λίγο θα σηκωνόταν. Θα φορούσε το ωραιότερο χαμόγελο στο πρόσωπό της και θα περίμενε ό,τι κάθε χρόνο την ίδια μέρα. Τηλεφωνήματα, ευχές, δώρα, επισκέψεις. Είχε γενέθλια εκείνη τη μέρα. Θα έκλεινε τα δεκαεννιά. Πόσο πολύ θα ήθελε να μείνει μόνη της σήμερα. Έπρεπε να μείνει μόνη της σήμερα. Έπρεπε, γιατί σήμερα δε θέλει να φορέσει το χαμόγελο στο πρόσωπό της. Αχ, τουλάχιστον ας μην παίξει σήμερα αυτό το παιχνίδι.

Σηκώθηκε, έκανε μπάνιο, ντύθηκε. Οι άλλοι λείπανε. Στο τραπέζι της κουζίνας κάποιος είχε αφήσει μια ντουζίνα κόκκινα τριαντάφυλλα. Λάτρευε τα τριαντάφυλλα. Ιδίως τα κόκκινα. Υπήρχε μια κάρτα δίπλα. Τα λουλούδια τα έβαλε στο νερό. Την κάρτα δεν τη διάβασε. Έτσι κι αλλιώς δεν την ενδιέφερε. Την πέταξε στα κουπίδια και ετοίμασε πρωινό. Ένα φλυτζάνι καφέ με δύο κουταλάκια ζάχαρη μαύρη και μια φρυγανιά με μαρμελάδα φράουλα. Χωρίς να σηκώσει το τηλέφωνο, που χτυπούσε δαιμονισμένα, αποφάσισε να πάει για ήλιοθεραπεία στις όχθες του Λεχ. Ήταν καλή μέρα. Θα είχε κόσμο. Να φύγει μόνο από το σπίτι. Να φύγει γρήγορα.

Με ανακούφιση δεν έβλεπε κανένα που να ξέρει. Πασαλείφθηκε με λάδια και κλείνοντας τα μάτια παραδόθηκε στα χάδια του ήλιου. Στο νου της ήρθαν μερικοί στίχοι του Σαίξπηρ, που είχε διαβάσει πριν δυο-τρεις μέρες. «Είμαστε φτιαγμένοι από το υλικό που 'ναι φτιαγμένα τα όνειρα. Η μικρή μας ζωή περιτριγυρίζεται από ένα βαθύ ύπνο».

Πίσω από τα κλειστά της μάτια ένας πόνος. Πίσω από τον πόνο ένα κενό. Ένα κενό στο όνειρο, ένα κενό στη ζωή. Ένα τίποτα.

Η ψυχή της τώρα πλανιέται μακριά. Φαντάζεται ένα τόπο, όπου υπάρχει κάτι. Κάτι, που θα γεμίσει το κενό. Κι όμως. Κυκλωνόταν από ένα κόσμο, που μπορούσε να της προσφέρει ό,τι ζητούσε. Ένα κόσμο γεμάτο. Πατούσε σε στέρεο έδαφος και ζούσε σε μια ελεύθερη χώρα. Είχε απόλυτη ελευθερία να πάρει τις αποφάσεις της, να κάνει τις επιλογές της, να ορίσει τη ζωή της. Ήταν αφεντικό του εαυτού της. Ή μήπως τα πράγματα δεν είναι έτσι; Μήπως ο κόσμος δεν μπορούσε να της προσφέρει εκείνο που ζητούσε; Μήπως, τελικά, ο κόσμος δεν ήταν και τόσο γεμάτος; Και πόσο στέρεος είναι αυτός ο κόσμος, όταν τα πάντα βρίσκονται στην προαίρεση του αέρα; Όλα, ακόμα και ο ίδιος ο εαυτός της. Για ποια ελευθερία μιλούσε, όταν όλη της η ελευθερία θα κατέληγε δυο μέτρα κάτω από το χώμα; Κι ας μην πάμε τόσο μακριά, σκέφτηκε. Πόσο ελεύθερη στο κάτω-κάτω της γραφής ήταν σήμερα, καθώς ζούσε κάτω από τους περιορισμούς που της βάζει το ίδιο της το σώμα; Όταν η ύλη, η αδυσώπητη δύναμη, της θέτει όρια και φραγμούς στην ελευθερία της; Μήπως αυτό που της φαίνεται σαν απόλυτη ελευθερία είναι ο έσχατος εξανδραποδισμός; Ένοιωθε ότι κάπου είχε χάσει την ουσία. Κάπου της είχε ξεφύγει το νόημα. Μήπως, αναρωτήθηκε, σε τελευταία ανάλυση η ελευθερία βρίσκεται πέρα από τη γη, την ύλη, τον άνθρωπο;

Για πρώτη φορά σκεφτόταν έτσι. Συνειδητοποίησε για πρώτη φορά τη μικρότητα του ανθρώπου και του ίδιού της του εαυτού μέσα στον ατέρμονο αλλά συνάμα πεπερασμένο κόσμο, που μας περιβάλλει. Μα επιτέλους, ποια είναι πραγματικά; Πού την οδηγεί η ζωή της; Γιατί ξαφνικά έχουν όλα κλονιστεί μέσα της; Έπρεπε σίγουρα, πέρα από τα όρια και τους περιορισμούς της ύλης, να βρει το δρόμο, να αναζητήσει την απόλυτη ελευθερία, που θα την λύτρωνε. Ενώσω η ψυχή της ζούσε δεσμευμένη στο γεμάτο υλικές ανάγκες σώμα της, δε θα μπορούσε να ζήσει ελεύθερη. Κι ό,τι την εμποδίζει να ζήσει ελεύθερη, είναι πια άξιο θανάτου. Ο Θάνατος για το κορίτσι από την πολλή στις όχθες του Λεχ δεν είναι επιθυμία. Είναι ανάγκη.

Άνοιξε τα μάτια της αλλά βυθισμένη στο φουρτουνιασμένο πέλαγο της σκέψης της δεν πρόσεξε το μικρό πουλάκι, που βρισκόταν από ώρα κοντά της κάνοντας το δικό του αγώνα, κτυπώντας τις φτερούγες του προσπαθώντας να πετάξει. Το βλέμμα της ήταν καρφωμένο στο Λεχ, που συνέχιζε να κυλά ασταμάτητα φέροντας και παίρνοντας μνήμες, αισθήματα κι ελπίδες. Σηκώθηκε και στάθηκε λίγο στην όχθη. Γύρισε και έριξε μια ματιά στην πόλη, που εδώ και δύο χιλιάδες χρόνια έστεκε στις όχθες του Λεχ, που συνέχιζε αμέριμνος και αδιάφορος τη ροή του.

Προχώρησε μερικά βήματα. Έπειτα κι άλλα κι άλλα. Και τότε το πουλάκι άνοιξε τις φτερούγες του, τις τίναξε με δύναμη και πέταξε. Πέταξε μακριά. Εκεί που δεν υπήρχαν όρια και φραγμοί. Στην απόλυτη ελευθερία.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ Δ. ΕΥΑΓΓΕΛΙΔΗΣ

ΝΟΙΚΟΚΥΡΕΜΕΝΗ ΝΟΣΤΑΛΓΙΑ

*Πολύ νοικοκυρεμένη ή νοσταλγία μου.
 Της έμαθα καλά
 ποῦ νὰ τοποθετῆ κάθε της ἀνάμνηση
 πῶς νὰ τακτοποιεῖ τις ὑπαναχωρήσεις της
 μὲ ποιὸ τρόπο νὰ ἀνασυντάσσει τις σκέψεις της
 μὲ ποιους μηχανισμούς νὰ ἀναχαιτίζει τις παλινδρομήσεις της.
 Γνωρίζει πιά τόσο καλά τούς ἐνδεδειγμένους χειρισμούς
 ὥστε νὰ μπορεῖ νὰ βρῖσκει
 τὴν ἔξοδο κινδύνου
 μὲ ἀπίστευτὴ εὐκολία.*

ΡΟΥΛΑ ΙΩΑΝΝΙΔΟΥ-ΣΤΑΥΡΟΥ

ΩΔΗ ΣΤΗ ΓΑΛΑΤΕΙΑ ΤΩΝ ΑΓΓΕΛΩΝ*

Στη μνήμη της καλής μου φοιτήτριας Στέλλας-Γαλάτειας Μαυρομάτη

Ποτέ μη ρωτήσεις
για ποιον χτυπά η καμπάνα
χτυπά για σένα.

John Donne

Πρωτομαγιά ενταφιάστηκε η Γαλάτεια
εκδύθηκε το κουρασμένο σώμα
φόρεσε λαμπρό μανδύα την αφθαρσία
και χτύπησε την καμπάνα της αναχώρησης.
Για ποιον χτυπάς την καμπάνα της μετάνοιας
μαθήτρια των δεκαεφτά αγώνων
φοιτητριούλα των είκοσι στιγμών υπομονής
δασκαλίτσα των εικοσιτριών ψαλμών δοξολογίας;
Ο γλυκασμός των Αγγέλων
μέλι και νέκταρ και αμβροσία
τάγματα των Χερουβείμ
ραίνουν σου το σώμα με ηλιαχτίδες.
Φως ιλαρόν σε οδηγεί προς τη στιγμή της γνώσης.
Τώρα ξέρεις
τον σκοπό του μαρτυρίου σου
τώρα αποκρυπτογράφησες
το νόημα των μυστικών σου στεναγμών
μικρή Γαλάτεια των Αγγέλων
λευκή Γαλάτεια των αλάνθαστων φωτοσκιάσεων
του Μεγάλου Ζωγράφου
ασίγαστη καμπανούλα της μετάνοιας
ζωηφόρε υπενθύμιση της Άνω Ιερουσαλήμ.
Καλή αντάμωση λευκή Γαλάτεια των Αγγέλων.

ΚΑΤΙΝΑ ΓΙΑΝΝΑΚΗ - ΠΑΠΑΣΤΥΛΙΑΝΟΥ

* Β' Βραβείο Ποίησης στον 4ο Πανελλήνιο Ποιητικό Διαγωνισμό στη Μνήμη Ἄγγελου Σικελιανού

ΤΡΙΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΡΩΞΑΝΗΣ ΠΑΥΛΕΑ

ΗΘΕΛΑ

Τώρα γελᾶμε
 σὰν ἄνθη ἀραβόσιτου
 Φορᾶμε παράξενα ἐνδύματα
 καὶ κυνηγᾶμε ἥλιους καὶ πλανῆτες
 Τὸ χθές ἡ μόνη ἀγάπη
 καὶ τὸ τέλος μέσα μας.
 Μέσα μας ἡ ἐλευθερία
 μετράει τὰ καλοκαίρια τῆς ζωῆς μας.

ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΑ

Τὰ καλοκαίρια
 ἀγοράζουμε τὰ δῶρα τῆς ζεστῆς ἀγάπης τοῦ ἡλίου
 καὶ εὐχαριστοῦμε
 τὴ μοναρχία τῆς καλοκαιρίας.
 Διαβάτη πολυάσχολε
 τοῦ κεντρικοῦ τῆς πόλης μου δρόμου
 δὲ θ' ἀναγνωρίζεις
 τὸ χάος τῆς ἐρημιᾶς.
 Ἡ μοναξιά μὲ ζαλίζει
 σὰν ρίγες ζέβρου
 ζέβρου σὲ ζεστὰ ἡμισφαίρια.

ΕΙΡΗΝΗ

Εἶμαι ἐλεύθερη
 χαρούμενη καὶ σωστή.
 Σὰ χαμομήλι δειλὴ
 καὶ ξανθιά
 Σὰ μαντήλι γεμᾶτο
 πόνο.

ΡΩΞΑΝΗ ΠΑΥΛΕΑ

Ο ΣΤΡΙΜΜΕΝΟΣ ΛΟΧΑΓΟΣ

(Διήγημα)

Στον 20ο Λόχο Διαβιβάσεων, υπεύθυνος αξιωματικός ήταν ένας στριμμένος λοχαγός, που το λέγανε Τούνια. Οι φαντάροι, που είχανε την ατυχία να υπηρετούν στη μονάδα του, ανυπομονούσαν πότε να αποστρατευτούν ή τουλάχιστο να πάρουνε καμιά μετάθεση, για να γλυτώσουν απ' αυτόν.

Ήταν τύπος μοχθηρός και βάνουσος και γι' αυτό το λόγο οι φαντάροι δεν το συμπαθούσαν. Με του φύλλου πήδημα τους κατσάδιαζε και τους τιμωρούσε. Με το τίποτε έχανε την αυτοκυριαρχία του κι έμπηγε κάτι αγριοφωνάρες, που μαρμάρωναν τους δυστυχισμένους τους φαντάρους.

Αλλά και θυμωμένος να μην ήταν, πάλι προκαλούσε το φόβο. Πάντα ήταν κατσούφης και κακόμouτρος. Ποτέ κανένας δεν τον είδε να χαμογελάσει ή έστω να λαμψει για λίγο το σκοτεινό του πρόσωπο.

Ωστόσο, μια ομάδα απ' τους φαντάρους του 20ου Λόχου Διαβιβάσεων ήτανε πιο τυχεροί απ' τους άλλους. Αυτοί αποτελούσαν μια χωριστή διμοιρία, που υπαγόταν στον 20ο Λόχο, αλλά είχε την έδρα της σε μια άλλη μικρή πολιτεία, κάπου 50 χιλιόμετρα μακριά απ' το Λόχο.

Ο λοχαγός σπάνια τους επισκεπτόταν αυτούς για επιθεώρηση. Μια φορά κάθε δυο-τρεις μήνες ή και πιο αραιά. Έτσι, το κατσάδιασμα δεν ήταν φαινόμενο καθημερινό και από την άποψη αυτή θεωρούσαν τους εαυτούς των περισσότερο τυχερούς.

Η διμοιρία στεγαζόταν στον πρώτο όροφο ενός μονόροφου κτιρίου στο κέντρο της μικρής πόλης. Ήταν ένα παλιό αρχοντικό αυτό το κτίριο, χτισμένο ολόκληρο με σκαλιστή πέτρα και μαυρισμένο εξωτερικά απ' την πολυκαιρία. Τα δωμάτια του ήταν όλα ευρύχωρα και με ψηλά ταβάνια. Μια μεγάλη σκάλα από μπετόν ξεκινούσε απ' το ισόγειο κι έφθανε στον πρώτο όροφο σχεδόν κατακόρυφα. Έτσι, οι φαντάροι της διμοιρίας, που την ανεβοκατέβαιναν αρκετές φορές κάθε μέρα, ασκούσαν θαυμάσια τα πόδια τους χωρίς να το καταλαβαίνουν.

Υπεύθυνος στη διμοιρία ήταν ένας δόκιμος ανθυπολοχαγός, ο Θωμάς. Ήταν ένα συμπαθητικό παιδί με όμορφα χαρακτηριστικά κι ευγενικούς τρόπους. Ήταν κοντούλης, με ζωηρά μάτια και ξανθά σγουρά μαλλιά. Από ιδιοσυγκρασία ήταν ήρεμος τύπος, γαλήνιος και ποτέ του δε θύμωνε. Ποτέ δεν πρόσβαλε κανένα φαντάρο κι έτσι με τον καλό του τρόπο είχε κερδίσει ολονών την εμπιστοσύνη και την εκτίμηση.

Ένα καλοκαιριάτικο πρωινό, κατά τις εννιά, ο λοχαγός ανέβηκε τη μεγάλη σκάλα, χωρίς να τον πάρει χαμπάρι κανένας. Ο οδηγός του έμεινε κάτω στο δρόμο δίπλα απ' το λάντροβερ και τον περίμενε υπομονετικά, χαζεύοντας τριγύρω.

Εκείνη τη στιγμή οι φαντάροι της διμοιρίας δεν είχαν τίποτε το αξιοσημείωτο να κάνουν και άκουαν χαμογελώντας τον τηλεφωνητή τον Πολύδωρο, που τους μιλούσε για τη «μεγάλη στιγμή», που σε λίγο θα 'ρχόταν.

Ο Πολύδωρος ήταν ένας γεροδεμένος φαντάρος με κατακόκκινο, όλο υγεία και σφρίγος πρόσωπο. Στην ηλικία ήταν ο πιο μεγάλος απ' τους φαντάρους της διμοιρίας και μαζί με το γραφέα – Τον Χρήστο – οι μοναδικοί παντρεμένοι. Το κορμί του, όλο

λεβεντιά και καπατσουσύνη. Ήταν και πολύ χεροδύναμος κι όλοι εκεί πάνω, λίγο πολύ τον φοβούνταν.

— Ρε ζωντόβολα! τους φώναζε με τη βροντερή φωνή του. Εσείς θα βλαστήσετε εδώ πάνω. Μα εγώ τελειώνω πια...

— Σ' ένα μήνα το πολύ. Και τότε φσς..., ια σας σφυρίσω όλους εδώ μέσα. Αν με ξαναδείτε να κοντέψω σ' αυτή τη «χάψη» σφυρίστε μου, ακούτε;

Οι φαντάροι χαμογελούσαν με τα καμάματα του τηλεφωνητή που περίμενε σαν τρελαμένος το τρίτο του παιδί. Θά 'παιρνε τότε την απαλλαγή του, γιατί θα 'χε τέσσερα εξαρτώμενα και σύμφωνα με τους κανονισμούς θ' απολύονταν αμέσως.

Η βροντερή φωνή του Πολύδωρου αναπηδούσε απ' τα δυνατά πνεμόνια του και γέμιζε τις αίθουσες του πρώτου ορόφου.

Ο λοχαγός σαν ανέβηκε τη μεγάλη σκάλα, προχώρησε με γοργό βήμα στο μεγάλο διάδρομο και κατευθύνθηκε ολόισα προς το γραφείο του Θωμά, όπως το συνήθιζε, όσες φορές ερχόταν εκεί απάνω.

Ένας απ' τους φαντάρους που άκουαν τον Πολύδωρο είχε κατά τύχη στραμμένα τα βλέμματά του κατά το διάδρομο και μόλις είδε το λοχαγό, το ψιθύρισε αστραπιαία στους άλλους και όλοι στρέψαν τα κεφάλια τους κατά κει. Το ίδιο έκανε ενστικτώδιστα κι ο τηλεφωνητής, που μόλις αντίκρυσε το λοχαγό, μεμιάς βουβάθηκε, του κόπηκε το λαρύγγι. Νεκρική σιγή επικράτησε αμέσως παντού. Μια ψυχική αναστάτωση τους κυρίεψε όλους, που τους προκάλεσε καρδιοκτύπι. Όλοι ένιωθαν ταραγμένοι, ψυχικά αναστατωμένοι.

Κάποια στιγμή, μπήκε στο θάλαμο ο Θωμάς και πρόσταξε στους φαντάρους να παραταχθούν όλοι μπροστά απ' τα κρεβάτια τους, με το όπλο τους «παρά πόδα», γιατί σε λίγο θα 'ρχόταν ο λοχαγός να τους επιθεωρήσει. Τους σύστησε, μάλιστα, να είναι απόλυτα ήσυχoi. Όλα αυτά τα είπε στους φαντάρους ψιθυριστά, προσπαθώντας να κρατήσει την ψυχραιμία του, χωρίς όμως να το καταφέρνει απόλυτα. Ο Θωμάς από φυσικού του είχε μια σπάνια συναισθηματική σταθερότητα και δύσκολα τά 'χανε ωστόσο σαν ερχόταν ο λοχαγός ούτε αυτός μπορούσε να κρύψει την ταραχή του.

Οι φαντάροι, γρήγορα-γρήγορα, με φανερή τη νευρικότητά τους, έκαναν όπως τους ορμήνεψε ο Θωμάς. Πήρε ο καθένας το όπλο του και με πολλές προφυλάξεις, εντελώς αθόρυβα, έκαναν κάποιες μικροεπιδιορθώσεις στις κουκέτες τους, ίσιωσαν τις κουβέρτες, ξαναβούρτσισαν στα πεταχτά τις αρβύλες τους και στάθηκαν περιμένοντας σιωπηλοί.

Κάθε τόσο, κάποιος αλαφρός ψιθύρος αντηχούσε σαν πνοή ανέμου μέσα στο θάλαμο.

Και ξαφνικά, με ζωηρά βήματα, μπήκε μέσα ο λοχαγός, ακολουθούμενος από το Θωμά. Ο Θωμάς στάθηκε δίπλα του και πρόσταξε τους φαντάρους να σταθούν προσοχή. Αμέσως μετά έκανε την αναφορά του και στη συνέχεια άρχισε την επιθεώρησή του ο λοχαγός. Προχώρησε ανάμεσά τους, πέρασε μπροστά από όλους και τους κοίταξε εξεταστικά ένα-ένα από πάνω ως κάτω. Το βλοσυρό βλέμμα του και τα σουφρωμένα φρύδια του προκαλούσαν το φόβο στους φαντάρους.

Κάποια στιγμή κοντοστάθηκε μπροστά σ' ένα κρεβάτι, σήκωσε ψηλά τη μια του παλάμη, σχημάτισε το γρόθο του και τον κατέβασε με δύναμη σ' αυτό. Ένας πυκνός μπουχός ανέβηκε μεμιάς μέσα στην αίθουσα.

— Τι είναι αυτά; ρωτά με θυμό το φαντάρο, που στεκόταν δίπλα του. Δεν ξεσκονίζετε τα κρεβάτια σας;

Και προχωρώντας πάρα κάτω στ' άλλα κρεβάτια, τα χτύπησε κι αυτά με τη γροθιά του κι ο θάλαμος γέμισε παντού με σκόνη κι η ατμόσφαιρα γίνηκε αποπνικτική. «Εδώ, μέσα, κύριοι, επικρατεί μια πρωτοφανής ακαταστασία», ούρλιαξε ο λοχαγός. «Είναι ένας πραγματικός στάβλος του Αυγεία ο θάλαμος σας». Και γυρνώντας προς το δόκιμο, του λέει:

— Γι' αυτή την ανευθυνότητά τους, κύριε δόκιμε, να σταματήσουν οι άδειες για ένα μήνα.

— Μάλιστα, κύριε λοχαγέ, αποκρίθηκε ο Θωμάς, με το γνωστό στρατιωτικό ύφος, όταν μιλά ο κατώτερος προς τον ανώτερο που δίνει κάποια διαταγή.

Μετά ξαναγύρισε στους παραταγμένους και τρομοκρατημένους φαντάρους και συνέχισε τον εξάψαλμό του: «Σας προειδοποιώ όλους και βάλετέ το καλά στο μυαλό σας. Στις μελλοντικές επισκέψεις μου, που σας πληροφορώ θα είναι πιο συχνές, θα φανώ αμείλιχτος σε οποιοδήποτε αμελεί τα καθήκοντά του. Δεν πρόκειται να ανεχθώ τέτοια απαράδεκτη κατάσταση μελλοντικά».

Στη συνέχεια τόνισε στους φαντάρους με συντομία τα σπουδαιότερα καθήκοντά τους, δίνοντας έμφαση στις ευθύνες που είχαν ως διαβιβαστές. Χαρακτηριστικά τους τόνισε πως οι διαβιβάσεις αποτελούν τη ραχοκοκαλιά του στρατού και πως όταν νοσούν αυτές, ολόκληρο το στράτευμα νοσεί, ξεχαρβαλώνεται.

Όταν τέλειωσε το λογίδιό του βγήκε κορδωτός-κορδωτός απ' το θάλαμο και ακολουθούμενος πάλι από το Θωμά ξαναμπήκε στο γραφείο του δόκιμου. Εκεί τά 'ψαλλε κι αυτονού ιδιαιτέρως και μετά έφυγε.

Ο Θωμάς επέστρεψε πάλι στο θάλαμο, όπου συνέχιζαν να είναι συγκεντρωμένοι οι φαντάροι του και για πρώτη φορά τους μίλησε θυμωτά: «Λυπούμαι πολύ, κύριοι, αλλά νομίζω πως πρέπει ν' αλλάξω πια τακτική. Πρέπει να σφίξω λιγάκι τα γκέμια, γιατί η πολλή καλοσύνη φαίνεται βλάπτει».

Μιλούσε με πίκρα και οι φαντάροι τον άκουσαν σιωπηλοί και με αισθήματα ενοχής. Όλοι αναγνώριζαν μέσα τους πως ο Θωμάς είχε δίκιο.

Ένα μήνα αργότερα θα γινόταν στρατιωτική άσκηση κάπου έξω απ' τη μικρή πολιτεία και η διμοιρία είχε ειδοποιηθεί έγκαιρα απ' το λοχαγό ότι θά 'παιρνε μέρος κι αυτή.

Η άσκηση αφορούσε τρία τάγματα της περιοχής. Εκείνη τη μέρα όλοι οι ενδιαφερόμενοι βρίσκονταν σε συνεχή συναγεράμω. Ο Θωμάς πρωί-πρωί μάζεψε τους φαντάρους του και τους εξήγησε τι να κάμουν.

— Εσύ, λείπει στο Χρήστο το γραφέα, θα μείνεις απάνω στη διμοιρία και θα είσαι υπεύθυνος όσο θα λείπω εγώ. Μαζί σου θα μείνει και ο Πολύδωρος ο τηλεφωνητής και ο Κώστας ο κρυπτογράφος. Εννοείται πως δεν επιτρέπεται ούτε στιγμή να το κουνήσετε από δω. Όλοι οι άλλοι θα 'ρθείτε μαζί μου και θα πάμε με καμιόνι στο χωριό Α. για να εγκαταστήσουμε τηλεφωνικές γραμμές και να ενώσουμε τα τμήματα μεταξύ τους. Αν με ζητήσει ο λοχαγός – πρόσθεσε – γυρνώντας προς το γραφέα, του λες πού βρίσκομαι.

— Εντάξει, κύριε δόκιμε, του αποκριθήκε ο γραφέας, ικανοποιημένος που τον άφησε αντικαταστάτη του.

Οι τρεις φαντάροι που έμειναν πάνω στη διμοιρία δεν έκρυβαν τη χαρά τους, που η τύχη τους ευνόησε και θα γλύτωναν απ' τα τρεχάματα και την κούραση. Στην πραγματικότητα ούτε που θα καταλαβαίνουν πως διεξαγόταν στρατιωτική άσκηση. Μόνο που έπρεπε να μείνουν περιορισμένοι πάνω στη διμοιρία κι ούτε στιγμή να μην εγκαταλείψουν το πόστο τους. Στο καφεενεδάκι του κυρ-Μιχάλη, που βρισκόταν στο ισόγειο της απέναντι πολυκατοικίας, σήμερα δε θα δίνουν το παρόν τους ούτε για ένα καφεδάκι ούτε για ένα σάντουιτς, όπως συνήθιζαν να κάνουν κάθε μέρα. Ιδιαίτερα ο Πολύδωρος δεν έπρεπε να το κουνήσει ούτε δευτερόλεπτο απ' το δωμάτιό του όπου χειριζόταν τον τηλεφωνικό πίνακα. Οποιαδήποτε στιγμή θα μπορούσε να τηλεφωνήσει ο λοχαγός, για να ζητήσει κάποια πληροφορία ή να δώσει κάποια διαταγή και αλίμονό του αν δεν βρισκόταν στη θέση του.

Ο Χρήστος μπήκε στο δικό τους γραφείο, τρίβοντας με ικανοποίηση τα χέρια του που ο Θωμάς διάλεξε αυτόν να μείνει πάνω στη διμοιρία αντί το συνάδελφό του τον Ηλία – τον άλλο γραφέα. «Μα ήταν επόμενο, σκέφτηκε. Τον Ηλία τον ξέρει ο Θωμάς τι τσαπατσούλης είναι. Απ' την άλλη ξέρει τη δική μου δουλειά πόσο παστρική και προσεκτική είναι και βέβαια δεν μπορούσε να κάνει διαφορετικά».

Μετά από μια ώρα περίπου ακούστηκε η φωνή του Πολύδωρου. Κάποιος τηλεφωνούσε. Ο Χρήστος, ξαφνιασμένος, έβαλε αμέσως τ' αφτί του για ν' ακούσει. Η σκέψη του πήγε στο λοχαγό. Και πράγματι δε λάθεψε.

— Δεν είναι απάνω, κύριε λοχαγέ. Να σας δώσω το γραφέα, που τον αντικαθιστά.

Και αφού κατέβασε το ακουστικό, φώναξε το Χρήστο.

— Ρε Χρήστο, ο λοχαγός, μωρέ. Κάτι θέλει να σου πει. Μια στιγμή να σας ενώσω.

Το τηλέφωνο του Χρήστου άρχισε να χτυπά σα δαιμονισμένο. Ντριν! Ντριν! Ντριν!

Όταν άπλωσε το χέρι του για να σηκώσει το ακουστικό ένωσε την καρδιά του να χτυπά δυνατά. Πρώτη φορά θα μιλούσε με το λοχαγό κι ένωθε σοκαρισμένος.

— Διατάξτε, κύριε λοχαγέ! είπε με τρεμουλιαστή φωνή, σηκώνοντας το ακουστικό.

— Ποιος είναι αυτού; ρώτησε ο λοχαγός.

— Στρατιώτης Κορέλλης Χρήστος του Νεοφύτου, γραφέας του Κέντρου Επικοινωνιών, συστήθηκε ο Χρήστος.

— Άκουσε, παιδί μου! Να πάρεις αμέσως το δόκιμό σας και να τον ενώσεις μαζί μου.

— Μάλιστα, κύριε λοχαγέ.

Ο Χρήστος έτρεξε αμέσως στην αίθουσα που ήταν ο Πολύδωρος.

— Ρε Πολύδωρε, να πάρεις αμέσως το Θωμά, το θέλει ο λοχαγός.

— Εντάξει. Πήγαινε στο γραφείο σου και μόλις τον βρω θα σας ενώσω.

— Μην καθυστερήσεις, γιατί τον θέλει αμέσως.

— Εντάξει, ρε...

Ο Χρήστος προχώρησε προς το γραφείο του ανήσυχος. «Άραγε θα τον βρει γρήγορα;» διερωτήθηκε μέσα του. «Κι αν δεν τον βρει; Τι θα πω στο λοχαγό; Μα, βέβαια, είναι απλό. Θα του πω πως δεν τον βρήκα. Δεν αποκλείεται, σ' αυτή την περίπτωση να μου μπήξει τις φωνές. Μα τι θα του κάνω;»

Πέρασαν μερικά λεπτά αγωνιώδη για το Χρήστο. Όσο καθυστερούσε ο Πολύδωρος να βρει το Θωμά, τόσο και η αγωνία του Χρήστου μεγάλωνε. Τέλος έχασε την υπομονή του και ξανάτρεξε προς το δωμάτιο του τηλεφωνητή. Το βρήκε να κάθεται αμέριμνος στο ψηλό κάθισμά του και τού 'μπηξε τις φωνές.

— Ρε Πολύδωρε! Μα τι κάνεις ρε; Πάρε το Θωμά σου λέω. Το θέλει ο λοχαγός. Το καταλαβαίνεις;

— Μα τι να σου κάμω, ρε γραφέα; Δεν το βρίσκω. Στάσου να ξαναδοκιμάσω...

Ο Χρήστος τον παρακολούθει με αγωνία και παρακαλεί μέσα του να πετύχει αυτή τη φορά να βρει το Θωμά για να τον ενώσει με το λοχαγό. Σε λίγο ο τηλεφωνητής αρχίζει να μιλά με κάποιον, αλλά απ' τις κουβέντες του, ο Χρήστος καταλαβαίνει αμέσως πως δεν είναι ο Θωμάς.

— Πού είναι ρε κουμπάρε; Δεν ξέρεις; Ναι, ρε! Τον θέλει ο λοχαγός. Φρόντισε να χαρείς, ίσως τον βρεις...

Η καρδιά του Χρήστου πάει να σπάσει.

Ο Πολύδωρος κατεβάζει το ακουστικό και γυρνώντας προς το μέρος του Χρήστου του λέει:

— Πού στο διάβολο πήγε κι αυτός και δεν το βρίσκω;

Σε λίγο ξανασήκωσε το ακουστικό.

— Μάλιστα, κύριε λοχαγέ. Να σας δώσω το γραφέα.

Και γυρνώντας προς το Χρήστο, του λέει τρομοκρατημένος:

— Πήγαινε! Πήγαινε στο γραφείο σου, σε θέλει ο λοχαγός.

Ο γραφέας, σε μερικά δευτερόλεπτα βρέθηκε στο γραφείο του, όπου το τηλέφωνο άρχισε να κουνουνίζει σαν τρελαμένο. Το σήκωσε με τρεμάμενο χέρι.

— Σας ακούω κύριε λοχαγέ, κι η φωνή του έτρεμε απ' το φόβο του.

— Τι έκανες, ρε παιδί μου; Γιατί αργείς να μου δώσεις το δόκιμο;

— Δεν το βρίσκω, κύριε λοχαγέ.

— Δεν το βρίσκεις; Βρε, μα εσύ είσαι μεγάλο γουρούνι!...

— Μα ...

— Τι μα και ξιμά, μου ψάλλεις μωρέ; Να μου δώσεις αμέσως το δόκιμο, ακούς; Ανίκανε! Ζωντόβολο! Τι θα γίνει μωρέ αύριο, αν βρεθείς σε μια πραγματική μάχη; Θα μπορέσεις να παίξεις το ρόλο σου ως γραφέας του Κέντρου Επικοινωνιών; Ασφαλώς όχι...

— Θα στο δώσω, κύριε λοχαγέ, μουρμούρισε κι η φωνή του πήγαινε να σβήσει.

— Άντε, ρε παιδάκι μου. Δείξε τώρα τις ικανότητές σου. Δείξε τώρα τι αξίζεις τέλος πάντων.

Ο ιδρώτας τρέχει σαν ποτάμι απ' το μέτωπο του Χρήστου. Νομίζει πως θα χάσει τις αισθήσεις του.

Προχωρά προς το μέρος του Πολύδωρου και το βρίσκει να γελά, να γελά, να ξεκαρδίζεται...

— Τι σου είπε, ρε γραφέα; Χα! Χα! Χα! Γουρούνι; Χα! Χα! Χα! Μα σου είπε και κάτι άλλο... Τι σου είπε, μωρέ; Α! τώρα θυμήθηκα... Ζωντόβολο! Χα! Χα! Χα!.

Ο Χρήστος κοιτάζει τον τηλεφωνητή που πνίγεται στο γέλιο και τα 'χει χαμένα. «Ωστε όλα αυτά που μου 'πε ο λοχαγός τ' άκουσε κι αυτός. Και ασφαλώς θα τα πει και στους άλλους συντρόφους μας και στο δόκιμο. Ω! τι δυστυχία! Θα γίνω το παίγνιο της διμοιρίας! Όλοι θα με κοροϊδεύουν!»

Σύντομα όμως καταφέρνει ν' αποδιώξει όλες αυτές τις θλιβερές σκέψεις, συνέχεται και ικετεύει τον τηλεφωνητή:

— Ρε Πολύδωρε, προσπάθησε ακόμη μια φορά να χαρείς, ίσως και βρεις το Θωμά.

Εκείνος σταματά ξαφνικά το γέλιο και κάνει ακόμη μια προσπάθεια. Ο Χρήστος στέκει δίπλα του και αγωνιά.

— Ναι, μπρος! ακούεται η φωνή του τηλεφωνητή.

Ο γραφέας κάνει μια γκριμάτσα ανακούφισης. «Φαίνεται θα βρήκε αυτή τη φορά το Θωμά», συλλογίζεται. Η συνέχεια όμως της κουβέντας του Πολύδωρου, όχι μόνο τον απογοητεύει αλλά και του αυξάνει την αγωνία κατακόρυφα.

— Μάλιστα, κύριε λοχαγέ. Να σας δώσω το γραφέα.

Και γυρνώντας προς το μέρος του Χρήστου, ουρλιάζει κατατρομαγμένος:

— Τρέξε στο γραφείο σου, διάβολε! Θα μας μεταθέσει όλους από δω μέσα...

Ο Χρήστος τρέχει γρήγορα-γρήγορα προς το γραφείο του. Για μια στιγμή διστάζει να σηκώσει το ακουστικό· του φαίνεται πως αν το αγγίξει θα τον κάψει αμέσως μετά όμως το σηκώνει και το φέρνει σιγά-σιγά στ' αφτί του.

— Σας ακούω, κύριε λοχαγέ.

— Τι έκανες μωρέ; Γιατί δε με ενώνεις με το δόκιμό σου;

— Δεν τον βρί... δεν τον βρίσκω, κύριε λοχαγέ. Τι να σας κάνω; Μήπως φταίω εγώ;

— Θα σου δείξω εγώ ποιος φταίει, ρε χαζέ! Πάρε ένα χαρτί και γράφε...

— Μάλιστα, κύριε λοχαγέ.

— Είσαι έτοιμος;

— Μάλιστα.

— Πώς λέγεσαι;

— Στρατιώτης...

— Γράφε λοιπόν: Στρατιώτης Κορέλλης Χρήστος του Νεοφύτου να μετατεθεί αμέσως εις 20ο Λόχο Διαβιβάσεων. Τό 'γραψες;

— Μάλιστα, κύριε λοχαγέ.

— Να ρθεις εδώ ρε ζωντόβολο, να σε καμαρώσω από κοντά!

— Θα ρθω! του απαντά με νευρικήτητα ο γραφέας και την ίδια στιγμή άκουσε ένα δυνατό χτύπημα στ' αφτί του. Ο λοχαγός του έκλεισε απότομα το τηλέφωνο.

Ο Χρήστος, που ένιωθε κείνη τη στιγμή να τον πνίγει το άδικο, ένιωσε ταυτόχρονα και μια δύναμη μέσα του, μια δύναμη πρωτόγνωρη, μια δύναμη που σαν να βρισκόταν σε νάρκη στα ενδότερά του και ξαφνικά ξύπνησε και του τόνωσε το πεσμένο ηθικό που για τόση ώρα το βασάνιζε. Με αποφασιστικότητα και τόλμη δρασκελίσε το γραφείο του και προχώρησε προς το δωμάτιο που βρισκόταν ο τηλεφωνητής.

— Μα τι σου είπε, ρε γραφέα; του λέει εκείνος. Θα σε μεταθέσει;

— Ναι, θα με μεταθέσει. Ας με μεταθέσει. Δεν τον φοβούμαι.

Εκείνη τη στιγμή έκανε την εμφάνισή του κι ο Κώστας, ο κρυπτογράφος.

—Μη φοβάσαι, ρε Χρήστο! του λέει, χτυπώντας τον ελαφρά στον ώμο. Δεν υπάρχει καμιά μετάθεση. Ήταν ο Πολύδωρος...

— Τι; Ωστε ο Πολύδωρος...

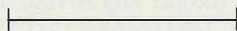
— Ναι, μωρέ, δεν τον κατάλαβες, τόση ώρα; Απ' τη φωνή δε μυρίστηκες τίποτε;

Ο Χρήστος έμεινε σαν αποβλακωμένος και κοίταζε τον τηλεφωνητή που γελούσε συνέχεια.

— Τι είναι αυτά τα μασκαραλίκια, ρε; Σα δεν ντρέπεσαι;...

— Ε! να μην κάνουμε και κανένα αστείο, ρε γραφέα; του αποκρίνεται εκείνος. Πώς θα περνούσε η ώρα μας;

ΣΑΒΒΑΣ ΑΧΙΛΛΕΩΣ

ΧΡΥΣΑΝΘΗ ΖΙΤΣΑΙΑ

(1920-1995)

Μιά ακόμη σύγχρονη μεγάλη Έλληνίδα, Ήπειρώτισσα τήν καταγωγή, φλογερή και γνήσια συμπαραστάτις και ύμνήτρια τῶν Ἐθνικῶν μας Θεμάτων, κατέλιπε τοῦτον τον βίον και ἐξεδήμησεν εἰς Κύριον (10.7.95), πλήρης ἡμερῶν, κατὰ τὰ ἀνθρώπινα μέτρα (93 ἐτῶν), ἡ ὁποία τίμησε τήν γενέτειρά της –ΖΙΤΣΑ– και μέ τὸ φιλολογικὸ ψευδώνυμο: ΧΡΥΣΑΝΘΗ ΖΙΤΣΑΙΑ.

Τὸ πλήρες «κατὰ κόσμον» ὄνοματεπώνυμόν ἦτο *Χρυσάνθη Ζέρβα-Οἰκονομίδου*. Μὲ τὸν εὐτυχῆ γάμο της μέ τὸν Κύπριο γεωπόνου Λάμπρο Οἰκονομίδου συνέζησε ἐν γένει συναισθημάτα της και μέ ἐκεῖνα γιὰ τίς δυὸ πιὸ δοκιμαζόμενες ἀκόμα ἀκρότατες ἀκριτικὲς περιοχὲς τοῦ Ἐθνικοῦ Κορμοῦ, τῆς *Βορείου Ἠπείρου* και τῆς *Κύπρου*· περιοχὲς πού τόσο πολὺ ἰδιαίτερα ἀγάπησε και ὕμνησε ἡ Χρυσάνθη Ζιτσαία.

Ἐγκατασταθεῖσα μάλιστα ἀπὸ τὸ 1930 μόνιμος στὴ Θεσσαλονικὴ οἰκογενειακῶς, τὴ νύμφη τοῦ Θερμαϊκοῦ και Χώρα τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, ὄχι ἄσχετη και μέ τὴν ἐνιαία *Ἠπειρο*, κατέστη ἡ ὄντως *Χρυσάνθη ἐκεῖθεν* και τὸ *Μακεδονικὸ ἀηδόνι*.

Ἔτσι ἡ Ἠπειρώτισσα αὐτὴ λογοτέχνις ἡ τελευταία ἴσως τῶν καιρῶν μας Ἑλληνίδα, μεταξὺ τῶν διακεκριμένων στὰ γράμματα γυναικῶν, πού μέ τὸ ἦθος και τὴ γραφίδα της συνεδύασε τὸ κλασικὸ μέ τὸ σύγχρονο ὕφος. Μαζὶ δὲ και μέ τὸ κατ' ἐξοχὴν ἄπογο ἰδιαίτερα Ἑλληνοχριστιανικὸ βίον, ὄντως πρότυπο, κατέστη ἐπὶ πλέον ἡ «Ἀρχόντισσα Κυρά» τῆς –ἐνιαίας πάντα– Ἠπείρου, τῆς Θεσσαλονίκης και τῆς Κύπρου.

«Εὐήκοον, ὁμως, τὸ οὖς» εἶχε, παράλληλα, και εὐερέθιστο κάθε εὐγενὲς συναισθημα, καθὼς και εὐήχοον κάθε ἀνώτερον Καλλιτεχνικὸ τάλαντο, πού ἐξωτερίκευε, γιὰ κάθε Ἐθνικὸ – πού θεωρεῖ και αὐτὴ «ἀληθινὸ» – ἀνθρωπιστικὸ και θεῖον ἰδεῶδες· και ἀνεδείχθη ὄντως Ἐθνικὴ Ποιήτρια και ἔτσι πρέπει νὰ καθιερωθῆ.

Ὁ γράφων εἶχε τὴ μεγάλη τιμὴ νὰ διατηρῆ ἐπὶ ἀρκετὰ χρόνια στενὴ ἐπικοινωνία πνευματικὴ, συγγινητικὴ και ἐποικοδομητικὴ γιὰ τὸν ἴδιο, εἴτε ἄμεση και δι' ἀλληλογραφίας, εἴτε ἔμμεση, βιβλιοκριτικὴ στὸν Τύπο.

Σ' ἐνδειξη λοιπὸν και ἐλαχίστης τιμῆς γιὰ τὸν ἄπειρο θαυμασμό και μέθεξη, μαζὶ μέ τίς ἀπέριττες αὐτὲς γραμμὲς, παραθέτω στὴ συνέχεια και ἐλαχίστους, ἐνδεικτικὸς μόνον, στίχους της, γιὰ τὴν Κύπρο, ἀντλημένους ἀπὸ τὸ πλουσιώτατον και πολυσχιδὲς ἔργο της, πού ἀνέρχεται σὲ 40 περίπου αὐτοτελῆ βιβλία και πολυάριθμα ἄλλα δημοσιεύματά της σκορπισμένα σὲ περιοδικὰ και ἐφημερίδες, τὸ ὁποῖο, μαζὶ και μέ τὸ ἀνάλογο ἀνέκδοτο ἀκόμη, ἀσφαλῶς, ἔργο της, ἀποτελεῖ ἀνεκτίμητη και τόσον ἀπαραίτητη πνευματικὴ παρακαταθήκη της, ἰδιαίτερα κατὰ τὴν παγκοίνως ἀνεγνωρισμένην στείρα, ἀντιπνευματικὴ, ἀκόμα και ἔθνικὰ ὑποβαθμισμένη κατ' ἐξοχὴν τῶν ἡμερῶν αὐτῶν, ἐποχὴ μας.

Εὐχομαι, τέλος, οἱ γραμμὲς αὐτὲς ν' ἀποτελέσουν και κάποιου βαθμοῦ ἐρέθισμα πρὸς πᾶσαν κατεύθυνση, ὥστε νὰ ἰδοῦν τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος και τὰ «ΑΠΑΝΤΑ» ὡς τὴν καλύτερη και ἐποικοδομητικὴ ΜΝΗΜΗ τῆς Χρυσάνθης Ζιτσαίας.

ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΔΑ ΜΑΝΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΚΥΠΡΟ

ΜΑΝΑ ΤΟΥ ΑΥΞΕΝΤΙΟΥ

«Χαλάλι της Πατρίδας μου»
 Τούτος ο Μέγας Λόγος
 ο Ελληνικός
 από τ' αρχαίο ξεκινάει φέγγος.
 Περνάει από τα Ζάλογγα
 από την Αραπίτσα
 από την Πίνδο...
 Στέκεται στο νησί της Κύπρου...
 Αναδύεται πάλι και πάλι
 πύρινος ιερός αιώνιος
 από τη σπαραγμένη σου καρδιά
 Ελληνίδα Μάνα.

ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ

Αντίσταση κι απαντοχή.
 Η πάλη με το πνεύμα του κακού
 ήταν της μοίρας σου.
 Στο δίδαξε η πορεία των αιώνων.
 Η γη σου το γνωρίζει και προσμένει.
 Κρατάει το σπόρο μέσα ζωντανό
 κι όλο κνοφορεί, κάτω από βάρβαρα
 πατήματα, τις νέες δυνάμεις.
 Η πίστη σου γερά θωρακισμένη
 με τον αρχαίο θώρακα από το χαλκό σου
 Κεντημένον με της νίκης τα σύμβολα.
 Δώρο στον Αγαμέμνονα από τον Κινύρα
 Το ξέρουν τα περήφανα βουνά σου.
 Τον ούριον άνεμο οσμίζονται.
 Κι ο Διγενής κόβει την Πέτρα
 του Ρωμιού από τον Πενταδάκτυλο
 και στο γιαλό της Κύπριδας
 ξανά τη σφεντονίζει.
 Ν' αναδυθεί της λευθεριάς το θάμβος
 Και σμίγει η ομορφιά κι η δύναμη
 σφραγίδα του Νησιού σου.

ΠΡΟΚΗΡΥΞΕΙΣ ΤΗΣ ΕΟΚΑ

Της Λευκωσίας οι δρόμοι
 – Τω καιρώ εκείνω 1955-59 –
 Ξυπνούσαν χιονισμένοι κάθε αυγή.
 Απ' τους εξώστες χέρια παιδικά
 πεισματικά και βιαστικά
 όλη τη νύχτα σκόρπιζαν
 του ιερού αγώνα τους τα κρίνα.
 Κρίνα του Ευαγγελισμού.
 Κάπου εκεί στου Διγενή Ακρίτα
 στην οδό, σκύβω να πάρω καναδυό
 απ' τ' «απαγορευμένα»
 Μήνυμα να το φέρω στην Ελλάδα.
 Σαν Ολυμπιακή αναμμένη δάδα.
 Είδε ο σκοπός ο Βρεττανός
 ο πάνοπλος στην ξένη γη
 και σ' έναν τοίχο μ' έστησε μ' οργή.
 – Δίωρη συνηθισμένη τιμωρία –
 ... Τριάντα τρία χρόνια πέρασαν
 – Όσα τα χρόνια του Χριστού –
 Κύπρος τυραννισμένη προδωμένη
 κι ακόμα οι παλάμες φλογισμένες
 σπρώχνουνε το σκληρό κι ασάλευτο
 τοίχο της αδικίας.

ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ

Αρματωθήκανε και πάλι στον καϊμό
 και ξεκινήσανε με λάβαρο το δίκαιο.
 Στα γιορτινά ντυμένες ώρα επίσημη.
 Πορεία μακρινή, πορεία οδυνηρή, αέναη.
 – Πού πάτε λυγρές πού πάτε κόρες;
 Ασπρόμαλλες γερόντισσες πού πάτε;
 Εκεί 'ναι φίδια και στοιχειά
 γεφύρια γκρεμισμένα... εκεί...
 – Μας μήνυσαν τα σπίτια μας να πάμε.
 Να πλύνουμε την καταχνιά ν' ασπρίσουμε.
 Με φύλλα ελιάς να τα καπνίσουμε
 να τα ραντίσουμε με τ' Άγιο Μύρο.
 Να τα στολίσουμε με λευκαρίτικα
 και με κυπραίικα κεντίδια.

– Πάμε για την Αμμόχωστο, τη Λάπηθο,
τη Μόρφου, την Κερύνεια, την Κυθρέα...
Μερόνυχτα ο τόπος μας φωνάζει.
Δεν την ακούτε κόσμε τη φωνή;
Ανηφορείστε στην κορφή του δίκαιου
διαλαλήστε το. Μιλείστε Ποιητές
μ' όποια φωνή και μ' όση έχει ο καθένας.
Τραγούδι, μοιρολόι ν' ακουστεί.
Να γίνει ο Λόγος φλόγα.

ΠΑΝΑΓΙΕΣ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ

Χρυσοσπηλιώτισσα της Αμμόχωστος
Γλυκιώτισσα της Κερύνειας
Ελευθερώτρα της Έγκωμης
Ποδοπατημένες από τους βάνδαλους
Ληλατημένες σε ξένες αγορές
να διατιμούν την αξία σας
χωρίς να τους εγγίζει το ιερό
της χάρης σας πνεύμα.

Πύλη των ουρανών Παντάνασσα.
Άγιο μύρο της γης.
Βοήθησέ μας στην πτώση μας.
Δώστε μας τη δύναμη
Χρυσοσπηλιώτισσα
Γλυκιώτισσα
Ελευθερώτρα
να σ' ελευθερώσουμε Δέσποινα.
Και στους Ναούς σου τους Πάνσεπτους
τις ψυχές μας λαμπάδες ν' ανάψουμε
στα παλιά πατρογονικά μανουάλια.

ΕΔΩ Σ' ΑΥΤΟ ΤΟ ΒΗΜΑ

–Φιλολογικό Μνημόσυνο στο Αριστοτέλειο
για τον Κυριάκο Μάτση

Εδώ στην ίδια αίθουσα
που τρικύμιζε ο Λόγος σου
κι η φλόγα της πίστης σου
πυρπολούσε τις καρδιές μας
πριν σαράντα χρόνια...

Εδώ στο ίδιο βήμα
 Η φωτογραφία σου.
 Η Ελληνική Σημαία.
 Και το ΜΟΛΩΝ ΛΑΒΕ.

Τι να πούμε τώρα εμείς
 για το καταποντισμένο σου
 όραμα και την προδομένη
 Πατρίδα σου
 Κυριάκο Μάτση;

ΑΚΟΜΑ Η ΚΥΠΡΟΣ

Δεν έχει καμιά τύχη η οικουμένη;
 Φράζει τ' αυτιά σ' αυτή την οίμωγή.
 Ακόμα η Κύπρος είναι σταυρωμένη
 κι όλα τα σκέπασε η σιγή.

Ακόμα των Μουσών η χώρα
 κι η διαλεκτή των Ποιητών
 δέρεται αλύπητα στη μπόρα
 των ανελέητων καιρών.

Κείνο το «χρυσοπράσινο το φύλλο»
 πλέει σε μια θάλασσα πικρή.
 – Αχ τι τραγούδι τώρα να σου στείλω
 τα πάθη σου ν' ανιστορεί...

Στις Πλάτρες δε λαλούν τ' αηδόνια.
 Της ομορφιάς μαράθηκε ο ανθός.
 Στα μυθικά σου μαρμαρένια αλώνια
 τώρα παλεύει η νύχτα με το φως.

Παλεύει ο Διγενής κι ο χάρος.
 Σε κρίσιμη ζυγιάζεται στιγμή
 των συνειδήσεων το βάρος
 και της ευθύνης η φωνή.

ΚΙΝΥΡΑ ΝΙΚΗΤΗ

Αγωνιστή της λύρας Υμνωδέ.
 Νικητή του Απόλλωνα.
 Της Κύπρου Προφητάνακτα Ιερέα.
 Ταμένος σ' ακατάλυτους Βωμούς.
 Της Μούσας να ρυθμίζεις το σκοπό.
 Φωνή μελωδική
 στα βήματα του χρόνου.
 Την πάλη να κρατάς του Διγενή.
 Φωνή απροσκύνητη
 στα μαρμαρένια αλώνια.
 Νικητήρια δύναμη.

Η ΤΑΞΙΣ ΤΟΥ ΧΡΟΝΟΥ

Πάνω σέ μιὰ σκέψη
 του 'Αναξίμανδρου

Θὰ πληρώσουν μέ φθορά
 τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου.
 Ἡ πάχνη τῆς αὐγῆς σκουριά
 τὰ κατακάθια τῆς κάθε μέρας πού περνᾶ
 σὸ σίδηρο πυγμὴ τους.
 Τὰ βήματά τους
 μέσ στα ἀγκάθια τὰ πού σπείραν.
 Τὰ σκοινιά τὰ πού ἔδεσαν τὸ δίκιο
 γένηκαν θηλιὰ
 πὰς στὴν ἀγχόνη φέρτε τὸν φονιά
 ξεπέρασε τὴ τάξη πιά τοῦ χρόνου

Α.Κ. ΤΟΦΑΛΟΣ

ΠΝΕΥΜΑ ΚΑΙ ΖΩΗ

«ΤΟ ΒΑΣΙΛΟΠΟΥΛΟ ΤΗΣ ΒΕΝΕΔΙΑΣ»

Θέματα για την Τέχνη προσφέρει ή παράδοσή μας, μάλιστα μέσα στον κύκλο της ευαισθησίας μας, ώστε ή συγκίνηση εύκολώτερα νά προκαλείται. Στο χώρο του παιδιού αυτά τά θέματα συντηρούν και τó εθνικό μας πρόσωπο (χωρίς τούτο νά θεωρείται ως εθνικιστική τάση).

Σέ μιá παλιά περίοδο ó Κώστας Προυσής, φιλόλογος, από τούς ιδρυτές του περιοδικού «Κυπριακά Γράμματα» και τούς πρώτους συμβούλους της «Εταιρείας Κυπριακών Σπουδών» και συνεργάτης του Δελτίου της Έταιρείας αυτής, δημοσίευσε δυό παραμύθια, έξαιρετικά σέ δλα τους, από την περιοχή της Πάφου. Προσωπικά μέ έντυπωσίασαν. Όταν, κατά παράκληση του Δημοτικού Σχολείου Άγίου Κασσιανού, θά έτοιμάζα ένα παιδικό δραματάκι, πού θά χρησιμοποιούταν και για οικονομική ενίσχυση των φτωχών της περιοχής, διάλεξα ως θέμα του τó «Βασιλόπουλο της Βενετιάς», τó ένα από τά δυό αυτά παραμύθια. Η έπιτυχία του υπήρξε στά ήρεμα εκείνα χρόνια (δεκαετία του '40) μεγάλη. Μάλιστα άργότερα τó θεατρικό αυτό τó κυκλοφόρησε σέ βιβλίο ó «Ελληνικός Πνευματικός Όμιλος Κύπρου» και άργότερα τó παρουσίασα ως μυθιστόρημα μέ τίτλο «Η Ξανθούλα».

Πρόσφατα τó Παιδικό Θεατρικό Έργαστήρι «Μελίσσι» μέ τίτλο «Τό Βασιλόπουλο της Βενετιάς» τó παρουσίασε τó ίδιο θέμα στή σκηνή μέ τó χαρακτηρισμό «Ελεύθερη διασκευή» από την Πολίνα Άνδρέου. Έτσι στή δεκαετία του '90, έπανερχεται τó θέμα αυτό στήν έπικαιρότητα. Η παράσταση στή Λευκωσία μέσα στά πλαίσια της Παγκόσμιας Ημέρας Θεάτρου, σέ ένα πολύ ώραίο ρυθμό εύχαρίστησε τó νεαρό πληθυσμό, αλλά και εκτιμήθηκε από τούς ανθρώπους του θεατρικού χώρου.

Όμως μέ τούτη την εύκαιρία θεωρώ όρθó νά σχολιάσω τή συμβολή της Πολίνας Άνδρέου στον πνευματικό τομέα του παιδικού κόσμου. Η Πολίνα Άνδρέου γεννήθηκε στή Λευκωσία. Σπούδασε στήν Άθήνα, όπου πήρε πτυχίο Άρχιτεκτονικού Σχεδίου. Ίδρυσε τó Νηπιαγωγείο «Μελίσσι» πού τó μετέτρεψε άργότερα σέ θεατρικό έργαστήρι. Τελείωσε τή Δραματική Σχολή του Έθνικού Ώδειου Άθηνών (παράρτημα Λεμεσού). Από τó 1991 έως τó 1995 άνέβασε στή σκηνή δώδεκα έργα.

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΚΕΡΥΝΙΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΟ ΚΥΠΡΙΩΝ

Δυό περιοδικές εκδόσεις

Και οι δυό περιοδικές εκδόσεις ή «Kyrenia - Praxandros» (δίγλωσση – Έλληνικά- Γαλλικά – και κάποτε μόνο γαλλικά) στή Γαλλία (Πανεπιστήμιο Nancy II), και τó «Κοινόν Κυπρίων» (τριμηνιαία περιοδική έκδοση της «Ένωσης Κυπρίων Ελλάδος») στήν Άθήνα έξυπηρετούν τόν ελληνικό πολιτισμό της Κύπρου. Τό Kyrenia διευθύνεται από τόν Άνδρέα Χατζησαάβα μέ βοηθούς μιá ομάδα Γάλλων και Έλλήνων, και τó «Κοινόν Κυπρίων» στήν Άθήνα από έκδοτική και συντακτική Έπιτροπή. Κι ενώ αυτά έξυπηρετούν σέ πρώτη γραμμή τόν πολιτισμό μας, έν τούτους ή σημασία τους έπεκτείνεται και στον εθνικό τομέα – πράμα πού τó επιβάλλουν και οι περιστάσεις.

Τὸ Kyrenia-Praxandros περιλαμβάνει κατὰ τὸ πλεῖστον μεταφράσεις ποιημάτων καὶ πεζογραφημάτων Κυπρίων λογοτεχνῶν, ἀλλὰ καὶ σχολιάζει καὶ ἄλλα θέματα τοῦ πολιτιστικοῦ κύκλου. Τὸ «Κοινὸν Κυπρίων» ἀσχολεῖται κυρίως μὲ τὰ ἔθνικα προβλήματα μας, συχνὰ καὶ μέσα στὰ καθαρῶς πνευματικά, καὶ κοιτάζει νὰ διατηρηθῆ τὸ ἐνδιαφέρον, ἐκεῖ στὴν κυρίως Ἑλλάδα, σὲ Κυπρίους καὶ Ἑλλαδίτες γιὰ ἀνεύρεση κάποιων λύσεων.

Καὶ στὶς δυὸ αὐτὲς ἐκδόσεις πολλὰ ὀφείλουμε.

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗ

ΒΡΑΒΕΥΣΗ ΤΟΥ ΓΙΩΡΓΟΥ ΚΙΤΡΟΜΗΛΙΔΗ

Θα σχολιάσω τὸ ὅτι γράφεται στο περιοδικό «Ανέμη» (αρ. 6-7, 1995) γιὰ τὸ φιλόλογο Γιώργο Κιτρομηλίδη:

«Τὸ βραβεῖο Κ. Δεμερτζή «Στὸν Ἑλληνα Δάσκαλο» ἀπενεμήθηκε στὸν Κύπριο Γιώργο Κιτρομηλίδη.

Σε εἰδική τελετὴ που ὁργανώθηκε στὴν Ἀθήνα στὶς 2 Ἀπριλίου, Παγκύπρια Ἡμέρα Παιδικοῦ Βιβλίου, ἀπονεμήθηκαν τὰ Βραβεῖα Παιδικῆς Λογοτεχνίας (1994-95) τοῦ Κύκλου τοῦ Ἑλληνικοῦ Παιδικοῦ Βιβλίου.

Τὸ Βραβεῖο Κ. Δεμερτζή «Στὸν Ἑλληνα δάσκαλο» που ἀπονέμει ὁ Κύκλος τοῦ Ἑλληνικοῦ Παιδικοῦ Βιβλίου κάθε χρόνο ἀπὸ τὸ 1990 σε Ἑλληνα εκπαιδευτικό, «ο ὁποῖος διακρίνεται γιὰ τὸ ἐμπρακτὸ καὶ ἀποτελεσματικὸ ἐνδιαφέρον του γιὰ τὴν παιδικὴ λογοτεχνία», ἀπονεμήθηκε φέτος, γιὰ πρώτη φορὰ σε Κύπριο εκπαιδευτικό.

Ὁ Κύκλος τοῦ Ἑλληνικοῦ Παιδικοῦ Βιβλίου, βράβευσε με τὸ Βραβεῖο Κ. Δεμερτζή τὸ Γιώργο Κιτρομηλίδη, Πρόεδρο τοῦ Ομίλου Φίλων Παιδικῆς Βιβλιοθήκης, μελετητὴ τῆς Παιδικῆς Λογοτεχνίας, γιὰ τὶς δραστηριότητές του με τὶς ὁποῖες «*συμβάλλει στὴν προώθηση τοῦ Παιδικοῦ Βιβλίου*».

Στὸ σχετικὸ σκεπτικὸ τῆς βράβεισής του Γ. Κιτρομηλίδη τονίζεται πὼς ἡ ἀπόφαση υπῆρξε ὁμόφωνη, παρὰ τὶς πολλὲς υποψηφιότητες γιὰ τὸ Βραβεῖο. Ἐπίσης τονίζεται πὼς «*στο πρόσωπο τοῦ Γ. Κιτρομηλίδη τιμᾶται καὶ ὁ κάθε Κύπριος εκπαιδευτικὸς που ἐργάζεται γιὰ τὸ παιδικὸ βιβλίο*».

Ἀσφαλῶς τιμᾶται ἡ Κύπρος, ὅταν τιμοῦνται Κύπριοι. Καὶ ὁ Γ. Κιτρομηλίδης ἔδωσε πολὺ εαυτὸ στὴν ἐξυπηρέτηση τῆς παιδικῆς λογοτεχνίας. Μια σύντομη ἀναφορὰ στὶς δραστηριότητές του στὸν κλάδο αὐτὸ τῆς λογοτεχνίας θα δικαιολογήσει τὴ θέση μου.

Ὁ Γ. Κιτρομηλίδης:

- 1) Εἶναι ἰδρυτικὸ μέλος καὶ Πρόεδρος τοῦ Ομίλου Φίλων Παιδικῆς Βιβλιοθήκης, ἀπὸ τὴν ἰδρυσὴ του μέχρι σήμερα (1985-1995), γιὰ 10 χρόνια.
- 2) Ὡς Πρόεδρος τοῦ Ομίλου ὁργάνωσε ἐκδηλώσεις παιδικῆς λογοτεχνίας. Με δική του εἰσήγηση καθιερώθηκαν ἡ ἐκδοση τοῦ Δελτίου τοῦ Ομίλου καὶ ἡ ετήσια Ἡμερίδα Παιδικῆς Λογοτεχνίας.
- 3) Ἐκδοση Δελτίου: Ἐκδόθηκαν 6 τεύχη. Τὸ ἕκτο τεύχος εἶναι ἀφιέρωμα στα δεκάχρονα τοῦ Ομίλου. Τὸ τέταρτο τεύχος ἀφιερώθηκε στὴν Ευγενία Πετρώνδα, τὸ πέμπτο τεύχος στὸν Κύπριο Χρυσάνθη, τὸ ἕκτο στὸν Κ. Τόκα.

Στὸ Δελτίο παρουσιάζονται μορφές τῆς παιδικῆς λογοτεχνίας καὶ οἱ νέες ἐκδόσεις τῆς κυπριακῆς παιδικῆς λογοτεχνίας.

- 4) Η Ημερίδα Παιδικής Λογοτεχνίας του Ομίλου καθιερώθηκε από το 1992.
- 5) Είναι εδώ και αρκετά χρόνια Γραμματέας του Σωματίου «Νέα Γενιά», που εκδίδει στη Λευκωσία, το παιδικό Περιοδικό «Αυγερινός». Του περιοδικού είναι μέλος της συντακτικής και εκδοτικής επιτροπής και συνεργάτης.
- 6) Δημοσιογραφικό έργο. Σε εφημερίδες (Φιλελεύθερο, Ελευθεροτυπία, Χαραυγή) και Περιοδικά (Η Κύπρος μας, Αιγαιοπελαγίτικα Θέματα κ.ά). Έχει δημοσιεύσει δεκάδες άρθρα για την παιδική λογοτεχνία της Κύπρου.
- 7) Συγγραφικό έργο. Έχει εκδόσει το 1990 το βιβλίο «Μορφές της Κυπριακής Παιδικής Λογοτεχνίας», που αναφέρεται σε 10 κορυφαίες μορφές της παιδικής λογοτεχνίας της Κύπρου.
- 8) Έδωσε διαλέξεις και μίλησε για την παιδική λογοτεχνία και στην Κύπρο (Λευκωσία, Λεμεσός, Πάφος) και στην Ελλάδα (Αθήνα, Σπίτι της Κύπρου, Πανεπιστήμιο Αθηνών).
- 9) Πήρε μέρος σε ραδιοφωνικές εκπομπές με θέμα την παιδική λογοτεχνία της Κύπρου. Δίκαια λοιπόν τιμήθηκε από τον «Κύκλο του Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου».

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΟΛΥΜΠΙΑΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

(Αντιφώνηση)

Άγαπητοί σύνεδροι

Θεριστάτα εὐχαριστῶ τὴν «Κυπριακὴ Ὀλυμπιακὴ Ἐπιτροπὴ» ποὺ διὰ τοῦ Ἐκτελεστικοῦ Συμβουλίου τῆς εἰσηγήθηκε τὴν ἀπονομὴ σ' ἐμένα τοῦ ἐπάθλου τῆς «Διεθνoῦς Ὀλυμπιακῆς Ἐπιτροπῆς» γιὰ τὴν προσφορὰ μου στὰ γράμματα καὶ τὸν ἀθλητισμὸ-ὀλυμπισμὸ.

Ἡ ἐξυπηρέτηση τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων, ἰδιαίτερα τοῦ ἀθλητισμοῦ ὡς μᾶς ἀπὸ τῆς ἀνώτερες ἀρετῆς τοῦ διαχρονικοῦ Ἑλληνισμοῦ στὴ σφαῖρα σώματος, ψυχῆς καὶ πνεύματος ὑπῆρξε καὶ θὰ εἶναι ὅσο ζῶ μοναδικὴ πνευματικὴ ἔγνοια μου. Ἐπὶ πλέον μὲ αὐτὴ τὴ συμπεριφορὰ μου πιστεύω πῶς ἐξυπηρετῶ καὶ τὸ μέγα παγκόσμιο πνεῦμα.

Νὰ μοῦ ἐπιτραπεῖ νὰ δηλώσω πῶς τιμῶ ἐπίσης μὲ τὸ λόγο μου αὐτὸν ὅσους ἀπὸ τὴν πνευματικὴ καθοδήγησή τους μὲ ἐνεθάρρυναν στὸ δρόμο τῶν γραμμάτων. Καὶ τώρα τὸν ἀγαπητὸ Ντίνου Μιχαηλίδη γιὰ τὴν προσφώνησή του τὴν εὐγενική. Εὐχαριστῶ κι ἐσᾶς ποὺ ἀκοῦτε τὸ λόγo μου.

«Τῶν ἀρετῶν τοῦ ἀθλητισμοῦ προστάτες
ἐκπέμπεται τὸ πνεῦμα κατακόρυφα πρὸς τὸν Θεὸ
μὲ πράξεις ἐκλεκτῆς
τὰ σώματα ἀρχαγγελικὰ γιὰ νὰ πλαστοῦν
τῶν νέων Ἑλλήνων, κόσμημα τῆς γῆς μας.
Μένει ἡ χαρὰ καὶ τὸ αἶσθημα καθήκοντος μὲς στὴν ψυχὴ σας
καὶ γίνεστε μιὰ εὐχαριστία τῆς νιότης.
Ὁ Παντοκράτορας, ἐκτιμητῆς τοῦ κάλλους, ἄς στολίσει
μὲ ἀνδρείας πνευματικὸ παρᾶσημο τὸ στήθος σας».

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΤΗΣ «ΕΘΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΕΛΛΗΝΩΝ ΛΟΓΟΤΕΧΝΩΝ ΚΥΠΡΟΥ

Ἀπὸ τὴν Κύπρῳ μᾶς ἦρθε ἕνας τόμος μὲ τὶς δραστηριότητες τῆς «Ἐθνικῆς Ἐταιρείας Ἑλλήνων Λογοτεχνῶν Κύπρου» τῆς περιόδου 1990-1993 – Λευκωσία 1995, σσ. 256. Ὁ τόμος ἐκδόθηκε μὲ τὴν εὐθύνη τοῦ κ. Κύπρου Χρυσάνθη, τοῦ πανελληνίως γνωστοῦ ποιητῆ, πεζογράφου καὶ κριτικοῦ, ἐκδότη τοῦ περιοδικοῦ «Πνευματικὴ Κύπρος», ὁ ὁποῖος καὶ σχολιάζει τὸν ἀπολογισμό τῆς περιόδου, ποῦ δημοσιεύεται στίς πρῶτες σελίδες.

Ὁ κ. Χρυσάνθη δὲν διστάζει νὰ κάνει – καὶ ν' ἀρχίσει μάλιστα μ' αὐτὴ – μιὰ ἀπογοητευτικὴ διαπίστωση, τὴν ἐξῆς: «Τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ κοινοῦ γιὰ τὴ λογοτεχνία διαρκῶς λιγοστεύει. Ἄλλα μέσα, τὰ μέσα τῆς μαζικῆς ἐπικοινωνίας, τὸ ἱκανοποιοῦν. Ἄλλὰ καὶ οἱ λογοτέχνες, λίγοι-πολλοὶ καὶ διαφόρων ἐπιπέδων, ὀλοφάνερα δὲν συμμετέχουν ἐνεργῶς στὴ διάδοση καὶ διάσωση τῆς λογοτεχνίας, προπάντων μὲ ὁμαδικὴ συμμετοχὴ. Ἡ ὑπόταξη τῆς λογοτεχνίας μάλιστα στὴν ἐξυπηρέτηση ἄλλων σκοπῶν τὴν ὑποβάθμισε ἕναν καιρὸ περισσότερο χωρὶς ἀκόμα καὶ σήμερα, νὰ ἔχει ἀποδοσευθεῖ ἀπὸ μιὰ τέτοια ἐξωλογοτεχνικὴ ὑποχρέωση».

Οἱ διαπιστώσεις τοῦ κ. Χρυσάνθη δὲν εἶναι μόνο ἀπογοητευτικές, ἀλλὰ καὶ θλιβερές. Ἐμεῖς τὸν συγχαίρουμε γιὰ τὴ γενναϊότητά του νὰ μὴν ὠραιοποιεῖ τὰ πράγματα, ἀλλὰ νὰ τὰ παρουσιάζει ὅπως εἶναι.

Προχωρεῖ ὁ κ. Χρυσάνθη στὸ σχολιασμό του μὲ τὴν ἀγωνιστικότητα καὶ τὴν πίστη ποῦ τὸν διέκριναν καὶ τὸν διακρίνουν πάντοτε: «Ὡστόσο, γράφει, ἐμεῖς οἱ ἔστω λίγοι, ἀλλὰ πιστοὶ στὸν ἔντεχνο λόγο, θὰ προσπαθοῦμε γιὰ τὸ καλὸ τῆς λογοτεχνίας ἀνεξάρτητα ἀν ὀλοφάνερα τὸ μέλλον δὲν εἶναι φωτεινὸ. Στὸ κάτω-κάτω αὐτὸ τὸ λίγο ἢ πολὺ ταλέντο μας, αὐτὴ ἢ λίγη ἢ πολλὴ ἀγάπη μας γιὰ τὴν ἔκφραση καὶ τὸ λογοτεχνικὸ βιβλίο εἶναι ἕνα μεγάλο κομμάτι τοῦ γήινου ἑαυτοῦ μας καὶ ὀφείλουμε νὰ τὸ ἱκανοποιήσουμε μὲ τὸν πιὸ ἔντιμο τρόπο». Καὶ ἀκολουθοῦν τὰ πεπραγμένα τῆς «Ἐθνικῆς Ἐταιρείας Ἑλλήνων Λογοτεχνῶν Κύπρου», τὰ ὁποῖα μᾶλλον δὲν εἶναι εὐκαταφρόνητα, ἀλλὰ, κατὰ τὸν κ. Χρυσάνθη, δὲν σώζουν, προφανῶς, τὴν κατάσταση.

Ἡ ἐπαφὴ τοῦ κοινοῦ μὲ τὴ λογοτεχνία ἢ μᾶλλον τῆς λογοτεχνίας μὲ τὸ λαό, γιὰ αὐτὴ εὐθύνεται περισσότερο, εἶναι ἕνα γενικότερο πρόβλημα καὶ ἐδῶ στὴν ἑλλαδικὴ ἀγορὰ, παρ' ὅλη τὴν εὐφορία ποῦ μᾶς καταλαμβάνει κάθε τόσο μὲ ἀφορμὴ κάποια περιστατικά. Βεβαίως ὑπάρχει στὴν ἑλλαδικὴ ἀγορὰ, παρ' ὅλη τὴν εὐφορία ποῦ μᾶς καταλαμβάνει κάθε τόσο μὲ ἀφορμὴ κάποια περιστατικά. Βεβαίως ὑπάρχει στὴν ἑλλαδικὴ ἀγορὰ μιὰ ἀντίφαση, πῶς δηλαδὴ ὑπάρχουν ἑκατοντάδες ἐκδοτικοὶ οἴκοι καὶ χιλιάδες βιβλιοπωλεῖα, ὅλοι καὶ ὅλα, ὄχι μόνο ζοῦν, ἀλλὰ καὶ συχνά... βασιλεύουν. Ὡστόσο, ἀπὸ καιρὸ, στὴν Ἑλλάδα, ἔχει ἀρχίσει μιὰ τάση ἀνόδου τοῦ ἀναγνωστικοῦ κοινοῦ σὲ ὀρισμένους εἶδους, κυρίως βιβλία. Ἄλλὰ δὲν νομίζω, ὅτι τὸ πρᾶγμα εἶναι ἀκόμα γιὰ χειροκροτήματα. Οἱ λογοτέχνες δὲν ἔχουμε κατορθῶσει νὰ ἀποκτήσουμε τὴ θέση μας στὴ ζωὴ τοῦ τόπου καὶ τοῦτο, γιὰ τὸ δρόμος ποῦ διαλέξαμε ἐμεῖς γιὰ νὰ φτάσουμε στὸ λαό, δὲν φαίνεται, νὰ εἶναι ὁ πιὸ κατάλληλος. Καὶ ὅσοι τὸ κατορθώνουν τὸ ἐπιτυγχάνουν μὲ πυροτεχνήματα. Κυρίως...

Τὰ τελευταῖα χρόνια ὄλο καὶ ἀναρωτιέμαι καὶ περισσότερο: Ἐχομε σύγχρονη λογοτεχνία; Ἡ ἀπάντησή μου εἶναι μᾶλλον ἀπογοητευτικὴ, ἀρνητικὴ. Μὲ δυὸ λόγια παρεξηγήσαμε, μοῦ φαίνεται, τὰ πράγματα. Κρεμαστήκαμε ἀποκλειστικά ἀπὸ τὸ μῦθο καὶ τὸ θέμα καὶ ἀγνοοῦμε ἐντελῶς τὴ γλώσσα, ποῦ εἶναι συνάρτηση τοῦ ὕφους. Τὸ ὕφος, ἢ ἔκφραση δὲν ἔχουν καμιά ἀπολύτως σχέση μὲ τὸ θέμα καὶ τὸ μῦθο, τὴν πλοκὴ κλπ. Τὸ ὕφος ἔχει σχέση μὲ τὴ γλώσσα καὶ

μόνο – και λογοτέχνης είναι αυτός που έχει ύφος, δική του λογοτεχνική ταυτότητα. Και κάθε λογοτέχνης πρέπει να έχει τη δική του λογοτεχνική γλώσσα και όχι όλοι την ίδια γλώσσα.

Δυστυχώς, αυτό που διαφημίζεται από διάφορες παρέες και παρεούλες και όρισμένους εκδοτικούς οίκους, δεν είναι τέχνη του Λόγου. Είναι κάτι άλλο: άτοφια ξενόφερτα πράγματα άθλιοι μιμητισμοί, αλλά λογοτεχνία δεν είναι. Πώς και ποιόν, λοιπόν, να συγκινήσουν;

Όχι. Χρυσάνθης, με τις καιρίες παρατηρήσεις του για την Κύπρο, μάς πήγε άλλοι, αλλά, νομίζω, όχι και τόσο άλλοι...

Κ. ΣΑΡΔΕΛΗΣ

«Νέα Έστια» 1 Φεβρ. 1996) και «Φιλελεύθερος»

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ

Α. Χ. ΠΟΥΛΛΟΣ: «Ορατών τε κι Αοράτων», Λευκωσία 1995

Με ύφος σκωπτικό, στο οποίο το απόφθεγμα κι η ειδική φράση από τον καθημερινό λόγο μας διαφόρων περιόδων του πολιτισμού μας, κυριαρχεί ο Ανδρέας Χρίστου Πούλλος μας δίνει τα διηγήματά του με τίτλο «Ορατών τε κι Αοράτων». Ακριβώς αυτό το προσωπικό του και πρωτότυπο ύφος ελκύει αφάνταστα, παρά το θέμα, το οποίο απλώς είναι ο καμβάς, που απάνω του πλέκονται εκφράσεις ποικίλες με αρμονικούς συνδυασμούς σε σκωπτικό χαρακτήρα, με σκοπό να πλήξουν συμπεριφορές και καταστάσεις στη σημερινή μας εποχή. Φέρνω παράδειγμα δυο μύθους γνωστούς: «Ο Χότζας και ο γάδαρος» και «Ο Μέρμηγκας κι ο Τζίτζικας», που απάνω τους στήνει ο Πούλλος σειρά παρατηρήσεων από την κοινωνική μας ζωή με το σκωπτικό σχόλιο. Γράφει: ο Μέρμηγκας «κουβαλητής», που αντιπροσωπεύει τον εργάτη, ο Τζίτζικας «καλοπερασάκιας και γλεντζές» που δεν μεριμνά για το αύριο, ο Μίρμηγκας ο άριστος οικογενειάρχης με οικονομίες... Και συνεχίζει με σχόλια για τον κάθε χαρακτηρισμό.

Προσωπικά ξεχωρίζω για την όλη σύλληψη και εκτέλεση των διηγημάτων τα: «Η ιστορία και η γεωγραφία δυο άσπονδων γειτόνων» προφανώς οι Έλληνες και οι Τούρκοι στην Κύπρο, το «Ορατών τε κι αοράτων», προφανώς η δράση των Μεγάλων Δυνάμεων», «Η υπόθεση», προφανώς τα δικαστικά, και το «Ο Αριστερόχειρ και Αριστερόφρων», προφανώς τα κομματικά, «Αριστερός και Δεξιός». Όμως το ιδιαίτερο των διηγημάτων αυτών του Πούλλου είναι το ύφος, πολύ σκωπτικό, με κύριο χαρακτηριστικό τη χρήση αποφθεγμάτων, παροιμιών, εκφράσεων του καθημερινού λόγου, που επεκτείνονται μες στο μυαλό μας προς διάφορες κατευθύνσεις και συνδέονται με διάφορα γεγονότα. Π.χ. «Γιατί το Δικαστήριο δεν είναι παίξε-γέλασε. Εδώ χρειάζονται κότσια.. «Όσοι ανακατεύονται με τα άχυρα και τα πίτουρα καμιά φορά τους τρώνε οι κότες και τα γαϊδούρια...».

Δίνεται εδώ ένα δείγμα:

«Κάποτε στις μικρές φτωχογειτονιές του κόσμου ζούσαν δυο άνθρωποι μεροκαματιάρηδες που τους χώριζε χάσμα αγεφύρωτο. Κανείς δεν ήξερε πώς άνοιξε αυτό το χάσμα στα πόδια αυτών των κακομοιριασμένων ανθρώπων, φαίνεται όμως πως κληρονομήθηκε από παλιά σε μια πληγή που σε σημαδεύει και σε συνοδεύει σ' όλη τη ζωή.

»Οι εχθροπραξίες μεταξύ τους ήταν καθημερινό φαινόμενο κι απ' ό,τι μπορούν να θυμηθούν δεν ξημέρωσε μέρα που να μην πουν στον εαυτό τους «μέμνησον του γείτονα» και μ' αυτό υπονούσαν, «σκέψου τι κακό θα κάνεις στον εχθρό σου».

Βρίσκονταν, λοιπόν, επί ποδός πολέμου από τα γεννοφάσκια τους μέχρι την εις Άδου κάθοδό τους, οπότε και παρέδιδαν τη σκυτάλη στους επόμενους τυχερούς π' αναλάμβαναν να συ-

μπληρώσουν το καταστροφικό έργο των προηγούμενων, ό,τι δηλαδή δεν πρόλαβαν να κάνουν στη ζωή που μόλις τώρα δα περάτωσαν. Κανένας δεν ήξερε τις ρίζες και τα αίτια αυτής της μακράς και τόσοσν αξεθύμαστης έχθρας. Φαίνεται όμως πως πρέπει το κακό να ριζώσε για καλά, που σημαίνει, βρήκε εύφορο έδαφος και για να βρει εύφορο έδαφος ο σπόρος της διαφοράς φρόντισαν να καλλιεργήσουν καλά τον αγρό, ώστε να πέσει ο σπόρος τους σ' έτοιμο χώμα. »Επομένως οι ρίζες ήταν πολύ βαθιές και πλατιές. Είχαν σίγουρα μια προϊστορία που έγινε κάποτε ιστορία και συνδεόταν άρρηκτα με την αμειλικτη κι ανελαστική Γεωγραφία. Γιατί φαίνεται πως η πέτρα του σκανδάλου ρίφθηκε από τη Γεωγραφία. Αυτή ήταν ο κακός δάκτυλος που υποκίνησε όλη την ιστορία. Έτσι σ' αυτή την έχθρα βλέπουμε να συμπλέουν αρμονικά Ιστορία και Γεωγραφία και μάλιστα η μια να ενισχύει την άλλη στα κρίσιμα σημεία.

Υπαίτια, λοιπόν, του κακού φαίνεται πως ήταν η Γεωγραφία. Αυτά, βέβαια, τα ισχυρίζονται «διάφοροι ιστοριολογούντες και γεωγραφολογούντες που θέλουν κάτω από την πέτρα σώνει και καλά να βρίσκουν δακτύλους» και «όφεις» και άλλα πονηρά πνεύματα που σακρώνουν τις πιο σκανδαλιάρικες και πιο μπελαλίδικες ιστορίες...».

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΓΕΡΑΣΙΜΟΥ Α. ΡΗΓΑΤΟΥ : *Για ένα Νόμπελ στην Κυπριακή Λογοτεχνία*, Αθήνα 1995

Με πρωτοβουλίες που έχουν ήδη αναληφθεί και με την υποβολή της υποψηφιότητας του λογοτέχνη μας Κύπρου Χρυσάνθη αναπετρώνονται οι ελπίδες να τιμηθεί με το Βραβείο Νόμπελ Λογοτεχνίας και ένας Κύπριος.

Όπως εύχεται στο βιβλίο του ο συγγραφέας έχουν, κιάλας υποβληθεί όλα τα σχετικά έγγραφα στην Επιτροπή Νομπελ της Σουηδικής Ακαδημίας με την απαραίτητη υποστήριξη από επίσημες αρχές και λογοτεχνικά σωματεία Κύπρου-Ελλάδας. Σημειώνουμε με χαρά πως αυτή την υποψηφιότητα έχουν, επίσης, προωθήσει και φίλοι και εκτιμητές της Κυπριακής Λογοτεχνίας από Ξένες χώρες.

Με τέτοια δεδομένα και αισιόδοξες προοπτικές λάβαμε το βιβλίο του Γεράσιμου Α. Ρηγάτου, Καθηγητή Παθολογίας και λογοτέχνη, με τίτλο «Για ένα Νόμπελ στην Κυπριακή Λογοτεχνία».

Πρέπει να αναφέρουμε εδώ πως ο ίδιος συγγραφέας έχει ασχοληθεί ξανά με το έργο του Κ. Χρυσάνθη στο βιβλίο του «Η Ιατρική στο Λογοτεχνικό έργο του Κ. Χρυσάνθη», Λευκωσία 1992).

Το νέο βιβλίο του Γερ. Ρηγάτου διαιρείται σε δυο Κεφάλαια. Στο πρώτο με τίτλο «Συνοπτικό Διάγραμμα της Ιστορίας της Κυπριακής Λογοτεχνίας» ο καθηγ. Ρηγάτος κάμνει μια αξιόλογη και εμπειριστατωμένη μελέτη της Κυπριακής λογοτεχνίας, που την ταυτίζει φυσιολογικά με εκείνη της λοιπής Ελληνικής πνευματικής παραγωγής, ξεκινώντας από την κοινή εποχή του αρχαίου πολιτισμού Κύπρου-Ελλάδας.

Εκείνο που επισημαίνουμε με ιδιαίτερη ευχαρίστηση και ικανοποίηση είναι ότι στις πολλές χρήσιμες και εξειδικευμένες αναφορές του συγγραφέα για την πορεία της Κυπριακής λογοτεχνίας κατά τους πολυτάραχους αιώνες της αντοχής της στα κύματα της βίας και της καταδρομής από ποικιλώνυμους κατακτητές ο καθηγ. Ρηγάτος παρουσιάζεται βαθύς γνώστης της Ιστορίας και της λογοτεχνίας της Κύπρου.

Αντλεί, παράλληλα, από πλείστες πηγές βιβλιογραφίας ο,τιδήποτε που μπορεί να συμβάλει στην πληρέστερη συγγραφή της μελέτης αυτής. Ταυτόχρονα, εκφράζει και τις δικές του κρί-

σεις και απόψεις με ένα πνεύμα στοργικής αξιολόγησης και εξύμνησης μιας πληθωρικής δημιουργίας στην Κύπρο.

Παραθέτουμε ενδεικτικά το καταληκτικό μέρος της μελέτης του καθηγ. Ρηγάτου: «Και το πλήθος αυτό σταθερά αυξάνεται κι η παραγωγή σταθερά αυξάνεται και δίνει λογοτεχνία που θεματογραφεί σε σχέση με τη ζωή και την Ιστορία, δίπλα στον αγώνα και την αγωνία του θανάτου.

Η λογοτεχνία αυτή έχει ως τώρα κερδίσει διάφορες αναγνωρίσεις και επιβραβεύσεις. Τώρα είναι καιρός να τιμηθεί και με την υψηλότερη παγκόσμια διάκριση. ΕΝΑ ΝΟΜΠΕΛ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ».

Στο δεύτερο κεφάλαιο του βιβλίου με τίτλο: «Ο ποιητής Κύπρος Χρυσάνθης» ο συγγραφέας κάνει μια αδρή αναδρομή από το 1932, δηλαδή τη χρονιά που πρωτοεμφανίστηκε στα γράμματα ο Κύπρος Χρυσάνθης και παραθέτει μια αναλυτική καταγραφή των 121 βιβλίων του μέχρι το 1987, σύμφωνα με σχετική βιβλιογραφική δουλειά του Νίκου Παναγιώτου.

Στη συνέχεια, ο Γερ. Ρηγάτος δίνει λεπτομέρειες της πολύπλευρης πολιτιστικής δραστηριότητας του Χρυσάνθη ως Προέδρου πνευματικών-πολιτιστικών σωματείων, ιδρυτή ή διευθυντή περιοδικών ή εκδόσεων πνευματικής δημιουργίας, ως γιατρού και καθηγητή.

Αναφέρεται, επίσης σε πλήθος βραβείων και διακρίσεων από την Ακαδημία Αθηνών, τα Υπουργεία Παιδείας και Πολιτισμού Κύπρου-Ελλάδας, Δήμους και Συνδέσμους-Σωματεία κλπ. Και ο συγγραφέας προσθέτει: «Όμως, η ποίηση του Χρυσάνθη έχει ήδη μεταφραστεί σε διάφορες ξένες γλώσσες και το κοινό του είναι σήμερα διεθνές. Γι' αυτό και είναι ολοένα και περισσότεροι εκείνοι που πιστεύουν ότι τώρα είναι καιρός για μια παγκόσμια αναγνώριση του ποιητή».

Παρακάτω, σε άρθρο με τίτλο «Ο ποιητής Χρυσάνθης» υποστηρίζεται ότι ο Κ. Χρυσάνθης «παρά τα αξιόλογα κείμενα που μας έχει δώσει στα περισσότερα είδη του λόγου, από τους πιο πολλούς μελετητές θεωρείται κατ' εξοχήν ποιητής...» και παρουσιάζονται με τα ονόματά τους τα ποιητικά του έργα.

Στο επόμενο κεφάλαιο με τίτλο «Θεματογραφία» εξετάζεται η ποιητική θεματογραφία του Χρυσάνθη με κύριο άξονα «την ιστορία της πατρίδας του Κύπρου από τα πρώτα, τα μυθικά της χρόνια, ως τους πρόσφατους αγώνες της για ελευθερία. Κι όχι μόνο η Ιστορία της Κύπρου, αλλά ολόκληρης της Ελλάδος περνάει στην ποίηση του Χρυσάνθη».

Επίσης, ο συγγραφέας σημειώνει ότι «το ίδιο εμπνέεται ο Χρυσάνθης από τον Ελληνισμό ολόκληρο...» Και προσθέτει όσα ανέφερε ο Κώστας Προυσής: «Ο Χρυσάνθης είναι, ίσως, ο πιο Ελληνικός από τους Κύπριους ποιητές... Το σπουδαιότερο είναι ότι τα θέματά του τα δουλεύει με πρόθεση και διάθεση Ελληνική... Όμως, δεν είναι σοβινιστής, δεν είναι φανατικός και κοντόθωρος, δεν είναι πατριδοκάπηλος. Έχει το πνεύμα του ανοιχτό για όλους τους ανθρώπους, για όλους τους λαούς».

Στη συνέχεια ο Γεράς. Ρηγάτος αναφέρεται στην ποίηση του Χρυσάνθη και τη χαρακτηρίζει ως «υψηλή τέχνη». Τα θέματα της ποίησής του απλώνονται στη λαϊκή ψυχή, στη θρησκευτικότητα και παράδοση, στις λαϊκές αντιλήψεις, στις πιέσεις και στους μύθους.

Πλείστον από το έμμετρο θέατρο του Χρυσάνθη – που αντλεί τα θέματά του από τη μυθολογία και την Ιστορία Κύπρου-Ελλάδας – περιγράφονται από τον καθηγ. Ρηγάτο ως «εθνοκεντρικό...» που «με την έννοια αυτή ο Χρυσάνθης, όπως και ο διαλεκτικός ποιητής, Βασίλης Μιχαηλίδης, μπορεί να θεωρηθεί Εθνικός ποιητής της Κύπρου».

«Παράλληλο θεματικό άξονα για την ποίηση του Χρυσάνθη αποτελεί η Τέχνη», γράφει ο Γερ. Ρηγάτος. Και εδώ εννοεί την εικόνα και τον ήχο (τη Ζωγραφική και τη Μουσική).

Επίσης, το αθλητικό πνεύμα (η γνήσια αρχαία Ολυμπιακή αντίληψη μέχρι σήμερα) το θρησκευτικό στοιχείο, η Ορθόδοξη Χριστιανική πίστη και παράδοση, το δίδυμο πίστης και πατριδάς εμπνέουν τον ποιητή.

Και καταλήγει ο Ρηγάτος: «Όμως, ο μεγάλος ποιητής δεν χρειάζεται υποχρεωτικώς τα μεγάλα θέματα για να φτιάξει αληθινή ποίηση... Είναι το απλό, που ο ώριμος ποιητής μπορεί να το αναδείξει σε έργο τέχνης. Και ο Χρυσάνθης έχει με τον τρόπο του αναδείξει πολλά τέτοια θέματα».

Στο άρθρο «Ποιητικές τεχνικές» ο συγγραφέας διαπιστώνει με τρόπο υποδειγματικό την εξέλιξη της ποιητικής τεχνικής φόρμας που χρησιμοποίησε ο Χρυσάνθης κατά καιρούς για να ανανεώσει την τεχνική του στη μακρά περίοδο της ποιητικής του δημιουργίας για περισσότερο από μισό αιώνα. Και καταλήγει: «Στις ποιητικές του τεχνικές ο Χρυσάνθης είναι εθνικός ποιητικός χρησιμοποιώντας διαχρονικές Ελληνικές τεχνικές: χορικά από την αρχαιότητα, ακολουθίες από το Βυζάντιο, μέτρα και φόρμες από τη δημοτική ποίηση. Κι αυτά, ακόμα, και μετά την προσχώρησή του στον ελεύθερο στίχο, που ακολούθησε τους αρχικούς κλασικούς ομοιοκατάληκτους και μετρικούς τύπους». Και συνεχίζει: «Το έργο του έχει πολλαπλά ξετασθεί και αναλυθεί και ήδη έχει κερδίσει μια από τις πρώτες θέσεις στον Κυπριακό Παρνασσό και μιαν αξιοζήλευτη θέση συνολικά στη Νεοελληνική Γραμματεία».

Το περιεχόμενο του βιβλίου του Γερ. Ρηγάτου συμπληρώνεται με αναφορές σε πλείστες ξενόγλωσσες μεταφράσεις από το μεγάλο μέρος του έργου του. Κ. Χρυσάνθη σε αυτοτελείς εκδόσεις και σε ξένες ανθολογίες: σε ποίηση (εκατοντάδες ποιήματα) βιο-εργογραφικό σημείωμα, μελέτες για τον ίδιο και το έργο του και σε πεζά, ιατρικά και θεατρικά έργα του.

Συνοψίζοντας ο Ρηγάτος την αποτίμησή του για τον Χρυσάνθη και παίρνοντας αφορμή από τις εκδόσεις διεθνούς σειράς Λογοτεχνικών Πορτραίτων (Literary Profiles) για αξιόλογους Κύπριους λογοτέχνες από το Κυπριακό Κέντρο ΠΕΝ και, ειδικά, της παρουσίασης του πορτραίτου του Κ. Χρυσάνθη από τη Ρούλα Ιωαννίδου-Σταύρου, εκφράζει την ορθή άποψη ότι η Κυπριακή λογοτεχνία αποτελεί ένα αναπόσπαστο κομμάτι της Ελληνικής, που αξίζει κάθε προβολή. Και συνεχίζει: «Κι όχι μόνο προβολή. Αλλά και αναγνώριση. Γιατί η Κύπρος προσφέρει σταθερά, χιλιάδες χρόνια, στον παγκόσμιο πολιτισμό. Σε κάθε μορφή τέχνης. Κι έχει προσφέρει και στην τέχνη του λόγου, πεζού και ποιητικού, τόσο ώστε να δικαιούται να τιμηθεί μ' ένα Νόμπελ λογοτεχνίας. Κι ο αξιότερος εκπρόσωπός της είναι σήμερα ο Χρυσάνθης. Κι αν τιμηθεί ο Χρυσάνθης τιμάται στο πρόσωπό του η Κύπρος, – και η πανάρχαια λογοτεχνική της παράδοση».

Αναμφίβολα, η συμβολή του καθηγ. Γεράσιμου Ρηγάτου στην υποβολή της αίτησης υποψηφιότητας του Κ. Χρυσάνθη αποτελεί μια πρωτοβουλία πολύ αξιόλογη και εξέμεινη, καιρία και αποτελεσματική για δυο λόγους. Πρώτο, με την κατάρτιση και προετοιμασία του αναγκαίου υλικού για στήριξη της υποψηφιότητας και, δεύτερο, με τη συγγραφή, έκδοση με τον τίτλο που πραγματεύεται την παρούσα αναφορά και ανάλυσή μας.

Η Κύπρος, ασφαλώς, οφείλει στον καθηγ. Ρηγάτο ευγνώμονες ευχαριστίες, γιατί αυτόβουλα ανάλαβε το δύσκολο και σοβαρό έργο της υποβολής της υποψηφιότητας του εκλεκτού Κύπριου ποιητή μας Κύρου Χρυσάνθη, γεγονός που προβάλλει διεθνώς ελπιδοφόρες διεκδικήσεις της Κυπριακής λογοτεχνίας.

ΙΑΚ. ΚΥΘΡΕΩΤΗΣ

Γ. ΡΗΓΑΤΟΣ : *Για ένα Νόμπελ στην κυπριακή λογοτεχνία»*

Ο ιατρός και συγγραφέας Γεράσιμος Ρηγάτος ασχολείται εδώ και καιρό με το συγγραφικό έργο του Κύπρου Χρυσάνθη. Πρόσφατα ο Ελλαδίτης συγγραφέας έγραψε ένα μελέτημα για τον Κύπριο λογοτέχνη, με την ευκαιρία της υποβολής της υποψηφιότητας του Κύπρου Χρυσάνθη για το Νόμπελ Λογοτεχνίας.

Το μελέτημα αυτό φέρει τον τίτλο «Για ένα Νόμπελ στην κυπριακή λογοτεχνία» και έχει ήδη μεταφραστεί στην αγγλική από το Δρα Παύλο Παύλου.

Η αγγλική μετάφραση υποβλήθηκε, μαζί με αντίτυπα των μεταφρασμένων έργων του Κύπρου Χρυσάνθη, στην επιτροπή της Σουηδικής Ακαδημίας.

Ο Γεράσιμος Ρηγάτος μελετά την κυπριακή λογοτεχνία με αγάπη, με σεβασμό και με μεγάλη προσοχή και επιμέλεια. Πιστεύει ότι η Κύπρος δικαιούται να τιμηθεί με το Νόμπελ Λογοτεχνίας και ότι αυτό πρέπει να γίνει τώρα με τον Κύπρο Χρυσάνθη. Αυτό τονίζει στο μελέτημά του, το οποίο παρέχει πολλές και κατατοπιστικές πληροφορίες για την κυπριακή λογοτεχνία, καθώς και για τον Κύπριο συγγραφέα και για το πλουσιότατο και ποικίλο έργο του.

Το μελέτημα χωρίζεται σε δύο κεφάλαια: Το πρώτο επιγράφεται «Συνοπτικό διάγραμμα της ιστορίας της κυπριακής λογοτεχνίας». Ο Γεράσιμος Ρηγάτος γράφει για την ιστορία της Κύπρου και για τη λογοτεχνία που αναπτύχθηκε στο νησί από την αρχαιότητα ίσαμε τις μέρες μας, εκφράζοντας τις προσωπικές του θέσεις για διάφορους λογοτέχνες.

Το δεύτερο κεφάλαιο του μελετήματος φέρει τον τίτλο «Ο ποιητής Κύπρος Χρυσάνθης». Στο κεφάλαιο αυτό δίδονται, ανάμεσα σε άλλα, πληροφορίες για την ζωή, για το έργο, για τη θεματογραφία, για την τεχνική, για τις μεταφράσεις έργων του Κύπριου συγγραφέα, με στόχο να δοθεί μια σφαιρική εικόνα της προσφοράς του Κύπρου Χρυσάνθη στα γράμματα.

Το βιβλίο «Για ένα Νόμπελ στην κυπριακή λογοτεχνία» περιέχει, επίσης, εργογραφία του Γεράσιμου Ρηγάτου. Τα δυο κεφάλαια συμπληρώνονται με βιβλιογραφία.

Θ. ΘΕΟΧΑΡΟΥΣ

Κ. ΧΡΥΣΑΝΘΗ: *«Τα Γιορταστικά. Χριστουγεννιάτικα-Πρωτοχρονιάτικα, Πασχαλινά Διηγήματα».*

Στην πλούσια συγγραφική προσφορά του Κύπρου Χρυσάνθη έχει και το διήγημα τη θέση του. Ο συγγραφέας αναφέρεται συνήθως σε ανθρώπινες ιστορίες, στις οποίες κυριαρχεί τότε η συγκίνηση και τότε η ανάλαφρη διάθεση. Ανασύρει μνήμες από τα παλιά, εμπνέεται από το παρόν, επιστρατεύει και την φαντασία του, με αποτέλεσμα σύντομα διηγήματα που κεντρίζουν το ενδιαφέρον του αναγνώστη με το θέμα της ιστορίας, καθώς και με την γλαφυρότητα του κειμένου.

Αυτά τα στοιχεία κυριαρχούν και σε έντεκα διηγήματα που εκδόθηκαν από τον Ροταριανό Όμιλο «Λευκωσία-Λευκοθέα» σε μian έκδοση 40 σελίδων με τον τίτλο «Τα Γιορταστικά. Χριστουγεννιάτικα - Πρωτοχρονιάτικα, Πασχαλινά Διηγήματα».

Όπως και ο τίτλος δηλοί τα διηγήματα αυτά έχουν ως θέματα περιστατικά, που συνέβησαν στις γιορταστικές αυτές ημέρες.

Ο Κύπρος Χρυσάνθης, σε μερικές από τις πιο καλές στιγμές της πεζογραφικής του δημιουργίας, μεταφέρει τον αναγνώστη σε περασμένες δεκαετίες, προσφέροντάς του σελίδες που θα του προκαλέσουν συγκίνηση αλλά και χαμόγελα.

Ξεχωριστή αναφορά θα πρέπει να γίνει στα διηγήματα που είναι γραμμένα στο πρώτο ενικό πρόσωπο και στα οποία νοσταλγική διάθεση μεταδίδεται με αμεσότητα και στον αναγνώστη.

Ο συγγραφέας έχει μακρά και γόνιμη θητεία στα Γράμματα. Η συλλογή διηγημάτων «Τα γιορταστικά» είναι στο επίπεδο που έχει συνηθίσει τους φίλους της λογοτεχνίας.

Θ. ΘΕΟΧΑΡΟΥΣ

ΧΡΥΣΟΘΕΜΙΣ ΧΑΤΖΗΠΑΝΑΓΗ: «*Κύπρος Χρυσάνθης - Πτυχές του έργου του*», Ελληνικός Πνευματικός Όμιλος Κύπρου - Λευκωσίας 1994.

Πρόκειται για το πρόσφατα εκδοθέν κριτικό πόνημα της κ. Χρυσόθεμις Χατζηπαναγή (που αποτελεί για μας ένα ανεκτίμητης αξίας πνευματικό δώρημα) και περιλαμβάνει δεκαπέντε δοκίμια της συγγραφείας που δημοσιεύτηκαν από το 1991 έως το 1994 στον Κυπριακό Τύπο.

Σε χρονική σειρά το βιβλίο της κ. Χατζηπαναγή για τον Κύπρο Χρυσάνθη έρχεται μετά το έργο του αιμνήστου Κώστα Μ. Προυσή (1911-1993): «Μελετήματα για τον Κύπρο Χρυσάνθη» – αμφότερα τα δυο έργα κυκλοφόρησαν το 1994 από τον ΕΠΟΚ, και τιμούν τον αισθαντικό Ποιητή Κύπρο Χρυσάνθη (που είναι ο Εκδότης-Διευθυντής της «Πνευματικής Κύπρου», του αρχαιότερου λογοτεχνικού περιοδικού της Κύπρου) για την πολυσχιδή και μνημειώδη προσφορά του στα πολιτισμικά δρώμενα του τόπου με την οικονομία, το μέτρημα και το βάθος του στοχασμού του. Ένα το κρατούμενο.

Το δεύτερο είναι πως το βιβλίο της κ. Χατζηπαναγή κομίζει πάρα πολλά νεότερα κριτικά στοιχεία στην γραμματολογία μας, η δοκιμογράφος είναι πολύ συγκροτημένη όσον αφορά το μίτο που διέπει τα θέματα τα οποία πραγματεύεται, θέματα με αλληλουχία λογική και άρα συγκοινωνούνται δοχεία, στοιχεία δηλαδή που συνθέτουν «εν είδει» καλειδοσκοπίου το *σώμα* και το *αίμα* της Ποιητικής ανθρωπογεωγραφίας του Κύπρου Χρυσάνθη.

Δεν μου είναι οικείο, μήτε μπορετό να εντάξω αυτή την υποδειγματική συστέγαση δεκαπέντε αριστοτεχνικών δοκιμίων σε ένα καλαίσθητο τόμο, σε μια εξαγωγή συμπερασμάτων με αλγεβρικό τρόπο προσχωρώντας σε μια (μεταμοντέρνα;) καρτεσιανή λογική. Γιατί τελικά αυτό που αξίζει στην Τέχνη είναι το Μυστήριό της. Αυτό μας θέλγει και μας φανερώνει νέους ποιητικούς ορίζοντες. Η κριτική από την άλλη μας φανερώνει την αναλυτική έκφραση των ποιητικών τρόπων χωρίς να της λείπει η ευρηματικότητα.

Το πιο σημαντικό όμως όλων είναι η «Πνευματική Άνοιξη» των Κυπριακών Γραμμάτων τα τελευταία χρόνια. Σ' αυτά τα «Καλά Γράμματα» ("LES BELLES LETTRES") ο Κύπρος Χρυσάνθης, ο Ουμανιστής Ποιητής, ο ΑΝΘΡΩΠΙΟΣ, καταλαμβάνει και ο ίδιος σημαίνουσα θέση.

Θέλω, τέλος, να τονίσω πως το πόνημα της κ. Χατζηπαναγή καταυγάει την μοναδικότητα του Κύπρου Χρυσάνθη ως αυθεντικού εκφραστή του Κυπριακού Λαού ο οποίος δομεί με δωρικότητα και διανοητική ρώμη ένα έργο σπουδαίο αντλώντας από την Παράδοση την έμπνευσή του, σε μια αέναη μεταλαμπάδευση ιδανικών.

Κλείνω με τον καιριο λόγο της κ. Χατζηπαναγή: «Ωστόσο η Ελληνολατρεία του Χρυσάνθη εκφράζεται με το μέτρο της αλήθειας και της γνησιότητας του πατριωτισμού του, έτσι ώστε η ανυποχώρητη αγάπη του για τον τόπο του να είναι συνώνυμη με το ανώτατο ιδεώδες της πατριδολατρίας. Η Κύπρος στη σκέψη και στη συνείδησή του δεν είναι παρά ένα αδιάσπαστο και αξεχώριστο κομμάτι της Ελλάδας στις ανατολικές εσχαιές της κι όχι απλώς ένα ελληνικό μέρος του ενιαίου αμυντικού δόγματος, όπως συνηθίζουμε να λέμε σήμερα με τη γλώσσα της σύγχρονης πολιτικής ορολογίας».

Θερμά συγχαρητήρια για την προσφορά.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΔΗΜΟΥ

ΑΝΔΡΕΑΣ ΜΑΚΡΙΔΗΣ: *Ήθολή γυναίκα*, Λεμεσός 1994

Πάντως είναι ή καλύτερη υπερεαλιστική ποίηση που γράφτηκε στην Κύπρο ή ποιητική συλλογή «*Η θολή γυναίκα*» του Άνδρέα Μακρίδη. Καταπληκτικοί οι γλωσσικοί συνδυασμοί για τη σύνθεση παράξενων εικόνων, σ' ένα πολύ έρωτικό κλίμα, συχνά με διάθεση ειρωνική για ιδέες και απόψεις, που πραγματικά σε αιφνιδιάζουν ανεξάρτητα από τὸ τί πιστεύεις γλωσσικά, έρωτικά, ήθικά, αισθητικά. Τοῦτο κι ὅλας τὸ «ποιητικὸ» ξάφνιασμα είναι καὶ ἡ ἀξία τῆς ποίησης

του Μακρίδη. Ἄλλὰ καὶ ἡ ἀνάμιξη «φιλολογικῶν στοιχείων», ἐντυπώσεων ἀπὸ ἀρχαιολογικὰ εὐρήματα μὲ περὶ σημερινὰ στοιχεῖα δίνουν μιὰ παράξενη αἴσθηση, ποὺ δὲν εἶναι ἀντιπαθής. Ὁ ἡδονισμὸς δηλώνεται πλούσιος συχνὰ μ' ἓνα ἔξυπνο τρόπο κυρίως ἀπὸ τὴν παρομοίωση. Ὁ τίτλος κι ὅλας τῶν ποιημάτων ἀποτελεῖ αὐτὸς καθ' ἑαυτὸς «ποίημα» καὶ εἰσαγωγή στὸ πνεῦμα τοῦ ποιήματος κι ἔχει τὴν παλιὰ διάθεση τῶν τίτλων σ' ἐπιστημονικὲς ἐργασίες. Παντοῦ τὸ γενετήσιο στοιχεῖο κυριαρχεῖ.

Ἐδῶ δίνεται ἓνα δεῖγμα, ποὺ ἔχει τίτλο «Μικρομέγας Κλόουν σὲ νηοπομπὴ εὐκρατων κοριτσιῶν»:

*Στο δεξί κατάρτι του Τροόδου
καὶ στον ασημένιο θόλο του Πενταδάκτυλου
ἡ αἴωρα μας, Σαράντα
ἡμερονύκτια θὰ ερωτευόμαστε ωσότου
ἡ κατοχὴ φωταγωγηθεῖ ἀπὸ τὴ
λάμψη ἐκφυλῶν πυρπολικῶν. Το
φόρεμά σου θὰ νηρωθεῖ σημαία σε
ὄλους του ὄρθιους ἰωνικούς κίονες
ἐνῶ στις ἐκκλησίες οἱ πιστοὶ θὰ μετα-
λάβουν απ' το ἀλόγῳ σου θεία
ἐλευθερία. Μέχρι τότες ἐμπλεος
πόνου ἐπισυστέλλομαι
τυλιγμένος στην ωδὴ μας περικεφαλαίας.*

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

Β Α Σ . Ι . Λ Α Ζ Α Ν Α : *Rainer Maria Rilke*, Αθήνα 1994

Ὁ Βασίλης Ι. Λαζανᾶς, τελειώνει τὴν εἰσαγωγή του στὴ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο του Rainer Maria Rilke στὴν ὁμότιτλη ἔκδοση, ὅπου καὶ οἱ μεταφράσεις τῶν ποιημάτων τῶν δυὸ συλλογῶν «Οἱ ἐλεγείες τοῦ Duino» καὶ «Τα σονέττα πρὸς τὸν Ὁρφέα» μὲ τὰ ἐξῆς καταληκτικά:

Ἄλλωστε ἂς τὸ ὁμολογήσουμε: ἡ συμπιλίωση μὲ τὸ θάνατο δὲν εἶναι δυνατὸν ποτὲ νὰ ἐπιτευχθεῖ ἀπολύτως. Ἀκόμη καὶ οἱ θρησκείες, ποὺ ὑπόσχονται τὴ μεταθανάτια εὐδαιμονία σ' ὄσους, τουλάχιστον, τηροῦν ἐπακριβῶς τὶς ἐντολές τους, δὲν τὸ ἔχουν ἐπιτύχει. Ἄς καταλήξουμε λοιπόν: Ἄν καὶ ὁ Rilke, ἐπιτέλους, δὲν πείθει, μὲ τὸ μέγα μήνυμα ποὺ ἐξαγγέλλει μὲ τὶς «Ἐλεγείες» καὶ τὰ «Σονέττα», θὰ παραμείνει, ὡστόσο, ἡ ποιήσῃ του. Μιὰ ποιήσῃ ἄθλος, ἓνας ποιητικὸς θησαυρὸς ἀπὸ τοὺς κορυφαίους τῆς παγκόσμιας λογοτεχνίας».

Πραγματικὰ μελετώντας τὶς μεταφράσεις αὐτῶν τῶν δύο ποιητικῶν συλλογῶν τοῦ Ρίλκε, μὲ τὰ σχετικὰ σχόλια τοῦ Λαζανᾶ, ἔχεις τὴν αἰσθητικὴ ἀπόλαυση ἀπὸ ποίηση κορυφαία καὶ συνεχίζεις σὲ συλλογισμοὺς ἀνώτερου ἐπιπέδου μὲ τὸν ἀντίστοιχο ψυχικὸ πλουτισμὸ.

Ἡ ἐργασία αὐτὴ τοῦ Λαζανᾶ ἀρχίζει μὲ μιὰ «συνοπτικὴ εἰσαγωγή στὴ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο τοῦ Ρίλκε μὲ σχόλια καὶ χαρακτηρισμοὺς γιὰ τὰ διάφορα βιβλία τοῦ γερμανοῦ αὐτοῦ συγγραφέα ποιητικά, περὶ καὶ δραματικά, μὲ συσχετισμοὺς γιὰ τὴ ζωὴ του καὶ τὶς διάφορες φάσεις τῶν κατὰ καιροὺς ἰδεῶν του καὶ τὶς ἐπιδράσεις, ποὺ δέχτηκε ἀπὸ ποιητὲς καὶ φιλοσόφους. Ἔτσι ἀποκτᾶ ὁ ἐπαρκὴς ἀναγνώστης μιὰ σφαιρικὴ ἰδέα γιὰ τὸν ποιητὴ, προτοῦ ἀρχίσει τὴν ἀνάγνωση τῶν δυὸ ποιητικῶν συλλογῶν ποὺ ἀκολουθοῦν. Δίνω ἓνα δεῖγμα, ποὺ ἀφορᾷ τὸ βιβλίο «Ἡ ζωὴ τῆς Μαρίας» (1912).

4. *Marien-Leben* (Ἡ Ζωὴ τῆς Μαρίας) 1912. Δέκα τρία ποιήματα συνθέτουν τὴ συλλογὴ αὐτὴ. Εἶναι μιὰ χαριτόβουρη ἄσκηση, μιὰ λυρική διάχυση. Ἡ ἀφοσίωση τοῦ Ρίλκε στὴν Πανα-

για, τη Madonna, είναι πολύ παλαιά. Έμφανίζεται στα «Frühe Gedichte» (Πρώτα Ποιήματα) και επαναλαμβάνεται κι' ἐδῶ. Είναι δεκατρία ἐπεισόδια, πού προβάλλουν τὴ γλυκύτητα, τὴν πραότητα, τὴν εὐπείθεια, τὴ μητρικὴ στοργή, τὴν ἐγκαρτέρηση τῆς Μαρίας. Είναι ἕνας μικρὸς κύκλος, ἕνα πολύπτυχο ἐγκώμιο τῆς Μητέρας.

Τὸ βάρος ὁμως τῆς ἔκδοσης πέφτει πάνω στίς δυὸ συλλογές. Οἱ ἐλεγείες τοῦ Ντουϊνὸυ καὶ «Τὰ σονέττα πρὸς τὸν Ὁρφέα». Συστηματικὰ ὁ Λαζανᾶς εἰσάγει στὴν κάθε ἐλεγεία, τὴ μεταφράζει καὶ κλείει μὲ τὸ σχόλιο. Σὲ ὑποσημείωση στὴν Πρώτη Ἑλεγεία λέγει: «Περιττὸ νὰ σημειώσουμε ὅτι ἡ ἔρμηνεία πού δίνουμε εἶναι μιὰ ἀπὸ τὶς πολλὰς ἔρμηνείες πού εἶναι δυνατὸν νὰ διατυπωθοῦν». Ὅμως προσωπικὰ πιστεύω πὼς πολὺ διεκολύνουν τὸν ἀναγνώστη τόσο οἱ εἰσαγωγές, ὅσο καὶ τὰ σχόλια τοῦ Λαζανᾶ.

Στὰ «Σονέττα πρὸς τὸν Ὁρφέα» ὁ Λαζανᾶς χρησιμοποιεῖ τὸ «σημείωμα» μετὰ ἀπὸ τὸ καθένα καὶ μᾶς λέγει τὴ γνώμη του γιὰ τὸ τι ἐπιδιώκει μὲ τοὺς στίχους τοῦ ὀ ποιητῆς.

Ὁμολογῶ πὼς δέχτηκα τὶς εἰσαγωγές καὶ τὰ σχετικὰ σχόλια, ὅπως καὶ τὰ σημειώματα τοῦ Λαζανᾶ ὡς ὁδηγοὺς ἢ γιὰ λύση σκοτεινῶν γιὰ μένα σημείων. Τὰ θεωρῶ ἀπαραίτητα κι ἂς μποροῦν καὶ ἄλλες ἀπόψεις καὶ θέσεις νὰ διατυπωθοῦν βοηθητικὰ. Σὲ κάποιο στάδιο ἄργότερα ξαναγύρισα στὴν ἀνάγνωση τῶν ἐλεγειῶν καὶ τῶν σονέττων τοῦ Ρίλκε καὶ μὲ ὅλα τὰ κενὰ ἔζησα τὸν πλοῦτο τους καὶ συλλογίστηκα πολὺ. Δὲν εἶναι τοῦτο ἕνα κέρδος; Μεγάλο.

Ἡ ἔκδοση περιλαμβάνει ἕνα τμήμα μὲ τὶς «Ἀπόψεις ξένων καὶ Ἑλλήνων συγγραφέων» γιὰ τὶς δυὸ συλλογές τοῦ Ρίλκε ἀλλὰ καὶ γενικὰ γιὰ τὸ ἔργο του. Ἀκολουθεῖ τέλος βιβλιογραφία. Εἶναι δηλαδὴ ἡ ἔκδοση πλήρης ἀπὸ κάθε ἄποψη ὡς «Εἰσαγωγή μὲ λίγα ποιητικὰ κείμενα στὸ ἔργο τοῦ Ρίλκε, πού σὲ προτρέπει γιὰ μιὰ ἀπ' εὐθείας γνωριμία (γιὰ ὅσους μποροῦν) μὲ αὐτό.

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

Νέα Ἐποχὴ (Λευκωσία), Cyprus Today (Nicosia), Πνευματικὴ Ζωὴ (Καλλιθέα), Σύνδεσμος (Καλαμάτα), Πόρφυρας (Κέρκυρα), Το Περιοδικό (Λευκωσία), Νέα Σκέψη (Ἀθήνα), Εὐθύνη (Ἀθήνα), Σμύρνα (Νέα Σμύρνη), Αἰολικά Γράμματα (Καλλιθέα), ΕΙ (Ἀθήνα), Σύγχρονη Σκέψη (Ἀθήνα), Αἰγιοπελαγικά Θέματα (Ἀθήνα), Δαυλὸς (Ἀθήνα).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ

Γεορ. Ρηγάτου: Γιὰ ἕνα Νόμπελ στὴν κυπριακὴ Λογοτεχνία, 1995.

Νίκος Πενταρᾶς: Ποιήματα (1975-1995), Λευκωσία 1995.

Μιχάλης Σταφυλᾶς: Ἰάσων Εὐαγγέλου, Ἀθήνα 1995.

Κυριάκου Χατζηλουκᾶ: Ἄρμοι Πλέοντες, Λευκωσία 1995.

Ω! Μάνα Κύπρος

Ε. Καραγιώργης
Κ. Χρυσάνθου 23-4-91

Brave (Περνήσανα)

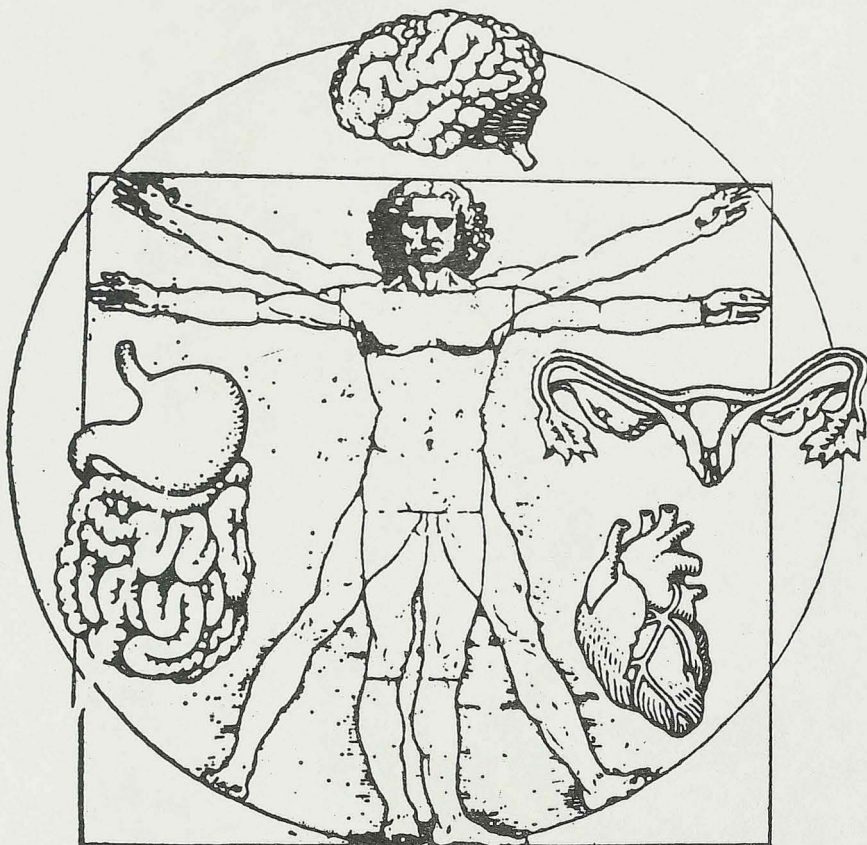
ω! Μά-να Κύ-προς ω!
 Μά-να Κύ-προς αν-δρών η-ρώων-κίωραιων γεννήτρα
 Μά-να Κύ-προς ω! Μά-να Κύ-προς ω!
 Μά-να Κύ-προς αν-δρών ηρώων κίωραιων γεννή-τρα
 Μά-να Κύ-προς Η μήτρα σου, κίω είναι μήτρα χι-
 λιά-δων, η γεννα δεν παιν-εις για κρατά-
 εις ητ-πίσιο στο βί-δος — ω!
 Μάνα κι-προς ω! Μά-να Κύ-προς ανδρών ηρώων
 -ραιων γεννήτρα μάνα κι-προς ω! Μάνα κι-
 προς ω! Μάνα Κύπρος αν-δρών ηρώων κι
 ραιων γεννή-τρα μά-να κι-προς

For the many dimensions of anxiety

ATIVAN*

(lorazepam, Wyeth)

A single anxiolytic

provides deeper, more selective anxiolytic relief

**in both functional and organic disorders
with low-dosage safety
compatible with standard treatment regimens**

Wyeth
Wyeth International Limited
Philadelphia, Pa. 19101 U.S.A.

*trademark

ΑΙΣΘΗΣΗ ΑΠΟΛΑΥΣΗΣ